

Абдушарифи Боқизода

ЗАКОТ ВА ҚОЙГОҲИ ОН ДАР НИЗОМИ И С Л О М

Душанбе-2006

ББК 86.38+87.717

3 - 21

Муаллиф: Абдушарифи Боқизода

Тарроҳ ва муҳаррир:

Муҳаммадсиддиқи Комил

Хуруфчин: Файзалии Додарбек

Чамъе аз дӯстон муддатҳо боз хоҳиш доштанд, ки дар мавзӯи закот чизе ба риштаи таҳрир дароварам. Зеро то ҳанӯз ба забони тоҷикӣ маълумоти муфассале дар мавзӯи закот дар ихтиёри оммаи мардум вучуд надошт. Банда бо дарназардошти ниёзи фарҳангии ҷомеа ва риёояи хоҳири дӯстон ба таҳия ва гирдовари маводи омӯзишӣ дар ин боб пардохтам ва инак, ба фазлу кӯмаки Парвардигор орзуи онҳо ҷомаи амал пӯшид.

Китоб ба он чамъи муҳиббон ва дӯстони ошно эҳдо мегардад!

Китоб дар нашриёти **ОШНО»**

бо теъдоди 500 нусха нашр шуд.

Чопи офсетӣ. Коғазӣ офсетӣ №1. 10 ҷузъи чопӣ.

Тамоми ҳуқуқҳои таъъ ва наشري китоб

барои муаллифаш маҳфуз мебошанд.

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИМ

Алҳамду лиллоҳ вассалоту
вассалому њало расулиллоҳ ва њало
олиҳи ва саҳбиҳи ва ман волоҳу

ОҒОЗИ СУХАН

Ислом тарҳи мутакомили илоҳӣ мебошад. Тамоми бахшҳои он ба ҳам то ҷое алоқаманд ва дар иртибот мебошанд, ки дар танҳои ҳеҷ қисмате аз он моҳияти аслии худро ба таври комил ифода карда наметавонад.

Вақте дар ҷомеа он комплекси (тарҳи) илоҳӣ комилан мавриди татбиқ қарор нагирад, қисматҳои ҷудогонаи он ҳеҷ гоҳ натиҷаҳои дилхоҳро ба бор оварда наметавонанд.

Дар ҳолати дарёфти шинохтҳои дурусте аз арзишҳои волои Ислом низ бояд он тарҳи мутакомили илоҳӣ ба таври пурра мавриди омӯзиш қарор гирад. Вақте мо ягон мавзӯро мавриди баррасӣ ва таҳлил қарор медихем, бояд онро ҳамчун ҳалқае аз он тарҳи фарогири илоҳӣ мутолиа намоем. Зеро мо аз асосҳои арзишии Ислом вақте мафҳуми дуруст ва шинохти муносибиро ба даст меоварем, ки онҳо дар маҷмӯъ ва бо риояи пайванди занҷираҳояшон бо якдигар мавриди омӯзиш қарор гиранд.

Масалан, закот дар зимни низоми иқтисодии Ислом сирф яке аз пардохтҳои молӣ ва бочи давлатӣ ба шумор намеравад, балки дар силсилаи шинохтҳои эътиқодӣ ва боварҳои имонӣ рукни муҳимме аз ақида ва зербинои динро ташкил медиҳад. Дар айни ҳоле, ки он эҳтиёҷи ниёзмандони ҷомеа ро бароварда месозад, яке аз муҳимтарин ибодатҳои низ ба шумор меравад. Вақте мо ҷанбаҳои молӣ ва аҳкоми онро дар буъди (пахлӯи) иқтисодӣ мавриди омӯзиш қарор медихем, бояд ҷанбаҳои дигари онро дар бахши эътиқодӣ ва ҷойгоҳи онро дар пешгоҳи Худованд ба унвони болотарин ибодат низ мавриди тавачҷӯҳ қарор диҳем.

Имрӯз тақдим намудани намунаи дурусте аз шинохтҳои исломӣ ва шиносонидани арзишҳои волои он барои ҷомеаи пураарзиштарин кори як нависанда ба шумор меравад. Дар миёни амвоҷи таблиғоти пурҳаҷме, ки имрӯзҳо бар зидди арзишҳои исломӣ мутамакказ гардидааст, ҳимояи ҳамаҷонибаи ҳавзаи фарҳангии он вазифаи муқаддаси ҳар мусалмони огоҳ ба шумор меравад.

Бар асоси барномаҳои фарҳангзудое, ки дар кишварҳои ақибафта ва ҷаҳони сеюм мавриди татбиқ қарор гирифт, яке аз бандҳои он ҳамон зишт нишон додани чеҳраи маориф ва арзишҳои инсонии Ислом буд. Дар марҳалаи баъдӣ барои аз пой даровардани таҳаррук ва пӯёии оини Ислом ба он ранги сирф маънавӣ ва пӯшиши рӯҳонӣ бахшида шуд. Сипас, ҳамон тавре аз ҷанбаи ама-

лӣ дин аз сиёсат чудо сохта шуд, аз чанбаи фикрӣ ва назариявӣ низ он дуру аз ҳам чудо сохтанд.

Ин андешаҳо дар афкори умуми наслҳои баъдии мусалмонон то ҷое таъсир гузошт, ки ҳатто онҳо дар айни ҳоле ки ба Ислом ба унвони дини илоҳӣ эътиқоддоранд, вазифаи динро аз сиёсат чудо медонанд. Вазифаи давлатро идораи дунё ва қорҳои вобаста ба он ва вазифаи динро расидагӣ ба қорҳои охираат ва тараддуи он дунё мепиндоранд.

Ин андеша то ҷое дар рағу решаи мардум нуфуз намудааст, ки аксаран аз тасаввури тарҳи мутақомили Ислом ба унвони як воҳиди таҷзиянопазир очиз гаштаанд ва динро дар миёни ҷаҳордевори қорҳои маънавӣ ва охираат маҳдуд медонанд.

Аз ин ҷост, ки вақте калимаҳои аз қабилу Низоми и таълиму

Ра-
вишҳои Муносибатҳои хо-
наводагӣ дар қонуни маданияи Ислом» ва ме-
шунаванд, бо тааҷҷуб мепурсанд: Оё дар Ислом
низ чунин чизҳо вуҷуддоранд?

Бар ҳамин асос, барои ошноии ҳарчи бештари мардум ба арзишҳои волеи Ислом хостем дар бораи фаризаи закот, мафҳум, арзиши инсонӣ ва иҷтимоӣ ва дигар хусусиятҳои он суҳане гуфта бошем ва бо ҳамин дар роҳи баланд бардоштани сатҳи маърифатнокии динии онҳо саҳми худро гузошта бошем.

ЗАКОТ РУКНИ СЕЮМИ БИНОИ ИСЛОМ АСТ

Закот дар миёни панҷ рукни бинои Ислом яке аз се рукни муҳимтарини он ба шумор меравад, ки мавҷудият ва бақои имон ва исломи банд ба онҳо вобастагӣ дорад.

Агар яке аз ин се рукн ҳалалдор гардад ва ё аз байн биравад, имон ва исломи банд низ ба ҳамон андоза осеб мебинад ва ё комилан аз байн меравад. Калимаи шаҳодат ба манзалаи дарвозаест, ки инсон бо гуфтани он вориди бинои Ислом мегардад. Табиъист, ки бе таҳаққуқ ва мавҷудияти он, яъне бе шаҳодат додан ба ягонагии Парвардигор ва ба паёмбарии ҳазрати Муҳаммад (с) ҳеҷ гуна имоне барои банд ҳосил намешавад.

Намоз ва закот низ асос ва шоҳсутуни бинои Ислом ба шумор мераванд. Бе мавҷудияти онҳо ҳеҷ гуна имон ва исломе барои банд мавҷудият пайдо намекунад. Қасдан ва доништа ба ҷой навардани онҳо ҳама чизро аз байн мебарад ва одамро аз доираи Ислом хориҷ месозад. Бинобар ин, дар иршодоти Паёмбар (с) омадааст, ки *«Осилаи миёни инсон ва куфр намоз аст ва тарк намудани он бандаро ба марзи куфр мерасонад»* Рӯза ва ҳаҷ низ ду рукни дигари бинои Ислом мебошанд. Тарки онҳо аз ҷумлаи гуноҳони бузург ба шумор меравад. Вале бо вуҷуди он ба тарки онҳо банд аз Ислом хориҷ намегардад. Тар-

ки намозу закот бошад, имони бандаро зери савол мебарад ва ӯро ба сарҳади куфр мерасонад.

Закот дар Куръон дар бештар аз ҳаштоду ду оят зикр гардидааст, ки дар тамоми онҳо бо намоз якҷо зикр гардидааст. Бар ҳамин асос саҳобагони Расули Худо (с) закотро дар ҳукм низ аз намоз чудо надонистаанд. Дар замони ҳазрати Абубакр (р) қabilaҳои дуру наздики сарзамини Арабистон аз дин баргаштанд. Баъзе аз онҳо аз дин комилан ва қисми дигарашон ба таври чузъӣ аз дин хориҷ гаштанд. Ин гурӯҳи дуҷуми баргаштагон ҳамин рӯки муҳимми Ислому, яъне закотро тарк намуда, аз пардохтани он сар печиданд. Ҳазрати Абубакр (р) бо иттифоқи тамоми саҳобагон онҳоро низ аз дин хориҷ дониста, барои хомӯш намудани оташи куфри онҳо сипоҳи Ислому равона сохт.

Зеро Ислому дар ҳарду баҳши эътиқодӣ ва амалӣ тарҳи (комплексӣ) мутақомил ва таҷзиянопазир аст. Закот дар ҳукм аз калимаи шаҳодат ва намоз ҳеҷ фарқе надорад. Ислому дар ҳарду баҳш, яъне ҳам дар бовар намудан ба шинохтҳои эътиқодӣ ва ҳам дар татбиқи барномаҳои амалии худ доираи васеъеро муайян намудааст. Паймудани равиши миёна ва риояи ҳадди эътидолро ҳам дар пазириши боварҳои имонӣ ва ҷониби эътиқодӣ ва ҳам дар барномаҳои амалии шарият тавсия намудааст. Ислому ҳамон тавре тундравии эътиқодӣ ва ифротгароӣ дар амалро дӯст намедорад, инчунин, бетафовутӣ нисбат ба

арзишҳои он ва таназзули шахсияти маънавӣ ва рӯҳии инсонро низ намепазирад. Барои ҳарду ҷониби он сарҳади муайяне гузоштааст, вале равиши миёнаро дар ҳаёти банди мавриди ситоиш қарор додааст.

Аз ин рӯ, вақте ҷанбаи динӣ ва пойбандии ахлоқии шахсияти инсон то сарҳади бетафовутӣ имонӣ таназзул пайдо намояд, ки аз гузоридани намоз ва пардохтани закот қасдан ва дониста худдорӣ намояд, вай дар ин ҳолат аз доираи имон хориҷ мегардад.

Ин назари ҷумҳури донишмандон ва фақеҳони аҳли суннат мебошад. Зеро дар тамоми ривоятҳо монешавандагони закот зикр шудааст ва қасдан ва дониста напардохтани закот ба маънои инкори он мебошад. Инкор намудани ҳукме аз аҳкоми илоҳӣ, ки фарзияти он бо китоби Худо ва суннати Расули акрам (с) ба таври қатъӣ собит гардидааст, куфр ва баргаштан аз дин ба шумор меравад.

Вале агар закотро аз рӯи ноогоҳӣ ва беҳабарӣ аз фарзияти он ва ё аз рӯи бухли нафсаш напардозад, дар ин ҳолат муртакиби гуноҳи бузург мегардад, ҳарчанд ҳанӯз аз доираи Ислому ва аз марзи имон хориҷ дониста намешавад.

Вақте Худованд барои шахсе болотарин неъматии зиндагӣ - неъматии имон ва Ислому насиб гардонад ва барои ӯ аз молу дороии дунё низ рӯзӣ бинад, пас бояд ба шукронаи он ду неъмат фаризаи илоҳӣ ва ҳуқуқҳои муқарраргардидаи

молиро бо дасти боз ва дили кушода ба чой оварад. Ба чой овардани ин фаризаи илоҳӣ нишонаи мавҷудияти имон дар ботини инсон аст, нишонаи эътирофи банда ба ягонагии Парвардигор ва нишонаи пазириши китобҳо ва паёмбарони ӯ мебошад.

ЗАКОТ РОҲИ ТАКОМУЛИ ШАХСИЯТИ ИНСОН АСТ

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا ...

(закоте) бигир, ки онҳоро (ба воситаи он) пок ва тазкия намой». (Сураи Тавба, 103)

Ягона ва муҳимтарин ҳикмате, ки Худованд аз машрӯбияти фаризаи закот баён намудааст, поксозии зербинои шахсияти инсон - нафс ва дар роҳи тақомули ҳамачониба қарор додани он аст. Ояти боло аз миёни тамоми оятҳое, ки дар бораи ҳукм, пардохт, масрафҳо ва ...-и закот суҳан гуфтаанд, танҳо ба ҳикмати он ишора менамояд. Пок гардонидани нафс ва барои тақомули ҳамачониба омода сохтани он қадами дуҷум дар роҳи тақомул ва созандагии шахсияти инсон мебошад.

Ислом, умуман, дар тамоми дигаргуниҳои иҷтимоӣ аз эҷоди таҳаввул ва созандагӣ дар нафс ва шахсияти инсон ба унвони асос ва нахустин хишти бинои ҷомеа шурӯъ менамояд. Ва ҳамин равиши бунёдкориро дар тазкияи рӯҳ, пок гардонидани нафс ва сохтани шахсияти инсон

низ ба қор мебарад. Аввал онро аз нопокиҳои эътиқодӣ, палидиҳои нафсонӣ, уқдаҳои рӯҳӣ ва дигар олуудагиҳои ботинӣ (қалбӣ) пок сохта, заминаи шукуфоиро дар вучуди вай омода мегардонад. Сипас бо қарор додани он дар ҷодаи тақомули инсонӣ қадами дуҷумро мебардорад. Бо муолиҷаи нафс ва рӯҳи ӯ аз русуботи андешаҳои бемаъно, бозмондаҳои пучи эътиқодӣ ва олуудагиҳои нафсонӣ, ки дар истилоҳоти қуръонӣ ба онҳо бемориҳои қалбӣ ва дардҳои равонӣ гуфта мешавад, замини дилҳоро барои нуфузи андешаҳои илоҳӣ ва сохтани шахсияти нави инсонӣ омода месозад.

Бо ҳамин, шахсияти инсонро дар ҷойгоҳи арзандае гузошта, дидаи ақлу ботинашро ба рӯи ҳама чиз мекушояд. Вай дар ин ҳолат сарчашмаи ризқу дорой, бардавомии муваффақиятҳои зиндагонӣ, ҳадафи ба даст овардани онҳо ва поёни қори худро Худо ва ба сӯи Худо мебинад.

Закот, пеш аз ҳама, натиҷаҳои мусбат ва меваҳои худро дар вучуди шахси закотдиҳанда ба бор меоварад. Ӯро ба фарди нексиришт, хайрхоҳ ва нерӯи фаъоли ҷомеа табдил медиҳад. Дигар вай на ҳамчун як инсони бетараф, фурсатталаб ва бори гарони ҷомеа ва ҳамдиёрони худ боқӣ мемонад, балки дар сарнавишти наслҳои миллат ва тақдири ояндаи кишвараш дилсӯзона саҳм мегузорад. Зеро рӯҳ ва нафси ӯ қаблан аз бандагии молу дорой ва ҳирсу дилбастагии дунё озод гашта, аз нигарониҳои рӯҳӣ ва уқдаҳои нафсӣ дар оромиш ба сар мебарад.

Аслан Ислом аз доштани молу сарват, истифодаи комил аз дастовардҳои илму дониш ва таъмини рафоҳи фард ва ҷомеа на танҳо наҳй нафармудааст, балки андӯхтани молу сарватро барои пешбурди обрӯмандонаи зиндагӣ ва аз роҳҳои машрӯъ, ҳамчунин тавсибаи иқтисодӣ ва бозаргонии кишварҳои исломиро яке аз муҳимтарин фароизи иҷтимоӣ барои ҳар мусалмон медонад. На танҳо истифодаи солим аз дастовардҳои илму дониш ва таъмини рафоҳи иҷтимоӣро писандидааст, балки омодагӣ барои пешрафтҳои ҳамаҷониба ва васеътари илмӣ ва таъмини обрӯмандонаи ниёзҳои ҷомеа ва иқтидору шукӯҳи иқтисодии кишварро аз ҷумлаи вочиботи иҷтимоӣ ва арзишҳои эътиқодӣ доништааст. Шахси мусалмон дар арсаҳои гуногуни созандагии кишвар ва фаъолиятҳои иҷтимоӣ, агар нияти худро бо Худо бипайвандад, дар меҳроби ибодати Худо қарор мегирад.

Вақте аз назари Ислом барои закотдихандагон он қадар аҷру савоб ва арзиши амалӣ дар пешгоҳи Худованд муайян гардида ва барои одамони неку дастбахайр подоши азиме дар назар гирифта шудааст, пас ин ҳамаро бе қору талош, бе ба даст овардани молу сарват ва бе бақоргирии дигар имкониятҳои моддӣ чӣ гуна метавон ҳосил намуд?

Он чи аз назари Ислом мавриди мазаммат ва накӯҳиш қарор гирифтааст, ҳамон моландӯзӣ, хирсу бандагии дунё ва ба ғақру бенавоӣ кашидани мардуми мусалмон мебошад. Ҷамъовариҳои молу сарват вақте моландӯзӣ ба шумор меояд, ки

аз роҳҳои ғайри машрӯъ ба даст оварда шавад ва дар он ҳуқуқҳои молии Худованд ва арзишҳои ахлоқии Ислом риоя нагарданд. Дар он сурат ҳар гуна қору талош дар роҳи ба даст овардани молу сарват ва дигар имкониятҳои рафоҳӣ моландӯзӣ ба шумор рафта, нишонаи дилбастагии инсон ба дунё мебошад. Чунин инсонҳо аслан ба ҷуз бенавотар гардонидани мардуми камбағал ҳадафи дигаре надоранд.

Худованд дар ояти 77-уми сураи Қасас ҳолати эътидол ва равиши писандидаеро дар мавзӯи истифода аз сарвату дорой барои мӯъминон баён мефармояд:

وَأَتَّبِعْ فِي مَآءِ آتِنَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ ۗ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ
مِنَ الدُّنْيَا ۗ وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۗ وَلَا تَبْغِ
الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

чи Худо барои ту ато намудааст, сарои охиратро бичӯ ва баҳраи худро аз дунё низ фаромӯш насоз ва некӯӣ кун, ҳамон гуна, ки Худо ба ту некӯӣ намудааст. Ва фасоду (табоҳи)-ро дар рӯи замин маҷӯ. Зеро Худованд ҳеҷ гоҳ фасодкоронро дӯст намедорад». (Сураи Қасас, 77)

Ба даст овардани молу сарват аз роҳҳои ғайри машрӯъ, ҳамчунин, напардохтани ҳуқуқҳои Худованд аз он аз назари Қуръон фасоди молие ба шумор меоянд, ки Худованд аз он наҳй фармудааст.

Қуръони карим дар се оят (оятҳои 151-уми сураи Бақара, 164-уми сураи Оли Имрон ва 2-уми сураи Чумъа) равиши амалии Паёмбар (с)-ро дар сохтани шахсияти инсон, ки зербино ва асоси ҷомеаи солим мебошад, дар се марҳала муайян намудааст:

1. Марҳалаи хондани оятҳои Худованд бар мардум ва ошно намудани онҳо ба Парвардигорашон аз роҳи нишонаҳои қудрат ва ҳикмати ӯ дар олами офариниш.

Дар ин марҳала Паёмбар (с) оятҳои Худоро бар мардум меҳонад ва бо ҷалб намудани андешаи солими онҳо ба нишонаҳои азамату тавоноӣ ва зебоиҳои назму ҳикмати Худованд дар сар то сари олами офариниш афкори солимро ба сӯи сарҷашмаи ҳастӣ - Худованд роҳнамоӣ месозад. То онҳо бо дидани ваҳдат ва ягонагӣ дар низоми офариниш ба ягонагии Худованд дар холиқият (офаридгорӣ), рубубият (парвардигорӣ; идора ва гардонидани ҷарҳи офариниш дар мадори зиндагонӣ) ва улӯҳият (Худои)-и ӯ роҳ ёбанд. Ин марҳаларо донишмандон марҳалаи эҷоди таҳаввули фикрӣ ва ҷиҳатбахшии ҳадафноки афкори ҷомеа дар шоҳроҳи такомули инсонӣ меҳонанд. Марҳалаи якуми бинои шахсияти инсон бо эҷоди таҳаввули фикрӣ ва маърифатбахшии имонӣ оғоз меҳардад.

2. Пас аз он заминаи марҳалаи сохтани амалии шахсияти инсон фароҳам меҳардад. Вақте андешаи инсон бо эҷоди таҳаввули имонӣ ва дар партави арзишҳои инсонӣ рехта мешавад, заминаҳои дигаргунии рӯҳӣ ва созандагии нафс ба

вучуд меоянд. Қадами дуюм амалан поксозии нафс ва парвариши рӯҳи инсон дар ҷодаи такомули маънавӣ мебошад. Дар Қуръон марҳалаи аввал марҳалаи хондани оятҳои Худованд бар мардум ва ин марҳала -марҳалаи тазкия ва поксозии нафси онҳо доништа шудааст.

3. Дар марҳалаи сеюм, ки дигар шахсияти инсон қадамҳои устуворе дар роҳи такомули маънавии худ бардоштааст, даврони тозае барои ӯ фаро меҳасад. Даврони фарогирии илму ҳикмат, омӯзиши китобу суннат ва барозандагии иҷтимоӣ ва маънавии онҳо пеш меояд.

Ин марҳаларо Қуръон - марҳалаи омӯзиши китобу ҳикмат (ва дигар дастовардҳои иҷтимоӣ) меҳонад.

Вақте мо мавзӯи закотро дар миёни оятҳои Қуръон мавриди омӯзиш қарор меҳем, мебинем, ки Худованд осор ва натиҷаҳои онро дар раванди такомули шахсияти инсон дар ду марҳалаи тазкия ва дастовардҳои иҷтимоӣ бештар баён намудааст. Яъне инфоқи дар роҳи Худо, пардохтҳои молӣ ва баровардани ҳуқуқҳои Худованд вақте ҷанбаи худӣ меҳиранд ва барои ӯ нафъе доранд, ки аллақай андешаҳои маънавӣ ва шинохтҳои эътиқодии вай қолаби имонро гирифта бошанд.

Дар марҳалаи тазкияи рӯҳӣ ва пок гардонидани нафси инсон дар қанори дигар барномаҳои шахсиятсозии Ислом инфоқи мол дар роҳи Худо ва ба масраф расонидани он дар ҳимояи кишрҳои камбизоати ҷомеа нақши басо муҳимме меҳозад. Ояти 103-уми сураи Тавба ҳамин воқеиятро

баён медорад. *Аз молҳои онҳо садақае бигир, (ки ба воситаи он) онҳоро пок ва тазкия намой».*

Ояти 114-уми сураи Худ низ ба таъсири некиҳо дар поксозии нафс ва тазкияи рӯҳи инсон таъкид менамояд:

...إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ أَلْسِيَّاتِ ۚ ذَٰلِكَ ذِكْرِي

لِلذَّاكِرِينَ ﴿١١٤﴾

Бешак, некиҳо бадихоро аз байн мебаранд. Ин ёдовариест барои пандгирандагон». (Сураи Худ, 114)

Инсон бо анҷом додани некиҳо сафҳаи замири худро аз бадихо пок месозад ва рӯҳашро аз олу-дагиҳо тазкия менамояд.

АЗ ИНФОҚҲОИ ЧАВОНМАРДОНА ТО ЗАКОТИ ФАРЗӢ

Бинобар ин, Қуръон аввал андеша ва асли инфоқ дар роҳи Худо, аз худгузаштагиҳои молӣ ва фидокорию эҳсонро барои пешрафти ҷомеа дар рӯҳи мардум парваронид. Назарияи арзиши имонӣ ва асоси ибодӣ доштани некӯкорӣ ва сарфи мол дар роҳи Худоро дар қалбҳо устувор намуд ва аз онҳо шахсиятҳои тақомулёфтаи иҷтимоӣ ба бор овард, ки тамоми иззату шараф ва ифтихору саодати ду ҷаҳони худро дар базлу чавонмардӣ медонистанд.

Аввал Қуръон аҷру савоби афзояндаи некию инфоқ дар роҳи Худо ва навозишҳои бекаронаи боргоҳи Худовандро барои пазириши некиҳои

бандагон баён дошта, арзиши сарфи молро дар пешбурди ҳадафҳои ҳаққи ҷомеа бозгӯ менамояд:

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ

أُنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ ۗ وَاللَّهُ يُضْعِفُ

لِمَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١٤﴾

Худо сарф менамоянд, ба монанди донаест, ки ҳафт хӯша бирӯёнад (ва) дар ҳар хӯшаи он сад дона мавҷуд бошад. (Боз) Худованд барои ҳар касе, ки бихоҳад, онро чандин баробар зиёд ме-гардонад. Ва (донишу неъмат) Худованд густарда (ва Ў аз ҳама чиз) огоҳ аст». (Сураи Бақара, 261)

Яъне Худованд аҷри некӣ ва инфоқи бандаро гоҳо то ҳафтсад баробар афзоиш медиҳад, ба монанди донае, ки ба замини кишт пошида мешавад ва аз он гандуме бо ҳафт хӯша мерӯяд, ки ҳар хӯшаи он сад дона дар худ дорад.

Қуръон дар идомаи роҳи созандагии худ дар ҳарду давраи маккӣ ва мадания даъват бо равишҳои гуногун мусалмононро ба инфоқу эҳсон ташвиқ мекард. Навъҳои гуногуни инфоқи молӣ ва миқдори онро муайян намасохт, балки онро ба нерӯи имон, ангеҷаҳои худӣ, эҳсоси масъулияти бародарии имонӣ ва ба пайвандҳои гуногуни иҷтимоӣ мусалмонон воғузур мекард.

Дар Қуръони карим мебинем, ки мӯъминон ду бор пурсидаанд, ки чӣ чизеро инфоқ намоянд? Вале дар ҳарду маврид дар бораи ин ки аз чӣ навъ моле инфоқ намоянд, ҷавоби равшане наомадааст. Зеро ҳанӯз замони баёни навъ ва таъйини миқдори он нарасида буд. Балки онҳоро бо услуби роҳнамоиҳои зебои худ ба мавзӯҳои роҳнамоияд, ки эҳсонро инфоқ ба онҳо дар мақоми аввал қарор дорад:

...وَدَسَّعُوكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ...

Бигӯ: (молу дороии) зоида (аз ниёзи худ)-ро инфоқ кунед:» (Сураи Бақара, 219).

Ҳамчунин мефармояд:

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ
فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْبَنِي السَّبِيلِ وَمَا
تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

меурсанд, ки чӣ чизро инфоқ (сарф) кунанд? Бигӯ: Ҳар (молу дороии) поку ҳалолеро, ки сарф менамояд, онро барои падару модар, хешовандон, ятимон, дармондагон ва дар роҳмондагон сарф намояд. Ва ҳар кори неке, ки анҷом медиҳед, Худованд аз он огоҳ аст». (Сураи Бақара, 215)

Дар ояти 7-уми сураи Ҳадид Қуръон инфоқро дар қанори имони ба Худо ва Расули Худо (с) зикр намуда, ҳамон арзиши ибодӣ доштани онро баён намудааст:

ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلِفِينَ فِيهِ

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ

ва Паёмбари Ӯ имон биёваред ва аз он чӣ, ки Худованд шуморо вақил ва ҷойнишини худ дар он қарор додааст, инфоқ намоед. Пас барои онҳое, ки аз миёни шумо имон овардаанд ва инфоқ намудаанд, аҷри бузургест». (Сураи Ҳадид, 7)

Ин ҷараёни тарбиявии Қуръон дар ташаккул ва сохтани шахсияти имонии мусалмонон ҳамчунон идома дошт, то пас аз ҳичрат ҷомеаи навпои мусалмонон ба вучуд омад. Онҳо сохтори нави зиндагониро ба роҳ андохтанд, ки густариши пайвандҳо ва сохтори нави иқтисодиро тақозо мекард. Аз ҷониби дигар, онҳо ду марҳалаи қаблӣ- марҳалаи таҳаввули фикрӣ ва ташаккули имонӣ ва марҳалаи тазкияи рӯҳӣ ва рехта шудани қолаби шахсияти мустақили имониро бомуваффақият аз сар гузаронида буданд.

Ин ҷо буд, ки Худованд закотро ба унвони яке аз рӯҳҳои Исломи ва фаризаи илоҳӣ бар мусалмонон фарз гардонид. Фаризаи закот ба ҳамин тартиб дар паҳлуи шаҳодат ба ягонагии Худованд ва фаризаи намоз қарор гирифт ва ҳар се ба

якчоягӣ шиори Ислом ва шарти дохил шудан ба ойини илоҳӣ муайян гардиданд. Худованд барои дуруст гардидани имони одамоне, ки баъдҳо ба он ҷомеаи мусалмонон мепайвастанд, қабули ин се асли муҳимми Исломо шарт донистааст, он ҷо ки мефармояд:

فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا

سَبِيلَهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾

карданд ва намозро барпо доштанд ва закоти молҳояшонро пардохт намуданд, дигар ба онҳо коре надошта бошед. Худованд, воқеъан ҳам, омурзанда ва бораҳмат аст». (Сураи Тавба, 5)

Дар ояти 11-уми ҳамин сура боз мефармояд:

فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي

الدِّينِ ۗ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾

о (онҳое, ки ҳанӯз исломо напазирфтаанд ва дар муқобили мусалмонон қарор гирифтаанд) тавба карданд ва намозро барпо доштанд ва закотро пардохтанд, пас бародарони шумо дар дин мегарданд...». (Сураи Тавба, 11)

Чӣ тавре мебинем, Худованд дар имон овардани ҳар шахс ва вориди ойини Ислом гардидани ӯ ин се асли муҳимро зарурӣ ва аз ҳам ҷудоинопазир донистааст.

Пас аз фарз гардидани закот ва муайян шудани навъи молҳое, ки аз онҳо закот дода мешавад,

ҳамчунин, муайян шудани миқдори нисоб ва ҳаҷми пардохти закот аз ҷониби шарият он эҳсонӣ инфоқҳои ҷавонмардона ва некиву садақҳои гуногун, ки ба суратҳои гуногун ва бо ангезаҳои имонӣ анҷом мегирифтанд, ба ҳамон сурати қаблӣ боқӣ монданд. Дари табарруъ ва ҷавонмардӣ ҳамеша ба рӯи мӯъминони нек боз гузошта шуд.

Пардохти закот бошад, гузашта аз он ки нишонаи ҷавонмардӣ ва камоли имонии шахсияти банда ба шумор меравад, яке аз фарзҳои илоҳӣ ва муҳимтарин рӯкни Ислом низ дониста мешавад. Пардохти закот қуллаи тақомули имонии бандаи мӯъмин ба шумор меравад.

ЗАКОТ МУҲИМТАРИН ОМИЛИ ТАЗКИЯИ РӯҲ АСТ

Закот, пеш аз он ки василаи таъмини ниёзҳои қишри бебизоъати ҷомеа ва кӯмаке дар роҳи баровардани эҳтиёҷоти зиндагонии бахше аз мардум бошад, муҳимтарин омили тазкияи рӯҳӣ ва тақомули шахсияти худӣ закотдиҳанда мебошад. Пеш аз он ки кӯмак барои дигарон бошад, кӯмак барои сохтани шахсияти худӣ закотдиҳанда аст.

Закот пеш аз он ки уқдаҳои рӯҳӣ ва бемориҳои нафсонии мардуми камбағалро нисбат ба сарватмандони ҷомеа дармон намояд, ҳамин уқдаҳо ва бемориҳоро дар нафсу рӯҳи худӣ закотдиҳанда дармон мебахшад.

Худованд дар аввали сураи Бақара Қуръонро василаи ҳидоят ва омили растагории муттақиён (одамони бо тақво ва дорои шахсияти имонӣ) дониста, се сифати муҳимми онҳоро бармешумо-

рад. Яъне Қуръон василаи ҳидоят ва омили рас-
тагорӣ барои одамоне мебошад, ки ин се сифати
муҳим дар ботин ва чавҳари шахсияти онҳо усту-
вор гардида бошад. Таҳаққуқ ёфтани маҷмӯи он
сифатҳо дар чавҳари шахсияташон тақво номида
мешавад.

الْم ﴿١٠﴾ ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ

يُنْفِقُونَ ﴿١١﴾

Ин китоби боазамат, ки ҳеҷ
шубҳае дар он вучуд надорад, василаи ҳидояти
муттақиён аст. Онҳое, ки ба ғайб имон меова-
ранд, намозро барпо медоранд ва аз он чи баро-
яшон рӯзӣ додаем, инфоқ менамоанд». (Сураи
Бақара, 1-3).

Худованд дар ин оят он се рукни муҳимми Ис-
ломро дар канори ҳам зикр намуда, онҳоро
сифатҳои камоли шахсияти инсон донистааст.

1. Имони ба ғайб;
2. Барпо доштани намоз;
3. Инфоқ дар роҳи Худо;

Ҳоло дигар хуб мушоҳида менамоем, ки намо-
зу закот дар зимни муқаррарот ва рукнҳои Ислом
то андозае аҳамият доранд, ки ҳамроҳи имони ба
ғайб дар маҷмӯъ имон дониста шудаанд.
Ҳарчанд тамоми рукнҳои Ислом ба имони ба
Худо саҳт алоқамандӣ доранд, вале намозу закот

то ҷое ба он пайванд хӯрдаанд, ки дар сурати
ҷудой андохтан дар миёни онҳо дигар имонро
барои банда тасаввур кардан номумкин аст. На-
моз мазҳари амалии имони ба ғайб мебошад. Зе-
ро беҳтар аз ҳама дар намоз метавон ҳаловати
имон ва сифатҳои олии Худовандро дарк намуд
ва дигар бахшҳои имонро ба таври шаффофтаре
ба ёд овард.

Аммо закот ва инфоқ дар роҳи Худо далели
амалӣ ва нишонаи воқеъӣ бар доштани имон ба
Худо ва ба рӯзи қиёмат мебошад. Паёмбар (с)
мефармояд:

1. Яъне закату
садақа далел ва нишонаи имондорӣ банда ме-
бошад.

Намоз пайванди банда бо Худост ва закот пай-
ванди ӯ бо бандагони Худост.

Худованд дар васфи покони бихишти ҷаҳон
сифатро ситудааст, ки яке аз онҳо инфоқ дар
роҳи Худо мебошад. Онҳо маҷмӯъаи сифатҳои
мебошанд, ки шахсияти инсонро ҷолоиш ва рӯҳи
ӯро парвариш дода, шоистаи бихишт мегардо-
нанд:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ ءَأَخِذِينَ مَا ءَأْتَاهُمْ

رَبُّهُمْ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ ﴿١٦﴾ كَانُوا قَلِيلًا مِّن

1. Саҳеҳи Муслим, 533. Сунани Тирмизӣ, 3517. ва...

أَلَيْلٍ مَا يَجْعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾ وَفِي

أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾

, бешак, дар боғҳои бихишт ва чашмаҳои он додаҳои Парвардигорашонро дарёфткунандаанд. Онҳо пеш аз ин (дар даврони зиндагонии худ)

- а) Некӯкор буданд;
- б) Андаке аз шабро меҳобиданд;
- в) Дар сахаргоҳон ба истиғфор мепардохтанд ва
- г) Дар молу сарвати онҳо ҳиссаи муайяне ба-рои бечорагону мӯҳтоҷон дар назар гирифта шуда буд.

(Сураи Зориёт, 15-19)

Микдори муваффақият ва нишонаи комёбии инсон дар полоиши нафс ва тазкияи рӯҳаш ба таҳаққуқ ёфтани бандҳои « дар васфи мӯъминони растагор ва муваффақ саҳт вобастагӣ дорад. Худованд мефармояд:

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢١﴾

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٢٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ

فَاعِلُونَ ﴿٢٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأُفْرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٢٤﴾ إِلَّا عَلَى

أَرْزَاقِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٢٥﴾ فَمَنْ

أَتَّبَعِي وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ هُمْ

لَأَمْسَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٢٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ

سُحُفًا يَحْفَظُونَ ﴿٢٨﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ﴿٢٩﴾ الَّذِينَ يَرِثُونَ

الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٠﴾

, мӯъминоне муваффақ ва комёб гардидаанд, ки:

1. Дар намози худ хошеъ бошанд;
2. Аз лағву беҳудагӣ рӯйгардон (ва дур) бошанд;
3. Закотро анҷомдиҳанда бошанд;
4. Шармгоҳи худро ҳифзкунанда бошанд....
5. Ба амонатҳо ва аҳди худ пойбанд ва онро нигоҳдоранда бошанд;
6. Бар намозҳои худ посдоранда бошанд.

Ана ҳаминҳоанд он ворисоне, ки бихишти фирдавсро соҳиб мегарданд (ва) дар он ҷовидона боқӣ мемонанд». (Сураи Мӯъминун, 1-11)

Худованд дар ин ҷо низ закотро омили муҳими тазкияи рӯҳӣ ва василаи корсози парваронидани шахсияти инсон зикр намуда, муваффақият ва комёбии ӯро дар охират ба ҳаҷми пойбандиаш ба он сифатҳо доништааст.

МАҲҶУМИ ЗАКОТ

Решаи калимаи закот дар луғатномаҳо ба ду маъно омадааст. Яке нашъунамо ёфтани, ки бештар дар мавриди зироъатҳо ва растаниҳо ба кор меравад ва дигаре покиза ва шоиста гардидан, ки дар доираи васеъе аз инсон, зироъат ва ... ба кор меравад. Ин ду маъноии ҳамреша дар асл ба ҳам иртиботи наздике доранд. Зеро пас аз пок гардидани вучуди ҳар чиз аз пасмондаҳои манфӣ заминаи рушду нумӯ ва шукуфоии он фароҳам мегардад. Вақте зироъат хуб нашъунамо ёбад, закаръу мегӯянд. Вақте ҳайвон бо забҳ ҳалол мегардад, онро закот, яъне пок гаштан мегӯянд.

Покизагии рӯҳӣ, барозандагии шахсият ва парваридани нафси инсон бо некӯиҳоро тазаккӣ ва тазкия гуфта мешавад. Тазаккӣ ва тазкия, ки ба маъноии парвариш додани нафсу рӯҳи одамӣ дар гулбоғи маънавийёт ва накӯиҳо ва қарор додани ҷавҳари шахсияти ӯ дар масири рушду нумӯи имонӣ мебошад, дар Қуръони карим бисёр зикр шудаанд. Ин ду калима низ аз ҳамон решаи калимаи закот гирифта шудаанд.

Калимаи закот, ки дар истилоҳи шариат ба маъноии ибодати махсус ва севвумин рукни муҳими Ислом ба кор рафтааст, ба ҳарду маъноии ҳамрешаи худ саҳт алоқамандӣ дорад. Зеро закот нахуст омили покизагии рӯҳӣ ва василаи парвардани ҷавҳари шахсияти одамӣ дар роҳи начобату бузургмардӣ ва дуввум, сабаби рушду нумӯ, покизагӣ ва фуруд омадани баракоти Худованд бар молу сарвати шахси закотдиҳанда мебошад.

Худованд дар оятҳои гуногуни Қуръон ба василаҳои таъсиргузор дар ҷавҳари шахсияти ода-

мӣ ва омилҳои асосии тазкиябахшандаи он ишораҳо намудааст. Дар ҷое асоси тазкияи рӯҳи одамӣ ва покизагии шахсияти ӯро ба худ нисбат додааст: **«... лки Худованд ҳар киро бихоҳад, тазкия менамояд».**² Тазкияи Худованд аз мучаҳҳаз намудани башарият бо барномаи комилу созанда ва додани тавфиқи бандагӣ худсозӣ барои инсонҳо иборат мебошад.

Аммо интиҳоби барномаи тазкияи рӯҳӣ ва худсозиро дар дигар оятҳо ба худ одамон вогузор намуда, онро ягона роҳи растагории инсон донистааст.

«... ат растагор гардидааст».³ **«Ҳар касе покиза гардад, воқеан ҳам, растагор гардидааст».**⁴

Дар ояти 13-уми сураи Марям Худованд ибодатро, ба монанди намозу закот, роҳу василаи тазкияи рӯҳӣ ва покизагии нафси одамӣ гуфтааст.

«... д ва василаи покизагии (ибодате) ато кардем».⁵

Пас пардохти ҳуқуқҳои молии Худованд, ки дар истилоҳи шаръ ба он закот гуфта мешавад, ҳамон маъноии луғавии худро ҳам дар шахси закотдиҳанда, ҳам дар хонаводаи ӯ ва ҳам дар молу сарваташ таҳаққуқ мебахшад. Бо баргашт ба мафҳуми луғавии калимаи закот ҳикмати машрӯбияти он, ки дар ояти 103-уми сураи Тавба

². Сураи Нисо, 49.

³. Сураи Шамс, 9.

⁴. Сураи Аъло, 14.

⁵. Сураи Марям, 13.

ба он ишора шудааст, барои хонанда бештар равшан мегардад.

ЗАКОТ ДАРМОНИ УҚДАҲОИ РҶҲӢ ВА БЕМОРИҲОИ НАФСИ ИНСОН АСТ

Худованд мефармояд:

يَتَأْتِيهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا

فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾

Эй мардум! Дар ҳақиқат, шуморо аз ҷониби Парвардигоратон мавъиза, шифои он чи дар синаҳост ва роҳи росту раҳмате барои мӯъминон омадааст». (Сураи Юнус, 57)

Қуръон мавъизаи нек, дармони бемориҳои рӯҳӣ ва қалбии инсон ва барномаи ҳидоят барои мардум мебошад, ки аз ҷониби Худованд нозил гардидааст. Ҳамчунин, он раҳмате барои мӯъминон мебошад.

Яке аз муҳимтарин арсаҳои фаъолияти Қуръон замини дилҳо ва паҳнои рӯҳи инсон аст. Пас аз бозҷӯӣ, шинохт ва дармони бемориҳои ботинӣ ва уқдаҳои равонӣ дар замири одами бемор - бемори маънавӣ - ба таҳкими решаҳои арзишҳои худ дар вучуди ӯ мепардозад. Шинохтан ва дармони он бемориҳо вазифаи нахустини шахси доъӣ мебошад.

Дар Қуръон навъҳои бемориҳои ботиние, ки аз пазириши арзишҳои олии инсонӣ ва барномаи тақомули шахсияти ӯ монӣ мегарданд, ба таври аниқ (мушаххас) зикр гардидаанд. Ҳамзамон Қуръон марҳами ҷонҳо ва василаи дармони он бемориҳоро низ муайян намудааст.

Яке аз бадтарин бемориҳои ботинии инсон бухли нафс, ки ҳамроҳ бо хирсу тамаъ аст, мебошад. Худованд мефармояд:

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا هُمْ بَلْ هُوَ شَرًّا هُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا يَخْلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ
وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٥٨﴾

Худованд ба онҳо ато гардидааст, бухл меварзанд (ва онро дар ҷиҳати кӯмак ба ниёзмандон ба кор намегиранд), гумон накунанд, ин кор (бухл) барои онҳо хуб аст, балки ин кор барои онҳо бад ва зиёнбор аст.

Ва зуд аст, ки дар рӯзи қиёмат ҳамон чизеро, ки нисбат ба он бухл меварзиданд, ба сурати тавқе бар гарданашон овехта мешавад ва мероси (мулки) осмонҳо ва замин аз онҳо худост». (Сураи Оли Имрон, 180)

Ҷолиб он аст, ки Худованд дар ин оят ба як ҳолати равонӣ ва ҳаттои фикрии инсонии бахил ишора менамояд. Вай ҳамон бухл варзидан ва ба ҳеч хайре дасти боз надоштани худро барои равнақи бештар ёфтани гардиши иқтисоди худ

дуруст ва хуб мешуморад ва онро яке аз асрори муваффақиятҳои системаи молӣ ва асоси иқтисодиёти сармоядорӣ мепиндорад. Ин пиндори ғалати вай дар айни ҳоле, ки дар рӯҳия ва ангезаҳои равонии худаш осори манфиеро бар ҷой мегузорад, дар ду ҷанбаи равонии афроди ҷомеа ва шукуфоии иқтисодии кишвар низ пайомадҳои номатлуберо ба вуҷуд меоварад. Ин ду маврид дар мавзӯи муҳити солими ҷомеа баррасӣ мегардад.

Худованд ниғаҳ доштани нафсро аз бемории бухл нишонаи растагорӣ донистааст. Дар қисмати охири ояти нӯҳуми сураи Ҳашр мефармояд:

وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْآيْمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ
إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا
وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ
شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾

ҳар касе аз бухлу ҳирси нафсаш нигоҳ дошта шавад, ба ростӣ, ҳамонҳоянд растагорон».

(Сураи Ҳашр, 9)

Дар баҳши аввали ҳамин оят Худованд дар васфи мардуми ансор мегӯяд: дар нафси худ ҳеҷ гуна (дилбастагӣ ва) ниёзе ба он чи дода шудаанд, намеёбанд ва ҳарчанд худ дар саҳттарин

шароити иқтисодӣ қарор дошта бошанд ҳам, дигаронро дар баҳши кӯмакҳои молиашон бар худ муқаддам мегаранд». (Сураи Ҳашр, 9)

Ин бемории ботинӣ ҳам таъсири манфӣ ва оқибатҳои ногуворе дар рӯҳия ва ангезаҳои нафсонии шахси моландӯз бар ҷой мегузорад ва ҳам ба пайомадҳои бади иҷтимоӣ хотима меёбад. Паёмбар (с) мефармояд:

*тамаъ худро эҳтиёт намоед. Зеро мардумоне, ки пеш аз шумо буданд, бо ҳамин (бемории) бухл ва ҳирсу тамаъ ҳалок гардиданд. Ин (бемории нафс) онҳоро ба бухл кашонд, пас бухл варзиданд ва ба фучуру бебанду борӣ тела дод ва онҳо роҳи бетартибихоро дар пеш гирифтанд».*⁶

Пас дармони ин бемории нафсонӣ ҳамон инфоқу ҷавонмардӣ дар роҳи Худо ва парваронидани шахсияти худ бо некиҳо мебошад. Зақот муассиртарин васила ва дармони ин бемории ботинӣ мебошад.

Ба ақидаи равоншиносон шахси сарватмандро ҳамвора нерӯи дохиле дар ҳолати нигарониҳои рӯҳӣ ва изтироботи равонӣ нигоҳ мегардад. Вай агар он молу сарватро аз роҳҳои ғайри машруъ (қонунӣ) ва бо суиистифода аз имкониятҳои кишвар ва миллаташ андӯхта бошад, то охири умри худ нигарон ва дар ғарқоби изтироботи равонӣ ба сар мебарад. Андешаҳои беобрӯгии шахсият ва ошкор гардидани фазоҳатҳои (расвогиҳои) молиаш ҳеҷ гоҳ ӯро осуда намегузоранд.

⁶. Ба ривояти Абудовуд.

Аммо агар шахси мусалмон аз роҳҳои дуруст ва бо тавфиқи илоҳӣ ба молу сарвате даст ёбад, дигар он изтироботи равониро надорад. Вале дар пешгоҳи Худованд, ки бо иноёти бепоёни Ё ба касби моли ҳалол муваффақ гардидааст, эҳсоси масъулият ва адои ҳаққи бандагӣ менамояд. Ҳамчунин, дар баробари миллат, ҳамдиёрон ва кишвари худ низ, ки бо истифода аз имкониятҳо ва дар натиҷаи ҳамкориҳои онҳо ба он молу сарват расидааст, эҳсоси мадунӣ ва хидмати мутақобил менамояд. То вақте ҳуқуқи бандагии худро дар пешгоҳи Худованд ва хидматгузориҳои дучонибаашро дар баробари кишвар ва ҳамдиёронаш анҷом набошад, ӯро низ вичдони имониаш дар ҳолати нороҳатӣ ва изтироби равонӣ нигоҳ медорад.

Тамоми нигарониҳои рӯҳии худро танҳо бо риояи пардохтҳои молӣ ва ба ҷой овардани ҳуқуқҳои Худованд дар молу сарваташ метавонад бартараф созад ва оромиши рӯҳиро барои худ ҳосил намояд. Дар ғайри ин сурат он тапишҳои имонӣ ва нохушҳолии равонӣ мумкин аст ӯро ба безътидолии рӯҳӣ бирасонад. Зеро вичдони имонӣ аз як сӯ ва кӯтоҳии шахсияташ дар адои ҳуқуқҳои илоҳӣ, аз сӯи дигар, рӯҳи ӯро дар ҳолати ногувор қарор медиҳанд.

Ҳадиси Паёмбар (с): ***Ҳар киро некиҳояш хушҳол ва бадихояш нохуш созанд, мӯъмини воқеъӣ ҳамон кас аст***», ба ҳамин вичдони имонии мӯъмин ишора дорад. Шахси мӯъмин бо ҳар қадами неке, ки бармедорад ва бо ҳар микдор моле, ки дар роҳи Худо харҷ менамояд, вучуди

ӯро хушҳолии фаро мегирад ва дар ҳолати кӯтоҳӣ аз анҷоми ҳуқуқҳои молии Худованд вичдони имониаш дар ҳолати ногуворе қарор мегирад. Инҳо намунае аз бемориҳои ботинӣ ва изтироботи равонӣ мебошанд, ки бевосита ба мавзӯи мо алоқамандӣ доранд.

ЗАКОТ ВАСИЛАИ ҲИФЗИ МУҲИТИ СОЛИМИ ҶОМЕЪА ВА ПЕШГИРИКУНАНДАИ БҶҲРОНҲОИ ИҶТИМОӢИ АСТ

Зиндагии мудовим дар фақру тангдастӣ ва дурнамои торике аз ояндаи худ аз ҳама бештар дар рӯҳиёти инсон таъсири номатлуб мегузорад ва ӯро ба водии ноумедӣ мерасонад. Шахсе, ки ҳамеша дар зери тоқатфарсотарин шароити зиндагӣ ба сар мебарад ва ҳеҷ рӯзи осудаеро намебинад, ҳама дар назараш тираву тор мегардад. На умеди ба ояндаи худ мебандад ва на чашми неке ба ҷомеъаи худ дорад. Ҷомеъае, ки ӯро ба он ҳол овардааст, ба хусус ҷомеъае, ки мардум дар он бо ду табақа: табақаи фақирӣ бенаво ва табақаи молдору сарватманд тақсим шаванд, дар назараш манфур мегардад.

Фақру тангдастии поённопазир ва ноумедӣ аз ояндаи худ бо зарбаҳои ҷонкоҳаш ӯро дар ҳолате аз ғаму андӯх нигоҳ медорад ва оромишу осудагиро аз ботини ӯ салб менамояд. Дигар чунин ашхос умеди беҳбудие дар оянда надоранд. Рӯҳиёти инсонӣ ва шахсияти маънавии онҳо аслан дар он вазъи фурсати рушду шукуфои намеёбанд. Онҳо дигар худро дар баробари он

тирарӯзиҳо таслим намуда, нисбат ба афроди ҷомеа ва сарватмандони кишвари худ назари манфӣ касб мекунад.

Чунин одамон барои дӯздӣ, ғоратгарӣ ва ҳар гуна ҷурму ҷинояти дигар аз назари равонӣ ҳам омода мегарданд. Ин ҳолат сарчашмаи пайдоиши уқдаҳои рӯҳӣ ва бемориҳои равонӣ дар кишри ниёзманди ҷомеа гардида, муҳити солими иҷтимоиро таҳдид менамояд.

Ин ҷост, ки Ислом дар баробари ҷонибдорӣ ва эҳтиром гузоштан ба моликияти хусусӣ, боз асосҳои амалиеро бино гузоштааст, ки муҳити солими ҷомеаро ҳамаҷониба ҳифз менамоянд. Аз як сӯ, ҳосили заҳамот ва дастранҷи талошҳои фарзандони болаёқати худро кадр намуда, таъмини ҳамаҷонибаи моликияти хусусии онҳоро пурра кафолат додааст ва аз сӯи дигар, бо фақру тангдастии умумӣ ба мубориза бархостааст, то решаи пайдоиши уқдаҳои рӯҳӣ ва як силсила бемориҳои равониро низ қатъ намояд.

Пас сарватмандони ҷомеа набояд бо напардохтани ҳуқуқҳои молии Худованд ва ҳадамоти мутақобили шахрвандиашон худ омили аз байн рафтани муҳити солими ҷомеа ва ба вучуд омадани ин ҳама ҳолатҳои равонии мардум гарданд.

Ислом тарҳи комили илоҳӣ мебошад, ки дар низоми иқтисодии худ низ барномаи мустақил ва равиши миёнаеро асос гузоштааст. На ҷонибдори тугъни молии инсон, ба он шакле, ки имрӯз дар ҷаҳони сармоядорӣ маъмул аст, мебошад ва на ҷонибдори комилан бекор намудани бахши моликияти хусусӣ, ба он сурате, ки дар низоми сот-

сиалистии собиқ иттиҳоди Шӯравӣ амалӣ гардид, мебошад. Худованд мефармояд:

كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظٍ ﴿١﴾ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ ﴿٢﴾

رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ ﴿٨﴾

, воқеан ҳам, вақте худро молдору сарватманд мебинад, ба тугън меафтад. (Валле бидонад, ки) бозгашт ба сӯи Парвардигори ту аст». (Сураи Алақ, 6-8)

Дар ин ҷо Худованд барои бедор сохтани андешаи солими шахси сарватманд ва боздоштани ӯ аз тугъни мол ӯро ба сайре дар таърихи сарватмандони гузашта фаро мехонад. Оё ҳаёти сарватмандонаи онҳо ба поён нарасид? Оё ҳеч кадоми онҳо аз бозгашт ба сӯи Парвардигор чорае дошт, то ту дошта бошӣ?

Аз сӯи дигар, Расули Худо (с) дар миёни ҷамъияти бештар аз садҳазор нафараи ҳаҷҷатулвадоъ хун, мол ва обрӯи мусалмонро барои ҳамаи мусалмонон дорои эҳтиром ҳукм намуда, ҷомеаро барои ҳимояи кафолатҳои ҳамаҷонибаи онҳо муваззаф гардонид. Дар Ислом асоси ҳуқуқии ҳифз, фароҳам овардани шароити рушду тавсиа ва таъмини ҳамаҷонибаи кафолатҳои моликияти хусусӣ гузошта шудааст.

Ислом барои маҳоратҳои корӣ ва истеъдодҳои созандаи фарзандони болаёқати худ арҷ ниҳода, онҳоро ба қору созандагии ҳарчӣ бештар фаро хондааст. Паёмбар (с) мефармояд:

*воқеан ҳам, бандаи соҳибхунара (соҳибкасб ва кордон)-ро дӯст медорад».*⁷

Дар ривояти дигар Паёмбар (с) мефармояд:
*агар рӯзаширо бо ҳезумкашӣ би-гузаронад, барои ӯ беҳтар аз он аст, ки ба гадоӣ машғул шавад.....».*⁸

Агар низоми сотсиалистӣ фақру маҳрумияти мардум ва фосилаи табақоти чомеъаро меҳост бо аз байн бурдани сарватмандон ва соҳибони сармоя аз байн бибарад, пас низоми исломӣ ҳамроҳ бо ҳифзу ҳимояи ҳайсиат, мақом, молу сарват ва моликияти хусусии сарватмандон ва бо коргузории дақиқтарин системаи молӣ ба фақру тангдастии умумӣ мубориза бурдааст. Ба феълият расидани истеъдодҳои созандаи афроди болаёқати чомеъа ва дорои молу сарват гардидани онҳоро таҳсин намуда, дар айни ҳол бо асос гузоштани рукни закот ва системаи пардохтҳои молии худ ҳуқуқи кишрҳои камбизоати чомеъаро низ таъмин намудааст.

Гоҳо иқтисоди кишвар дар раванди татбиқи амалии барномаҳои рушди иқтисодӣ ба як силсила иқдомиоти ҷавонмардона ва ҳиссагузориҳои саховатмандонаи сарватмандон ниёз дорад. Мардуми сарватманд бо ин иқдоми хайрхоҳонаи худ на танҳо чизе аз суръат ва ҳаҷми шукуфоии молии худ нақоста, балки бо рушди иқтисодии

⁷. Табаронӣ онро дар «Кабир» ва «Авсат» ба вачҳи заъиф ривоят намудааст.

⁸. Ғайр аз Абудовуд дигар Сихоҳи Ситта онро ривоят намудаанд.

кишвар заминаҳои бештаре барои пешрафти ҳамаҷонибаи онҳо низ фароҳам меояд. Пас ин маъно бо он бардошти нодурусте, ки шахси баҳил баъзан аз моҳияти низоми сармоядорӣ мекунад, ҳеч гоҳ мувофиқат наменамад.

Хулоса, системаи пардохтҳои молии Ислом, ба хусус асли закот, амниятгу оромӣ ва саломатии равонии муҳити иҷтимоӣ чомеъа ва кишрҳои гуногуни онро комилан таъмин менамад ва бо ҳамин, пеши ҳар гуна бӯҳронҳои иҷтимоӣ мегирад.

ЗАКОТ НИШОНИ МАҲБУБИЯТ ВА МАҚБУЛИЯТИ БАНДА ДАР ПЕШГОҲИ ХУДОВАНД АСТ

Қуръони карим дар охири ояти 190-уми сураи Бақара пас аз амри ба инфоқ дар роҳи Худованд ва худро ба ҳалокат наафкандан мефармояд:

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِكُمْ إِلَى الْهَلَكَةِ

وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

Ва дар роҳи Худо инфоқ намоед ва худро ба ҳалокат наафканед. Ва некӣ (эҳсон) намоед, зеро Худованд некӯкорон (муҳсинон)-ро дӯст медорад».

Абуайюби Ансорӣ ба ҳалокат афкандани инсон худаширо ба дил бастан ба дунё ва даст аз инфоқу (некӣ) бардоштани тафсир намудааст.

Дар ояти 134-уми сураи Оли Имрон омадааст:

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْغَيْظِ

وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾

Касоне, ки дар ҳолати кушодагиву тангдастии худ инфоқ менамоянд ва фуру барандагони ҳашм ва гузашткунандагони аз мардум ва Худованд некӯкоронро дӯст медорад».

Меъёри маҳбубият ва чорчӯбаи шинохти арзиши амалии инсон дар назди Худованд ҳамон сохта шудани шахсияти инсонӣ ва такомул ёфтагии одамият дар вучуди ӯ мебошад. Ба ҳар андозае, ки инсон тазкияи рӯҳӣ гардад ва шахсияти инсонии ӯ бо аъмоли нек, ибодатҳо ва хубиҳо парвариш ёбад, ба сатҳи болои одамият ва мақоми тақво наздиктар мегардад. Ин ибодатҳо ва аъмоли нек чавҳари имони ӯро ҳарчи бештар сайқал дода, дар замири вай малакаи баланди хайрхоҳӣ ва вичдони ҳассоси имоние бо номи тақво ба вучуд меоваранд. Вақте шахсияти инсон ба ин пояи рушду худсозӣ расид, дар пешгоҳи Худованд мақоми олий ва обрӯву каромат ҳосил менамояд. Худованд мефармояд:

...إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَىٰكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣٤﴾

, боарзиштарини шумо дар назди Худованд ҳамон парҳезгортарини (муттақӣ ва покизатарини) шумо мебошад». (Сураи Хучурот, 13)

Ва тӯша бигирад. Пас беҳтарин тӯша (барои сафари охират) тақво мебошад». (Сураи Бақара, 197)

аз парҳезгорон мепазирад». (Сураи Моид, 27)

, албатта, тақводоронро дӯст медорад». (Сураи Тавба, 7)

Ва дахҳо ояти дигар, ки баёнгари маҳбубият ва мақбулияти инсонии вораства ва дорои шахсияти худой дар назди Парвардигор мебошанд.

Ҳамон тавре, ки борҳо ишора шуд, аъмоли неки инсон ва ибодатҳо омилҳои асосӣ дар расонидани шахсияти ӯ ба сатҳи болои одамият ва тақво мебошанд. Системаи пардохтҳои молӣ, ба хусус фаризаи закот барои ин чаҳиши такомулии инсон аз муҳимтарин фароизи Худованд мебошад.

Инфоқ намудани мол дар роҳи Худо ва ба ҷой овардани фаризаи закот, ҷӣ тавре дар оятҳо мушоҳида менамоем, шахси закотдиҳандаро дар зумраи бандагони муттақӣ ва дӯстдоштагони даргоҳи Ҳақ қарор медиҳад. Онҳо аз ҷумлаи бандагони дӯстдошта ва мақбули даргоҳи Ҳақ мегарданд. Дар ҳадиси қудсӣ омадааст, ки Худованд мефармояд:

Ва мо тақарраба илайя ʔабдӣ бишайъин аҳабба илайя миммафтаразтуху ʔалайх....».

Бандаам бо ҳеч чизе ба Ман наздик нагаштааст, ки аз фарзҳоям дар назди Ман маҳбубтар бошад».⁹

⁹. Бухорӣ онро аз Абуҳурайра ривоят намудааст:

Яъне банда бо ба чой овардани фарзҳои Худо-
ванд, ба монанди намозу закот, аз ҳар ибодати
дигаре ба Худо бештар наздик мегардад. Вақте
банда бо анҷом додани фарзҳои илоҳӣ мақбули
даргоҳи Ҳақ гардид ва дар саффи бандагони
муттақӣ ва дӯстдоштаи ӯ қарор гирифт, Худо-
ванд вайро ба як силсила ифтихорот ва
корномаҳои арзишманде дар ҳамин дунё низ
сарфароз мегардонад:

1. Мақоми вилоят (авлиёгӣ) ва дӯстии Худоро
ба даст меоварад.

﴿٦﴾ ...إِن أَوْلِيَاءُؤُهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

кони
парҳезкор мебошанд». (Сураи Анфол, 34)

2. Ҳар амали неке, ки анҷом диҳад, аз онҳо
пазируфта мешавад.

﴿٧﴾ ...قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ

ванд танҳо аз парҳезкорони муттақӣ ме-
пазирад». (Сураи Моида, 27)

3. Аз ҳидоят ва роҳнамоиҳои Қуръон
бахраманд мегарданд.

﴿٨﴾ وَإِنَّهُ لَتَذِكْرٌ لِّلْمُتَّقِينَ

панду ибрат барои парҳезгорон
аст». (Сураи Ҳоққа, 48)

﴿٩﴾ هَذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ

(Қуръон) баёне барои (ҳамаи) мардум ва
роҳи ҳидояту мавъиза (панд) барои парҳезгорони
ботақвост». (Сураи Оли Имрон, 138)

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٠﴾

он нест, роҳи
ҳидоят барои муттақӣён аст». (Сураи Бақара, 2)

Ҳар ташаббускорӣ ва таъсиси корхое, ки бар
пояи тақво бино наёфта бошанд, соҳиби худро
оқибат ба оташ меафкананд.

﴿١١﴾ أَفَمَن أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِن ٱللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٍ

أَمْ مَن ٱسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَٱتَّهَرَ بِهٖ فِي

نَارٍ جَهَنَّمَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٢﴾

кори худро бар пояи тақвои
Худованд ва хушнудии ӯ бино ниҳода бошад,
беҳтар аст, ё касе, ки асоси кори худро бар лаби
ҷарии фурӯрезанда гузоштааст, ки саранҷом ўро
дар оташи ҷаҳаннам фурӯ мебарад?». (Сураи
Тавба, 109).

4. Худованд дар ояти 65 ва 66-уми сураи
Моида кушоиши ризқ ва рушди иқтисодиро ба
тақвои бандагон ва ҳаҷми пойбандии онҳо ба
фароизи илоҳӣ, ки муҳимтарини онҳо намозу за-
кот мебошанд, саҳт марбут донистааст.

5. Худованд нусрату ёрӣ ва муҳаббати худро
барои онҳо арзонӣ медорад.

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

, воқеан ҳам, ҳамроҳи касоне мебошад, ки тақво намудаанд ва онҳо некӯкоранд».

(Сураи Наҳл, 128)

, ҳатман, ҳамроҳи парҳезкорони ботақво мебошад». (Сураи Тавба, 36)

парҳезгорони ботақвост».

(Сураи Аъроф, 128)

нек барои аҳли тақвост». (Сураи Тоҳо, 132)

, ҳатман, парҳезкорони ботақворо дӯст медорад». (Сураи Тавба, 7)

6. Шахсони неку покдоман, ки фаризаҳои илоҳиро ба беҳтарин сурат анҷом медиҳанд ва дар баровардани закоти амволи худ онҳоро шавқи бандагӣ ва гармии имон ҳаловат мебахшад, Худованд барои онҳо ризқи накӯ ва рӯзии пок фароҳам месозад ва онҳоро аз ҳар тангное солим берун меорад.¹⁰ Дар ботини онҳо қувваи фаросат ва дарки ҳақоикро ба вадиъат мегузорад, то ҳақро аз ботил ба осонӣ ташхис диҳанд.¹¹ Амалҳои онҳоро ислоҳ ва гуноҳонашонро омуриши менамояд¹² ва тамоми корҳои дунёро бароя-

¹⁰ . Сураи Талоқ, 2-3.

¹¹ . Сураи Анфол, 29.

¹² . Сураи Аҳзоб, 70-71.

шон осон мегардонад.¹³ Зеро онҳо бо ба вучуд овардани малакаи тақво дар замири худ ризои Худоро ба даст овардаанд.¹⁴

ҶОЙГОҲИ ПАРҲЕЗКОРОН ДАР ОХИРАТ

Бандаи мӯъмин дар натиҷаи тазкияи рӯҳӣ ва парвариш додани шахсияти инсонии худ бо навъҳои гуногуни ибодатҳо ва аъмоли нек ба мақоми тақвои илоҳӣ ва покизагии ботинӣ мерасад ва дар зумраи бандагони поку некӯкори Худованд дохил мегардад. Вақте ба анҷом додани фароизи илоҳӣ, аз ҷумла закот, ки яке аз муҳимтарин рукнҳои Ислом ба шумор меравад, мақбул ва дӯстдоштаи даргоҳи Худованд гардид, дар охираат низ мақоми арзанда ва як силсила навозишҳои илоҳӣ ва қадрдонии худовандӣ на-сиби ҳоли ӯ мегардад.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ ءَأَخَذِينَ مَا ءَأْتَتْهُمْ

رُءُوسُهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ ﴿١٦﴾

муттақӣ, бешак, дар боғҳои биҳишт ва чашмаҳои он ва ба дастоварандаи ҳар он чи Парвардигорашон ба онҳо додааст, мебошанд. Онҳо пеш аз он низ некӯкор буданд». (Сураи Зориёт, 15-16)

¹³ . Сураи Талоқ, 4.

¹⁴ . Сураи Ҳаҷ, 37.

, яқинан, дар мақоми (бо) амне бошанд». (Сураи Духон, 51)

, бешак, дар боғҳо ва чашмасорони бихишт бошанд». (Сураи Ҳичр, 45)

, бешак, дар боғҳо ва обҳои равон манзил гузинанд». (Сураи Қамар, 54)

бо ҳам душман бошанд». (Сураи Зухруф, 67)

Ва оятҳои дигаре, ки ҷойгоҳ ва мартабаи дӯстони ботаквои Худоро дар охират баён мекунанд. Пас барои банди мӯъмин ҷи некӯст, ки бо ба ҷой овардани фароизи илоҳӣ ва бо баровардани закоти амволи худ ба ҷунин мақоми баланде дар назди Худованд сарфароз гардад.

НАҚШИ ЗАКОТ ДАР ҲИФЗИ ОБРҮ ВА КАРОМАТИ ИНСОН

Яке аз самтҳои муҳими фаъолияти иҷтимоӣ Ислом мубориза бар зидди фақри умумӣ мебошад. Ислом дӯст намедорад, ки оммаи мардум дар фақри мутлақ ба сар баранд. Ин ҳолат ҳам дар рӯҳияву ахлоқ ва ҳам дар сатҳи эътиқодӣ ва фарҳангии онҳо таъсири номатлубе бар ҷой мегузорад.

Вақте кишрҳои камбизоҷат ва фақрзадаи миллат аз назари ахлоқӣ ва эътиқодӣ таназзул намуда, рӯҳияи динӣ ва фарҳанги инсонии худро аз

даст доданд, асоси миллии он мардум комилан ларзон ва нопойдор мегардад. Ин мусибат на танҳо ҳамон кишри фақрзадаи ҷомеъаро ба коми худ фуру мебарад, балки тамоми афроди он миллатро ба нанги беҳиммати ва беномусӣ доғдор месозад.

Он кишри фақрзадаи ҷомеъа барои бартараф намудани эҳтиёҷоти зиндагии худ ба ҳар андозае ба корҳои ғайриахлоқӣ даст зананд ва ба хориву беобрӯгӣ тан диҳанд, ба ҳамон андоза бузургон ва сарватмандони он миллат дар чашми ҷаҳониён беарзиш ва паст мегарданд.

Фақру тангдастӣ ҳар ҷомеъаеро муддати дароз дар зери фишори маҳрумияту бенавоӣ ва маъюсӣ ниғаҳ дорад ва ба сурати бӯҳрони иқтисодӣ ва иҷтимоӣ он дарояд, шахсияти инсонии кишри тангдасти он ҷомеъаро, хоҳ нохоҳ, аз байн мебарад ва онҳоро ба одамони беҳайсиате мубаддал месозад. Фарзандон ва наслҳои ҷавони ин кишри ҷомеъа фурсати омӯзишу парвариши дурустро аз даст медиҳанд.

Занону духтрон худро ба домани нопокиҳо ва ҳар гуна фаҳшову танфурушӣ меафкананд. Мардон низ барои гузаронидани рӯзи худ ба ҳар гуна хориву зиллат ва муомилаи таҳқиромези корфармоён тан дармедиханд. Ба хусус дар ҷаҳони имрӯз, ки дар ҷунин ҷомеъаҳои ақибафтода мардум ногузир ба муҳоҷиратҳои меҳнатӣ даст мезананд ва аксари насли ҷавон ва нерӯи кории онҳо ноилоҷ ба кишварҳои саноатӣ рӯй меоваранд. Дар он кишварҳо нисбати ин мардум ҳам аз ҷониби корфармоён ва соҳибони корхонаҳо ва

хам аз ҷониби органҳои давлатӣ муомилаи таҳқиромез ва рафтори ғайриинсонӣ раво доништа мешавад. Дар ин даҳсолаҳои охир, ки баъзе маҳфилҳои сиёсии манфиатдори баъзе кишварҳои мардуми ҷаҳонро бар асоси табъиз (ҷудосозӣ)-и наҷодӣ ва мансубияти динӣ ва қор гирифта аз равиши исломофобия ба сиёхпӯсту мусалмон ва ғайра ҷудо сохтаанд, он муомилаи ғайриинсонӣ ва муносибати таҳқиромез авҷ гирифтааст.

Пас дигар табиъист, ки дар зерин ин ҳама фишорҳои динӣ, фарҳангӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ қисми зиёде аз наслҳои ояндаи миллатҳои шахсияти инсонӣ ва арзиши одамияти худро аз даст медиҳанд. Андак - андак қаромати инсонӣ ва обрӯи миллиашон аз байн меравад. Дигар ёфтани роҳе барои ҳалли ҷунин бӯҳронҳои фарогири миллии хеле мушқил аст. Бо ҳамин, нерӯи азими ҷавонон ва наслҳои ояндаи миллат ҳадад меравад.

Аз сӯи дигар, ҷомеае, ки дар он танфурӯшӣ фаҳшо ва ҳар гуна тардоманиҳо ривҷ меёбад, бемориҳои сирояткунанда ва дармоннопазир дар он зиёд мегардад. Ҳар гуна вабоҳо ва вирусҳои ҳалокатовар ҳаёти солими ҷомеаро мавриди таҳдид қарор медиҳад. Ҳамчунин, дар ҷунин ҷомеаҳо наслҳои машқук, фарзандони бенасаб ва ҳонаводаҳои беасл арзи вучуд менамоянд. Ин падидаи номатлуб боиси пайдоиши инсонҳои мизочан ва рӯҳан номутаодил мегардад ва хатари беасл ва ё бадасл будан ояндаи он миллатро таҳдид менамояд. Худованд дар ояти 32-уми сураи Исро мефармояд: **аздик нагардед,**

ки он фоҳиша (тардоманӣ) ва роҳи бад (ва зиёнбор)-ест».

Аз ҷониби дигар, вақте сарватмандони ҳар миллате аз додани закоти молҳои худро намоянд ва ҳуқуқҳои молии Худовандро пардохт нанамоянд, он миллат дучори хушксолӣ ва беобӣ мегардад. Яъне бо ба ҷой наовардани фаризаи илоҳӣ неъматҳои бебаҳои ӯ носипосӣ гардида, боиси қоҳиши зиндагӣ дар тамоми паҳлӯҳои мегардад ва обу борон, ки манбаъ ва асоси зиндагӣ мебошанд, аз онҳо боздошта мешаванд. Паёмбари Худо (с) мефармояд: **а-кота илло муниъӯ алқатара минаями ва лавлалбаҳоиму лам юмтарӯ».**

И-дааст, магар он ки оби осмон аз онҳо боздошта мешавад. Агар ҷаҳорпоён (ва дигар ҷонварон) намебуданд, ҳаргиз барои онҳо бороне намеборид».¹⁵

Ислом бо дарназардошти тамоми паҳлӯҳои зиндагонии инсон системаи пардохтҳои молиро ба роҳ андохтааст, то ҷомеаро аз ҷунин пайомадҳои иҷтимоӣ ва бӯҳронҳои иқтисодӣ ниғаҳ дорад ва ба фочеаи маънавӣ ва фурӯрезии шахсияти инсон наанҷомад. Шояд фаризаи закот, ки вазифаи молии илзомӣ аз ҷониби Худованд аст, барои пешгирии ҷунин бӯҳронҳои амиқ кифоя накунад. Дар ҷунин ҳолатҳо ба пардохтҳои ҷавонмардона ва кӯмакҳои нафлии мардуми эҳтиёҷманд низ бояд вусъат бахшид. Танҳо бо

¹⁵. Рӯҳи Ислом, ҷузъи 9, саҳ 59.

чунин икдомоти хайрхоҳона ва барномаҳои савватмандона метавон обрӯву каромати инсонии ҳамдиёрони худро ҳифз намуд.

Дар чунин ҳолати бӯҳрони иқтисодии ҷомеа, ки ногузир ба фуру рехтани пояи шахсияти кишри бенавои он меанҷомад, ҳар гуна мактабҳои гумроҳкунандаи фикрӣ ва ҷараёнҳои бегонаи фарҳангӣ андешаи кишри азими ҷомеъаро мавриди тохтутозҳои фарҳангии худ қарор медиҳанд. Онҳо бо ба шубҳа афкандани афкори мардум нисбат ба тамаддуни дурахшони исломӣ ва фарҳанги азими миллии худ заминаҳои бегонагии фарҳангӣ ва шикасти маънавиро дар зехнҳо омода месозанд ва бо ҳамин асоси дудастигӣ ва парокандагии миллат рехта мешавад. Аз ҳолати фақру тангдастӣ ва маъюсии кишри бенавои ҷомеа суиистифода намуда, заминаи ҳар гуна гароишоти фикрӣ ва эътиқодии нодурустero фароҳам месозанд.

Афсӯс, ки ҳоло мо тамоми ин пайомадҳои ногувори фақру тангдастиро дар ҷомеаи худ имрӯз мушоҳида менамоем. Фақр одамро дар остонаи куфр қарор медиҳад. Расули Худо (с) борҳо аз фақру тангдастӣ ва куфр ба Худо паноҳ бурданро тавсия мекард.

Он Ҳазрат (с) дар ҷои дигар мефармояд **ба куфр наздик аст». Яъне фақру нодорӣ заминаи кашида шудани кишрҳои ниёзманди ҷомеъаро ба сӯи куфр фароҳам месозад.**¹⁶

¹⁶. Абунуъайм дар «Ҳиля» ва Ибни Адӣ дар «Комил» онро ба тариқи заъиф ривоят кардаанд.

Чӣ тавре мушоҳида менамоем, Ислом бо таъсиси низоми пардохтҳои молӣ ба сурати ҳақимона ва миёнаравонае бар зидди падидаи фақр ба мубориза бархостааст ва бо ҳамин ҷомеаи исломиро аз низоми табакотӣ ва гирд омадани сарвату бойгарии беш аз ҳад дар дасти табақои (элити) андак ва маҳрумияти аксарияти мардум пешгирӣ намудааст.

Расули Худо (с) мефармояд:

«Эҳтимом намеварзад, аз ҷумлаи онҳо нест».¹⁷

Он Ҳазрат (с) дар ҳадиси дигар мефармояд:

«Раҳм намудани якдигар ва меҳрубонӣ дар миёни худ ба монанди як ҷисм аст. Вақте узве аз он ба дард ояд, дигар узвҳои он низ ба беҳобиву таб гирифта шаванд».¹⁸

*Бани одам аъзои якдигаранд,
Ки дар офариниш зи як гавҳаранд.
Чу узве ба дард оварад рӯзгор,
Дигар узвҳоро намонад қарор.
Ту, кӣ аз меҳнати дигарон беғамӣ,
Нашояд, ки номат ниҳанд одамӣ.*

Саъдӣ

Он Ҳазрат (с) боз мефармояд:
«Кӯмаки бевазанону бенавоёнӣ (ҷомеа) мешито-

¹⁷. Ба ривояти Табаронӣ, Байҳақӣ ва Абунуъайм

¹⁸. Ба ривояти Аҳмад ва Муслим.

бад, ба монанди муҷоҳиди дар роҳи Худо бошад».¹⁹

Худованд дар ояти 177-уми сураи Бақара дар идомаи баёни некӯӣ мефармояд:

...وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ
وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ
وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَأَبْنَسَبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ
وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ....

, бо вучуди дилбастагӣ, ки нисбат ба он дорад, ба хешовандон, یتимон, бенавоён, дар роҳ мондагон, гадоён ва дар озодсозии бандагон бахшиш ва харҷ намояд.

Намозро барпо дорад ва закоти молашро бидиҳад....».

Дар ояти 93-уми сураи Оли Имрон низ мефармояд:

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّىٰ تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ۚ وَمَا تُنْفِقُوا
مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٩٣﴾

¹⁹. Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим.

атарин амволи худ инфоқ нанамоед, ҳаргиз некӯиро ноил намегардед».

Муслим ва Насоӣ аз Ҷобир (р) ривоят меку- нанд, ки:

назди Паёмбар (с) омаданд, ки худро (аз шиддати нодорӣ) бо пӯсти ҳайвонот печида буданд. Чеҳраи мубораки Расули Худо (с) бо дидани факру нодорӣ онҳо дигаргун гашт. Дарҳол ба хонааш рафт ва баргашт. Он гоҳ Билолро фармуд аз он қомат бигӯяд. Сипас намоз гузошт ва пас аз он хутбае хонд.

Аз ҷумла гуфт: , битарсед аз Парвардигоратон, ки шуморо аз як нафс офарида ва аз он нафс ҳамсари ӯро низ ба дунё овардааст ва мардону занони бешуморе аз онҳо (дар дунё) парокандааст. Битарсед аз он Худое, ки бо ӯ якдигарро мепурсед ва битарсед арҳомро (қатъи робитаи хешовандиро). Худованд, албатта, бар шумо назоратгар аст». (Сураи Нисо, 1)

р- сед ва ҳар кас бибинад, ки барои фардои худ чӣ кори хайре намудааст». (Сураи Ҳашр, 18)

Ҳар кас ҳар чи метавонад: динор, дирҳам, либос, гандум, хурмо ва ҳатто нисфи хурмо садақа намояд.

Ҷобир (р), ровии ҳадис мегӯяд: Мардум ҳар чи метавонистанд ба масҷид оварданд ва ду туп хӯроку либос чамъ гардид, то он ки чеҳраи Расули Худоро дидам, ки (аз хурсандӣ) медурахшид.

Он гоҳ он Ҳазрат (с) фармуд: Ислои суннати (расми) некеро асос гузорад, аҷри

(асосгузории) он суннат ва ачри тамоми мардуме, ки пас аз вай ба он амал менамоянд, ба ӯ дода мешавад, бе он ки аз ачри онҳо чизе коста шавад. Ва ҳар касе, ки суннати бадеро дар Ислом поя гузорад, гуноҳи (поягузории) он суннат ва гуноҳи тамоми одамоне, ки пас аз вай ба он амал менамоянд, бар вай мебошад, бе он ки аз гуноҳи онҳо низ чизе коста шавад».

Он Ҳазрат (с) мефармояд:
ва сахтиеро аз сахтиҳои ин дунё барои мӯъминне баргараф намояд, Худованд дар ивази он сахтиеро аз сахтиҳои рӯзи қиёматро аз ӯ баргараф созад. Ҳар касе бар тангдасте осон бигирад, Худованд дар дунё ва охираат бар вай осон мегирад. Касе норасоӣ ва айби мусалмонеро бипӯшад, Худованд дар дунё ва охираат ӯро мавриди пӯшиш қарор медиҳад. То замоне, ки банда дар андешаи кӯмаку дастгирии бародари худ бошад, Худованд дар авну кӯмаки он банда мебошад».²⁰

ЗАКОТ ИБОДАТИ МОЛИСТ

Закоат як ибодати молист. Дар Қуръон ҳар ҷо, ки зикре аз барпо доштани намоз рафта бошад, закоат низ ҳамроҳи он зикр гардидааст. Ибодатҳо дар Ислом ё бадани соф мебошанд, ба монанди намоз ва рӯза, ё молии соф мебошанд, ба монанди закоат ва садакаи фитр ва ё ҳарду ҷанбаи бадани ва молиро дар бар мегиранд, ба монанди ҳаҷ

²⁰. Муслим, Аҳмад, Абудовуд ва Тирмизӣ онро аз Абуҳурайра ривоят намудаанд.

ва умра. Худованд барои тазкияи рӯҳи инсон ва парвариш ёфтани шахсияти вай ӯро дар тамоми бахшҳои зиндагӣ ва ҳамаи арсаҳои ихтиёроташ ба ибодат ва худсозӣ фаро хондааст. Агар намозу рӯза ҷисму ҷони ӯро навозиш ва дармон намоянд, закоат дилбастагиҳои ботинӣ ва тааллуқоти рӯҳии ӯро ба ислоҳ меоварад.

Фаризаи закоат дар Ислом вазифаи илоҳӣ ва рукни муҳимме ба шумор меравад, ки ҳатман онро бояд ба ҷой овард. Закоат ҳаққи илоҳии камбағалон бар гардани сарватмандон мебошад. Закоат аз мардум ва барои мардум гирифта мешавад. Яъне аз назари Ислом закоат аз мардуми доранда гирифта ва ба мардуми камбағал дода мешавад.

Ба иборати дигар, дар ҷомеаи исломӣ закоат аз дасте, ки дасти аҳли хайру салоҳ ва сарватманд мебошад ва Худованд онро бар миқдоре аз мулку дороии хеш вакил ва ҷойнишин гардонидааст, гирифта мешавад ва ба дасти дигаре, ки дасти заҳматкшон, маҳрумон ва камбағалон мебошад, дода мешавад. Яъне аз мардуми сарватманд гирифта ва ба маруми ниёзманд баргардонида мешавад. Қуръон ба ҳамин мавзӯ ишора намуда, мефармояд:

...وَأَتُوهُمْ مِّن مَّالِ اللَّهِ الَّذِي ءَاتَاكُمْ...

он моле, ки Худо ба шумо додааст, онҳоро бидиҳед». (Сураи Нур, 33)

Ҳамчунин ба таври умумӣ мефармояд:

وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ^ط فَالَّذِينَ ءَامَنُوا

مِنْكُمْ وَأَنْفِقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾

Аз он чизе, ки Худованд шуморо дар он намо-
яндаи худ гардонидааст, инфоқ намоед». (Сураи
Ҳадид, 7)

Паёмбари Худо (с) вақте Муъоз ибни Ҷабалро
ба унвони намоянда ва коргузори худ ба Яман
фиристонд, ба ӯ гуфт:

*онҳо закот ва садақотеро воҷиб гардонидааст, ки
бояд аз сарватмандонашон гирифта ва ба кам-
бағалонашон дода шавад».*

Ислом ба тамоми қишрҳои ҷомеа ва бахшҳои
гуногуни зиндагии онҳо эҳтимом варзидааст. Бар
сарватмандони ҷомеа вақте аз эҳтиёҷоти зинда-
гонӣ ва афроди таҳти кафолати худ бештар сар-
моя ба даст оваранд, закотро фарз гардонидааст.
Онҳо аз молҳо ва пулҳои нақд, молҳои тичоратӣ,
сарватҳои ҳайвонӣ ва маҳсулоти кишоварзии худ
вақте миқдор ва шароити зарурии закот дар онҳо
фароҳам гардад, барои рафъи эҳтиёҷоти ниёзма-
ндон ва таъмини масолеҳи (манофеъи) умумӣ
миқдоре закот мепардозанд. Он ҳам ба сурате
пардохта мешавад, ки онҳо (сарватмандон) дар
сахтӣ ва тангно қарор намегиранд.

Пас закот фаризаи илоҳӣ бар гардани сарват-
мандон мебошад, на як бахшиш ва эҳсони шахсӣ.
Бинобарин, шахсони ниёзманд бо дарёфти закот
харгиз мавриди миннат ва урзу илллати касе қарор

намегиранд. Сарватмандон аз назари Ислом мас-
ъулияти илоҳии худро анҷом додаанд ва ниёзма-
ндон ҳуқуқи худро дарёфт намудаанд.

ЗАКОТ ОМИЛИ ВАҲДАТ ВА МОЯИ ҚУВВАТИ МУСАЛМОНҲОСТ

Бадеҳист, ки фаризаи закот дар Ислом бар по-
яи ангезаи динӣ ва иҷтимоӣ қарор гирифтааст.
Ислом меҳодад аз тариқи ангеҳтани ангезаи ди-
нии мусалмонони сарватманд ва дастбахайр дар
миёни ҷомеа ваҳдати иҷтимоӣ ва якпорчагии
миллиро пайдор намояд. Эҷоди ваҳдату якпорча-
гӣ дар миёни мусалмонон яке аз муҳимтарин
воҷиботи динӣ ва масъулиятҳои иҷтимоӣ ба
шумор меравад. Талош дар роҳи таҳқиқи ин ор-
мони олий ба унвони масъулияти илоҳӣ ва паймо-
ни худӣ бар ӯҳдаи донишмандон ва дастандар-
корони мақомоти давлатӣ қарор дорад.

Ислом бо сохтори ақидави (идеологи)-и бена-
зири худ ва бо шеваи тазкияи рӯҳӣ ва ҷолоишу
парвариши ҷавҳари шахсияти инсон амалан фард
ва ҷомеаро дар масири ваҳдати фикрӣ, эъ-
тиқодӣ, фарҳангӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ қарор ме-
диҳад ва мардуми сарватманд ва коргузори
мақомоти идории кишварро масъул ва муваззаф
медонад, то пояҳои ин ваҳдатро бо кӯмакҳо ва
барномаҳои дурусти иқтисодӣ мустаҳкам намо-
янд.

Низоми иқтисодии Ислом, ба хусус фаризаи
закот, ин ҳадафи олиро ба беҳтарин сурат таъмин
менамояд. Вақте қисмате аз молу сарвати шахси

молдор, ҳар миқдоре бошад, ба дасти қишри ниёзманд ва мустаҳиққи ҷомеъа мерасад ва онҳоро дар он ҳолати фақру тандастӣ аз маҳрумияту маъюсӣ мераҳонад, ҳатман онҳо нисбат ба афроди ҷомеъаи худ хушбин мегарданд. Дилҳояшон аз кинаву ҳасад нисбат ба қишрҳои бо рафоҳият пок мегардад. Бо ҳамин, заминаи ҳамкориву таъовун дар миёни афрод вақишҳои гуногуни ҷомеъа ба вучуд меояд ва он ваҳдати ғоявие, ки қаблан вучуд дошт, мустаҳкамтар мегардад. Вақте заминаҳои ваҳдат, ҳамкорӣ ва хушбинии афрод ва қишрҳои гуногуни ҷомеъа нисбат ба якдигар ба вучуд омад, амнияти иқтисодӣ, фикрӣ ва иҷтимоӣ низ таъмин мегардад.

Дар миёни қишрҳои гуногуни ҷомеъа ҳатман одамони сустимон ва фурӯмоёе низ вучуд доранд, ки бо андак кӯмаки молӣ дину ойин ва кишвару миллати худро ба бегонагон мефурӯшанд. Душманони фарҳангии Ислом бо сарфи маблағҳои молии бисёр ва аз тариқи созмонҳои ба зохир хайрия, вале дорои ҳадафҳои миссионерӣ ва бо истифода аз роҳҳои дигари қаблан барномарезишуда ба ҷазби афроди сустимон ва фурӯмоё мепардозанд ва барои таҳқиқи ҳадафҳои сиёсӣ ва фарҳангӣ-миссионерии худ аз онҳо суиистифода менамоянд.

Пас чаро мусалмонони дастбахайр ба хотири пешгирӣ аз парокандагии миллӣ ва дигар ғаразҳои шуми бегонагон ба дастгирии қишри ниёзманди ҷомеъа икдоми амалӣ нанамоянд? Чаро пардохтҳои молии Худованд, яъне закотро, ки барои ҳамин ҳадафҳо асосгузоришудааст, дар

роҳи ҳифзи ваҳдату якпорчагии миллат сарф накунанд?

Лозим ба ёдоварист, ки бародарии имонӣ дар миёни мусалмонон вақте таҳаққуқ меёбад, ки ҳадди ақал ба се рукни муҳими он, ки дар маҷмӯъ ҷавҳари имонро ба вучуд меоваранд, амал шавад. Зеро аз назари ҷумҳури донишмандони Ислом касе қасдан ва дониста намозу закотро тарк намояд, кофир мебошад, ҳарчанд калимаи шаҳодатро ба забон оварад.

Пас мӯъминоне бо ҳам бародаранд, ки лоақал ҳамин се рукни муҳим ва асосии Исломро ба ҷой меоваранд. Худованд дар ояти 11-уми сураи Тавба айнан ба ҳамин чиз ишора намудааст:

فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ ...

агар тавба намуданд ва намозро бар пой доштанд ва закотро доданд, пас аз он бародарони шумо дар дин мегарданд». (Сураи Тавба, 11)

ЗАКОТ ДАР НИЗОМИ ИЛОҲӢ ИВАЗНОПАЗИР АСТ

Худованд дар бахше аз ояти 85-уми сураи Бақара мефармояд:

... أَفْتُومِنُونَ بِبَعْضِ الْكُتُبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا

جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ

عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٠﴾

китоб имон меоваред ва ба баъзе куфр меварзед. Пас чазои он касе аз шумо, ки чунин кунад, хориву (зиллат) дар ҳаёти дунёст ва рӯзи қиёмат бошад, ба сахтгарин азоб баргардонида мешаванд ва Худованд аз он чи анҷом медиҳед, ғофил набошад». (Сураи Бақара, 85).

Худованд дар ин оят ақидаи қавми яҳудро мавриди нақӯиш қарор дода, онро комилан мардуд донистааст. Зеро онҳо поре аз аҳкоми Худовандро қабул доштанд, вале қисмати дигареро, ки ба манфиъатҳои табақаи ҳоким ва арбоби калисо ҳеҷ гуна созгорӣ надошт, намегазируфтанд.

Дар оятҳои 150 ва 151-уми сураи Нисо низ омадааст, ки :

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ

يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ

بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥١﴾ أُولَٰئِكَ

هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا ۖ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥٢﴾

, онҳое, ки ба Худо ва паёмбаронаш куфр меварзанд ва меҳоянд миёни онҳо ҷудой андозанд ва мегӯянд: Мо ба баъзеи онҳо имон меоварем ва ба баъзеи дигар куфр меварзем ва меҳоянд як роҳи миёнае (барои тавофуқи аҳкоми илоҳӣ бо андешаҳои худ) барқарор созанд, он (тоифа) ҳамонҳоянд кофирони ҳақиқӣ. Ва барои кофирон азоби хорсозандае омода намураем». (Сураи Нисо, 150, 151).

Касе аз моҳияти илоҳӣ ва ҷавҳари дини Ислом оғай дошта бошад, ба хубӣ дармеёбад, ки он аз як тарҳи (комплексӣ) якпорча ва ваҳдати таҷзиянопазир ба вучуд омадааст. Зебоии арзишҳо ва мавзунияти қисматҳои онро вақте дар зеҳни худ тасаввур карда метавонем, ки татбиқи амалӣ ва таҷассуми зиндаи онро дар ҳаёти ягон ҷомеа ба таври пурра мушоҳида намоем. Вақте татбиқи нопурраи бахшҳои ҷудогонаи онро ва он ҳам танҳо дар ҳаёти фардӣ ва хонаводагии мусалмонон мебинем, латофат ва зебоии зиндагӣ дар сояи арзишҳои он камранг ба назар мерасад. Ҳамчунин, он бахшҳои алоҳида ҳадафҳои барномаи ойини илоҳиро комилан таҳаққуқ бахшида наметавонанд.

Аз ҷониби дигар, он ҳикматҳои пурарзиши иҷтимоӣ ва ҳадафҳои инсониро, ки бахшҳои алоҳидаи ойини Ислом барои ҷомеаи башарӣ ба бор меоварад, ҳеҷ қонун ва ҳеҷ барномаи башарие наметавонад ҷойгузини он гардад. Барои мисол, ҳамин фаризаи закот дар низоми молии Ислом ончунон дақиқона ва ҳадафманд гузошта шудааст, ки тарҳеро бо ин камол ва диққат танҳо

аз чакидаи илму ҳикмати расои Худованд метавон интизор дошт.

Барномаи дақиқи танзими гардиши мол дар ҷомеа, ки на пардохткунандаро дар саҳтӣ ва бӯхрони иқтисодӣ қарор медиҳад ва на қишри камбизоати ҷомеа ро бе сарнавишт ва танҳо бо маҳрумиятҳо боқӣ мегузорад. Балки шахси зақотдиҳанда вақте қисмате аз молу дороии худро дар хидмати ниёзмандони ҷомеа қарор медиҳад, вучуди ӯро хурсандӣ ва ҳаловати имонӣ фаро мегирад, зеро ӯ муҳимтарин фаризаи илоҳиро ба ҷо овардааст.

Ҷои аҳком ва рукнҳои Исломо ҳеҷ барномаи башарӣ ва ҳеҷ чизи дигаре пур карда наметавонад. Масалан, вақте андозҳои молӣ ва молиётҳои гуногуни кишварҳоро бо фаризаи зақот дар ойини Исломо муқоиса менамоем, дар миёни он ду тафовуте, ба монанди осмону заминро мушоҳида менамоем. Ҳеҷ касеро намеёбем, ки роҳи гурез ва халосӣ аз андоз ва молиётҳои давлатиро наҷӯяд, вале зақотро ба унвони масъулияти динӣ бо дастони кушода ва дили саршор аз муҳаббати Худо адо менамояд.

ЗАКОТ БАҲШИ МУҲИММЕ АЗ НИЗОМИ ИҚТИСОДИИ ИСЛОМО БА ВУҶУД ОВАРДААСТ

Касе таълимоти нурони Исломо дар Қуръон ва суннати Расули Худо (с) мавриди тааммул ва омӯзиши ҳамаҷониба қарор диҳад, ҳатман ба ин

натичаи бадеҳӣ мерасад, ки Исломо дини зиндагӣ ва ойини фитрат мебошад.

Пас бар ҳамин асос, молу сарват аз дидгоҳи Исломо арзиш ва ҷойгоҳи баланде доранд. Бешак, рушду шукуфӣ, камолу саодат ва иззату қаромати зиндагӣ ба илму беҳдошт, пешрафту тамаддун ва қудрату ҳукумат саҳт вобастагӣ доранд ва ин ҳама танҳо аз роҳи иқтидори иқтисодӣ ва пулу сармоя ба даст меоянд.

Қуръон аз ҳамин дидгоҳи воқеъбинона ба молу сарват нигоҳ мекунад ва онро ҳамроҳи фарзандон зебоии зиндагонии дунё тавсиф менамояд, онҷо, ки мефармояд:

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ

الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمْلاً ﴿٤٦﴾

й) ва фарзандон зебоии зиндагонии дунё мебошанд, вале боқиеҳои солиҳот (пасандозҳои неки инсон барои охират) беҳтарин савоб ва беҳтарин умедгоҳи ӯ дар назди Парвардигорат мебошанд». (Сураи Қаҳф, 46)

Исломо дини амалист ва бо воқеъиятҳои зиндагӣ саруқор дорад. Бинобарин, аҳкоми худро бар асоси ҳамон воқеъиятҳои зиндагӣ танзим намуда, хостаҳо ва ниёзҳои зиндагиро мавриди тавачҷӯҳ қарор додааст.

Исломо дар миёни ниёзҳои рӯҳу ҷисм ва хостаҳои моддию маънавии зиндагии инсон бар асоси меъри тавозун ҳамоҳангии заруриро ба вучуд

меоварад. Дар ҳоле, ки роҳи саодату хушбахтии рӯҳӣ ва касби маънавиятро барои инсон нишон додааст, барои беҳрӯзӣ, рафоҳ ва саодати иқтисодии ӯ низ низоми молиеро дар назар гирифтааст, ки ҳарду такаюҳ ва такмилдиҳандаи якдигар мебошанд.

Низоми молӣ ва системаи иқтисодиро бояд бо барномаҳои иқтисодӣ ва илми иқтисодиёт иштибоҳан як чиз надонем. Мӯҳтавои илми иқтисодиёт ва барномаҳои молии низомҳои гуногуни дунё аз якдигар чандон фарқ намекунад. Вале низоми молӣ ва системаи иқтисодиёти ҳар сохти ҷамъиятӣ метавонад аз якдигар фарқ дошта бошад. Масалан, системаи иқтисодиёти сохтори сотсиалистӣ аз низоми иқтисодии ҷаҳони сармоядорӣ (капиталистӣ) фарқ дошт. Аммо илми иқтисодиёт ва барномаҳои иқтисодӣ дар ҳарду сохтор моҳиятан аз ҳам фарқ надоштанд.

Пас низоми молӣ ва системаи иқтисодиёти ҳар сохти ҷамъиятӣ аз дидгоҳи ҳамон сохтор нисбат ба молу сарват, муайян намудани арзишу ҷойгоҳи пулу сармоя дар ҳаёти фардӣ ва иҷтимоӣ ҷомеа ва тариқай танзим ва контроли гардиши мол дар иқтисодиёти кишвар иборат мебошад. Низоми молӣ арзиши сарвату боигарию барои афрод ва ҷомеа муайян месозад ва системаи иқтисодӣ гардиши чархҳои иқтисодиётро ба танзим меоварад.

Низоми молӣ ва системаи иқтисодӣ дар тарҳ (комплекс)-и ойини Ислом яке аз муҳимтарин зерсистемаҳо ба шумор меравад. Ҳам тарҳи комили Ислом дар маҷмӯъ ва ҳам зерсистемаҳои гуногу-

ни он аз дигар сохторҳои ҷамъиятӣ ва низомҳои мавҷуди дунё ба кулӣ тафовут доранд. Мо бо унвони намуна ба чанд тафовути асосӣ ва решаии низоми молии Ислом аз дигар системаҳои иқтисодии мавҷуд дар ҷаҳон ишора менамоем:

1. Ниёзҳои рӯҳӣ, хостаҳои фитрӣ ва воқеиятҳои моддии зиндагонии инсон дар низоми илоҳии Ислом бо риояи тавозун дар миёни онҳо мавриди назар қарор гирифтаанд.

2. Ислом ҳаққи моликияти хусусии афроди ҷомеаро қомилан қафолат медиҳад, вале молро дар дасти онҳо ба унвони амонати илоҳӣ медонад ва сарватмандонро намояндагон ва ҷойнишинони Худованд дар бахше аз мулкӯ до-роии ӯ меҳисобад.

3. Ҳам касби моли ҳалол ва ҳам баровардани ҳуқуқҳои молии Худовандро аз он яке аз муҳимтарин фароиз ва рукне аз арқони Ислом медонад.

4. Дар ҷавҳари вучуди инсон ва дар мағзи фитрати ӯ пойгоҳ (база) ва пуштивонае барои татбиқи амалии аҳкоми илоҳӣ, аз ҷумла пардохтани ҳуқуқҳои молӣ ба вучуд меоварад.

Ислом на танҳо бо доштани барномаи зебои худопарастӣ ва ибодатҳои муайяне, ба монанди намозу закату рӯза ва бо сохтани пойгоҳи маънавӣ ва пуштивонаи эътиқодӣ дар ботини инсон аз дигар низомҳо фарқ мекунад, балки ҷаззобияти амалиётҳои Ислом ва тавоноии нерӯи созандаи онро вақте беҳтар дарк менамоем, ки мушоҳида намоем, як кори сирф моддиро чи гуна пӯшиши маънавӣ ва ранги худӣ мебахшад. Ҳол он ки ба

вучуд овардани пуштивонаи маънавӣ ва сохтани пойгоҳи эътиқодӣ дар ботини инсон худ баёнғари муваффақияти Ислом ва доштани беҳтарин барномаи амалӣ барои зиндагонии босаодати инсон мебошад.

Ислом бо доштани барномаи зебои худопарастӣ ва ибодатҳои муайяни худ шахсияти инсонро ба гунае месозад, ки дар он тамоми хостаҳои моддиву маънавӣ, ҷисму рӯҳ ва ақлу ангезаҳои ботинии ӯ бароварда ва таъмин шудаанд, ки ба фазлу инояти Худованд тамоми низомҳои дигар аз чунин барномае бебаҳраанд. Ин худ яке аз шохкориҳо ва имтиёзоти Ислом бар дигар низомҳост.

Бо вучуди он ки дин дар ҷомеаи кунунии мо ҳеҷ гуна ҳаққи ҳокимияте бар мардум надорад, вале ҳамон пуштивонаи маънавӣ ва пойгоҳи эътиқодӣ дар ҷавҳари вучуди инсонҳост, ки ҳазорон одамон бе ҳеҷ маҷбурияти ба намоз меоянд. Садҳо нафар мардуми дастбахайр закоти молҳои худро мебароранд ва ба қишри ниёзманди ҷомеа мерасонанд. Масҷидҳо дар моҳҳои Рамазон пур аз рӯзадорони намозгӯзор мегардад. Ҳеҷ органи давлатӣ ва ҳеҷ касе онҳоро ба ин қорҳо маҷбур накардааст, балки ин танҳо ҳамон ангезаи имонӣ ва нерӯи эътиқодии онҳост, ки ба сӯи риояи аҳкоми илоҳӣ онҳоро ҳаракат медиҳад.

Вақте ин ҳолатро бо татбиқи амалии қонунҳои ҳар кишваре муқоиса намоем, фарқи миёни онҳоро бар аъло мушоҳида менамоем. Садҳо нафар кормандони органҳои дахлдор ва мақомоти иҷроия барои ба танзим даровардани қонунҳои

иҷтимоӣ ва иқтисодии кишварҳо сафарбар гардидаанд. Бо вучуди он қонунҳои мазкур ба таври комил ҳаргиз амалан татбиқ намегарданд. Зеро ормони дурусти миллӣ ва пойгоҳи эътиқодие дар он кишварҳо вучуд надорад, ки заминаи риояи қонунро дар ботини инсонҳо ба вучуд оварад.

Низоми иқтисодии Ислом ба андозае дақиқона поягузори гардидааст, ки ҳам аз шароратҳои моландӯзӣ ва бадихои туғӯни мол дар ҷомеаи пешгирӣ менамояд ва ҳам шароити шукуфӣ ва рушди иқтисодии кишвар ва молу мулки сармоядорони хусусиро таъмин менамояд.

Аз як сӯи рибо, эҳтикор ва роҳҳои номашрӯъӣ ба даст овардани сармояро қатъан манъ намуда ва аз ҷониби дигар, бо ба роҳ мондани низоми пардохтҳо ва молиёти мақтабӣ, солона ва сари-насли заминаҳои гардиши мутаодили молро дар ҷомеа фароҳам намудааст.

Даромадҳои мақтабие, ки аз роҳи ғаниматҳои ҷангӣ, бозёфтҳои ганҷӣ, сарватҳои табиӣ ва ... ба даст меоянд, дар онҳо хумс (панҷак)-ро ҷорӣ намудааст. Дар молҳо ва пулҳои нақд, молҳои тичоратӣ ва сарватҳои ҳайвонӣ пардохтҳои солонро бо номи закот фарз гардондааст. Дар маҳсулоти кишоварзӣ ва мевачоту асал, ки бахше аз молҳои закот ба шумор мераванд, ушр ва ё нисфи ушрро дар ҳар бардошти ҳосил ҷорӣ намудааст. Дар поёни умри ҳар насл, вақте соҳиби молу сарват аз дунё мегузарад, барои тақсими сармояи дар як насл гирдомада қонуни меросро таъсис додааст.

Ба ҳамин тартиб, Ислом гардиши молро дар ҷомеа ба танзим даровардааст, то тамоми молу дороии як кишвар ва як ҷомеа дар дасти як табақа ва ё як хонавода эҳтикор ва монополия нагардад балки доимо миқдоре аз дорой ва иқтисоди ҷомеа дар миёни тамоми кишрҳои мардум дар гардиш бошад ва чараёни зиндагонии онҳо ҳеҷ гоҳ мутаваққиф ва халалдор нагардад.

Чӣ тавре мебинем, молу сарват дар сари ҳар насле комилан аз нав тақсим ва ба афроди зиёде тааллуқ меёбад. Ба сурати солона ва мақтаъӣ низ миқдори муайяне аз сармоёи миллат ба ҳисоби манофеъи умумии ҷомеа ва рафъи эҳтиёҷоти ниёзмандон, ки аз ҷумлаи масрафҳои закот ва ушр мебошанд, чудо мегардад.

... كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ ...

сарватмандони шумо гардишхӯранда набошад». (Сураи Ҳашр, 7)

Яъне молу дороии кишвар танҳо дар ҳавзаи молии табақаи сарватманд ва дар миёни алигархияи иқтисодии ҷомеа даст ба даст нагардад, балки дигарон низ аз он баҳраманда бошанд.

Аз гуфтаҳои боло набояд чунин бардошти нодуруст намуд, ки пас дар ҷомеаи исломӣ бояд ҳамеша як кишри мардум рӯй ба хайру садакоти закотдиҳандагону саховатмандон зиндагӣ намоёнд. Тамоми қору талоши зиндагиро раҳо карда, мунтазир бошанд, то кӣ ба онҳо ушру закот мебахсад ва ё кӣ ба онҳо эҳсонӣ садақае менамоёнд. Чунин чизе дар Ислом ҳаргиз пазируфтани нест

ва шарафу қаромати инсонии шахси солим низ ҳеҷ гоҳ онро қабул надорад. Паёмбари бузурги Ислом (с) бо ҳезумкашӣ рӯз гузарониданро аз чунин зиндагӣ боарзиштар медонад.

Қуръони қарим қору талош ва касби молу сарватро ҷустуҷӯи фазлу қарамии Худованд номидаст ва то он ҷо ба молу сарват эҳтимом варзидааст, ки пас аз хотимаи намози ҳафтагии ҷумъа мардумро бифосила ба касбу қору ва ҷалби қаромат тарғиб намуздааст.

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ

فَضْلِ اللَّهِ وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾

замин мунташир шавед ва ба касби ризқу рӯзӣ ва бахшишҳои фазли Худованд бипардозед». (Сураи Ҷумъа, 10)

Балки манзури Ислом ин аст, ки гоҳо қархи зиндагии инсон бо сабабҳои муайяне аз ҳаракат боз мемонад ва ё ба мушкилоти иқтисодӣ рӯ ба рӯ мегардад ва дар ин ҳолат аст, ки ба қӯмак ва дастгирии дигар афроди ҷомеа ниёз пайдо мекунад. Шояд бо дастгирӣ ва қӯмакҳои ҳолисонаи ҳамдиёрони худ дубора қархҳои зиндагӣ дар ҳаёти иқтисодии ӯ ба ҳаракат афтанд ва бо касбу қору обрӯмандонае ниёзҳои зиндагии худро таъмин намоёнд. Ба монанди мошине, ки дар роҳ бо сабабҳои муайяне аз ҳаракат боз мемонад ва соҳиби он ба қӯмаки ду-се нафар эҳтиёҷ пайдо

мекунад. Онҳо агар онро каме тела диҳанд, фурузон гашта, ба роҳи худ идома медиҳад.

Ё дар миёни афроди чомеъа шахсиятҳои боҳиммате вучуд доранд, ки ҳаёти худро дар роҳи Худо ва барои таъмини манофеъи иҷтимоии кишвар вақф намудаанд ва ҳаргиз фурсати бар-тараф намудани ниёзҳои зиндагии худ ва чамъ намудани сармояи заруриро намеёбанд, ба монанди толибилмон, кормандони фарҳангӣ, таҳқиқотчиёни соҳаҳои гуногун, ихтироъкорон ва ... Дар пардохтҳои молии низоми иқтисодии Ислом ва дигар ҳуқуқҳои молии Худованд ҳамин мавридҳо дар назар гирифта шудааст.

Аммо вақте инсон солим ва дорои имконияти касбу кор тамоми нерӯҳои фикрӣ ва ҷисмӣ худро муаттал намуда, танҳо аз роҳи закату садакаи мардум ба сар барад, ин амал Худоро ҳам хуш намеояд. Ҳамзамон, давлат бояд барои шаҳрвандони худ ҷои кори муносиб ва шароити зиндагонии обрӯмандонаро фароҳам намояд.

МОЛАНДҶЗӢ ВА ОҚИБАТҲОӢ ОН

Ислом дар баробари ин ки мардумро ба касбу кори ҳалол ва чамъи сармоя аз роҳҳои машрӯъ, ҳамчунин, ба инфоқ дар роҳи Худо, таъмини манофеъи умумӣ ва рафъи эҳтиёҷоти ниёзмандон ташвиқ менамояд, аз моландҷзӣ, ишратпарастӣ, танпарварӣ, ашрофгарӣ ва дигар падидаҳои манфии нафсонӣ, ки фард ва чомеъаро ба фасоду табоҳӣ ва саранҷом, ба таназзулу завол мерасо-

нанд, сахт мумониъат намудааст. Ислом моландҷзӣ ва дигар падидаҳои манфии нафсониро, ки ҳатман оқибатҳои ногувори рӯҳӣ ва пайомадҳои бади иҷтимоӣро ба ҳамроҳ доранд, ҳаром гардонидааст.

*Банд бигсал, бош озод, эй писар!
Чанд бошӣ банди симу банди зар?
Гар бирезӣ баҳрро дар кӯзае,
Чанд гунҷад? Қисмати якрӯзае.
Кӯзаи чашми ҳарисон пур нашуд,
То садаф қонёе нашуд, пурдур нашуд.
Ҳар киро чома зи ишке чок шуд,
Ў зи ҳирсу чумла айбе пок шуд.*

(Маснавӣ, Дафтари аввал, байти 19-22)

Моландҷзӣ аз назари Ислом бо ҳирсу тамаъи нафсонӣ, дилбастагии ба дунё ва гурусначашмии серинопазир чамъ намудани молу сарват ва надодани закоти он мебошад. Чи тавре мебинем, моландҷзӣ ҳамвора ду ҳолати манфиро ба ҳамроҳ дорад: Яке бо ҳирсу тамаъи нафсонӣ, дилбастагии ба дунё ва гурусначашмии серинопазир чамъ намудани мол ва дигаре надодани закоти он. Надодани закот ё аз беҳабарии шахси молдор нисбат ба аҳкоми Худованд сарчашма мегирад ва ё ҳамон ҳирсу тамаъи шахси моландҷз вайро ба он вомедорад. Худованд мефармояд:

وَأَحْضِرَتِ الْأَنفُسُ الشُّحَّ

с-начашмӣ) дар нафсҳо ниҳода шудааст». (Сураи Нисо, 128)

Аз оятҳои Қуръон ва суннати Расули Худо (с) бармеояд, ки молу сарвати чомеъа ҳарчанд расман ба номи ашхоси муайяне тааллуқ пайдо мекунад, вале дар асл бояд барои хайру салоҳи тамоми мардум ба кор гирифта шавад ва барои муҳофизат, афзоиш ва бақоргирии он ҳама бо ҳам ба беҳтарин сурат ҳамкорӣ намоянд. Худованд мефармояд:

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا

он чиро, ки дар замин вуҷуд дорад, барои шумо офаридааст». (Сураи Бақара, 29)

Ислом барои ҳамин баҳраамандии умумӣ аз молу сарват ва барои поксозии нафси одамон аз падидаҳои манфӣ бо бухлу тангчашмии сарватмандон саҳт муқобилият намудааст ва аз оқибатҳои бади моландӯзӣ ва дигар сифатҳои манфии инсонӣ мардумро барҳазар доштааст. Зеро ин падидаҳои манфӣ ба манофеъи умумии чомеъа, раванди иқтисодии кишвар, ҷараёни зиндагонии ниёзмандон ва саодату оромиши онҳо зарар мерасонад.

Худованд мефармояд:

وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَالِحُونَ ﴿١٦﴾

касе аз бухли нафсаш дар амон бимонад, ба ростӣ, онҳоянд комёбу растагор». (Сураи Тағобун, 16)

Айнан дар оятҳои 15 ва 16-уми ҳамин сура Худованд ба моёи фитна будани молу фарзанд ишора менамояд:

إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ فَأَتَّقُوا

اللَّهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِأَنْفُسِكُمْ ﴿١٦﴾

Молҳо ва фарзандонатон моёи фитна мебошанд ва дар назди Худованд аст аҷри бузург. Пас ба андозаи қудрати худ тақвои Худоро дошта бошед (ба фармудаҳои Ҷ) гӯш фаро диҳед ва фармон баред ва ончиро, ки хайри шумо дар он аст, инфоқ намоед».

Чамъ омадани молу сарвати бисёр дар дасти инсон, агар нафси ӯ қаблан тазкия ва поксозӣ нагашта бошад, падидаҳои манфӣ ва бемориҳои равониеро, аз қабиле бухлу тамаъ, танпарварию ишратпарастӣ, хушгузаронию лаззатҷӯӣ ва тугъну саркашӣ ба вуҷуд меоварад. Ҳамин хотимаи бади молу сарватро Қуръон фитнаи мол номидааст.

Бо додани закоти мол ва адои дигар масъулиятҳои молӣ шахси сарватманд аз тӯҳмати моландӯзӣ ва дигар падидаҳои манфӣ раҳой меёбад ва ин иқдоми амалии ӯ нишонаи саломатӣ ва покгаштани нафси вай аз тамоми бемориҳои равонӣ ва разоили инсонӣ мебошад.

Молу сарват вақте вочиботи молӣ ва ҳуқуқҳои гуногуни илоҳӣ аз он бароварда нашавад, барои

шахси моландӯз оқибатҳои бади нафсонӣ, иҷтимоӣ ва кайфариро ба бор меоварад. Зеро молу сарват чунин одамро дучори гирифториҳои раванӣ ва бемориҳои нафсоние мегардонад ва дар натиҷа онҳо ба сурати бори сангине (паразите) барои аҳли ҷомеа дармеоянд.

ОҚИБАТҲОИ НАФСОНӢ, ИҶТИМОӢ ВА ИҚТИСОДИИ МОЛАНДӢ

1. Яке аз фитнаҳои мол шиддат гирифтани бемории бухлу тамаъ ва гурусначашмии серинопазир дар нафси шахси моландӯз аст. Ин бемории шахси моландӯзро нисбат ба аҳли ҷомеа бахил ва ҳасадманд мегардонад. Аз ҷониби дигар, аҳли ҷомеа низ нисбат ба вай бадбинӣ ва нафрат пайдо менамоянд. Дар натиҷаи ин аксуламали дучониба, ки худ сабабгори он гардидааст, доимо шахси моландӯз дар ҳолати танҳоиву ваҳшат ва хаёлҳои васвасазадаи худ ба сар мебаррад. Худованд мефармояд:

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ
خَيْرًا هُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ هُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا يَخْلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣٦﴾

Ҷӣ аз фазлу неъмат
Худованд ба эшон ато гардидааст, бухл меварзанд (ва онро дар роҳи кӯмаки ниёзмандон ва манофеъи умуми ҷомеа ба кор намегиранд), гу-

мон накунад, ки ин кор барои онҳо хуб аст. Балки ин кор (бухл) барояшон бад ва зиёнбор аст. Дар рӯзи қиёмат ҳамон чизеро, ки нисбат ба он бухл меварзиданд, ба сурати тавқе бар гарданашон овехта мешавад ва мероси (мулки) осмонҳо ва замин ҳама аз онҳо Худост». (Сураи Оли Имрон, 180)

Дар ҷои дигар мефармояд:

... إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴿٣٧﴾ الَّذِينَ
يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمْ
اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ﴿٣٧﴾

мутақабриро мағрур
ва худситоро дӯст намедорад. Онҳо шахсоне мебошанд, ки ҳам худ бухл меварзанд ва ҳам мардумро ба бухл (у тамаъ) фаро мехонанд ва он неъматҳоеро, ки Худо аз фазли худ ба онҳо додааст, пӯшида медоранд. Ва барои кофирон азоби хорсозандаеро омода намудаем». (Сураи Нисо, 36, 37)

Бухлу моландӯзии шахсони сарватманд метавонад дар ҷомеа рукуди иқтисодӣ ва фасоди ахлоқӣ ва моли (ришвахори)-ро ба вучуд оварад ва он ҷомеаро оқибат ба нобудӣ бикашонад.

Расули Худо (с) низ мардумро аз оқибати бухлу тангчашмӣ барҳазар дошта, мефармояд:
бухлу тангчашмӣ ба шиддат парҳез намоед! Зеро ҳамин бухлу тамаъ боиси нобудии миллатҳои

*пеш аз шумо гардида буд. Онҳоро (ин бемории нафсӣ) ба қатъи робитаҳо водошт ва ба хирсу тамаъ кашонд ва дар гирдоби фасоду табоҳӣ фуру бурд». Он Ҳазрат (с) ҳамчунин мефармояд: **дурӣ намоед. Зеро пешиниёнро ҳамин чиз нобуд сохт. Онҳоро ба рехтани хуни якдигар ва зери по намудани эҳтиромот (ва хуқуқҳои) якдигар водошт».**²¹*

2. Фитна ва гирифтори дигаре, ки шахсони моландӯз, умуман, ба он мубтало мегарданд, танпарварӣ, ишратпарастӣ ва лаззатҷӯию хушгузаронист. Сарватмандоне, ки ба чунин падидаҳои манфӣ мубтало мегарданд, умуман, табақаи ашроф ва неъматпарвардаи ҷомеъаро ташкил медиҳанд.

Ашрофигарӣ ва табақаи нозпарварда, умуман, дар тамоми ҷомеъаҳо сарчашмаи бисёре аз фасодҳо ва табоҳҳои иҷтимоӣ ва ахлоқӣ мебошанд. Онҳо дили мардумро пур аз ҳикду кина намуда, амнияти осоиши ҷомеъаро барҳам мезананд.

Табақаи ашрофи ҷомеъа аксаран ҳақро инкор намуда, бо аҳкоми динҳои илоҳӣ муҳолифат меварзанд. Ҳисси худбартарбинӣ ва имтиёзоти табақотӣ дар андешаи онҳо реша мегирад.

Вақте рисолати паёмбарони илоҳӣ табақаи ашрофи ҷомеъаҳо ва соҳибони имтиёзоти табақотиро дар паҳлуи қишри камбизоат ва бе-

²¹. Ислом ойини зиндагӣ. Шайх Маҳмуд Шалтут, саҳ 384.

навои ҷомеъа гузошт ва ҳамаро дар пешгоҳи Худованд ва қонуни адли илоҳӣ баробар эълон намуд, онҳо бо рӯёруӣ ба паёмбарон бархостанд. Мо ин воқеъиятро дар хилоли оятҳои Қуръон аз аввалин то охири паёмбари илоҳӣ мушоҳида менамоем.

Ишратпарастӣ ва хушгузаронӣ шахсияти одамиро бемоя ва сустиро мегардонад. Вай наметавонад уфукҳои тозаи таълимоти дурустро барои пешрафту тараққи миллат бибинад. Аз ин ҷост, ки Худованд ишратпарастони хушгузаронро дар Қуръон душмани ҳар гуна ислохталабӣ ва ҳақиқату ростӣ тавсиф намудааст. Онҳо дар ҳар замоне дар баробари ислохоти иҷтимоӣ ва ҳаққу ростӣ муҳолифат намудаанд. Худованд мефармояд:

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أَرْسَلْتُمْ بِهِءِ كَافِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٦٧﴾

шаҳру диёре, ки паёмбаре фири-стодаем, сарон ва ашрофи нозпарвардаи он ба онҳо гуфтанд: Мо, албатта, ба он чи овардаед, бовар надорем. Ва гуфтанд: Мо молу фарзандони бештаре дорем ва ҳаргиз азобро нахоҳем чашид». (Сураи Сабаъ, 34, 35)

Худованд ҳамчунин ин молдорони ишратпарастро ба карахтӣ ва пайравии кӯр - кӯронаи

ачдоду бобоёни худ васф намудааст, ки ба ҳеч гуна даъвати ислохталабона гӯш намедиханд. Худованд хитоб ба Паёмбар (с) мефармояд:

وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُّقْتَدُونَ ﴿١٢﴾ قُلْ أُولَٰئِكَ جِئْتُكُمْ بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءُكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿١٣﴾

, вақте дар ҳар шаҳру диёре пеш аз ту паёмбаре фиристодем, нозпарвардагони молдор ва ишратпарастии онҳо гуфтанд: Мо падарони худро бар ойин (ва тарзи зиндагонии) ёфтем ва ҳатман, ҳамон роҳи равиши онҳоро пайравӣ хоҳем кард. (Паёмбарашон) гуфт: Гарчи роҳи дурсттареро аз равиши падаронатон оварда бошам?! Гуфтанд: Мо ба он чи овардаед, бовар надорем (яъне онро қабул намекунем)». (Сураи Зухруф, 23, 24)

Табақаи неъматпарварда ва ишратпарастии ҷомеа заминаҳои нафсонии фуру рафтан дар ботлоқи мункарот ва разоили ахлоқиро бештар аз дигарон дар худ доранд. Зеро пур сохтани шикамҳо, сер намудани майлҳои шахвонӣ, баровардани хостаҳои нафс ва пур намудани чайбҳо ва суратҳисобҳо дурнамои зиндагии онҳо қарор гирифтааст. Уфуқҳои биниш ва фаҳмиши онҳо фаротар аз ҳамин чизҳоро намебинанд. Дуёи Па-

ёмбар (с) ба ҳамин ҳолат ишора дорад, онҳо, ки мефармояд:

*о! Дунёро бузургтарин масруфияти фикру андеша ва фаротарин нуқтаи биниш ва илми ман нагардон».*²²

Лаззатҷӯиҳои бекаркаш ва ишратрониҳои номашрӯби табақаи моландӯз ва нозпарвардаи ҷомеаи руқудӣ иқтисодӣ, фасоди ахлоқӣ, ришвахорӣ (коррупсия) ва ба зерӣ по кашидани ҳуқуқҳои табиӣ мардумро дар он ба вучуд меоварад ва ин ҳолат ноғузир ба завоҷ ва нобудии миллат мерасонад. Дар ҷомеае, ки бар зидди ин чараёни ашрофгарӣ ва фасодпеша мубориза нашоавад ва онҳо ба пойбандӣ ба қонун маҷбур нагарданд, ҳалоқи нобудӣ танҳо он табақаро фаро намегирад, балки тамоми ҷомеаро дар зерӣ хатари нобудӣ қарор медиҳад. Зеро ҷомеа, вақте ба онҳо маҷоли фасод ва ишратрониҳои номашрӯбро медиҳад, заминаи завоҷ ва нобудии худро фароҳам месозад. Худованд мефармояд:

وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ

عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا ﴿١٤﴾

Мо вақте нобудӣ ва ҳалокати аҳоли ва сокинони шаҳру диёро мехоҳем, ки нозпарвардаго-

²². Ҳадисро Тирмизӣ аз Абдуллоҳ ибни Умар (р) ривоят намудааст. Он қисмати аз ҳадиси «Аллоҳуммақсим лано мин хашятика мо яхулу байнано ва байна маъосика...» мебошад.

ни дар неъмат ва сарватмандони онро (ба итоати худ амр намоем), вале онҳо дар он диёр ба фиску фасод даст зананд. Пас шароити субути сухани Худованд бар он (шаҳру диёр) таҳаққуқ пайдо менамояд. Он гоҳ он (диёр)-ро комилан барҳам мезанем». (Сураи Исро, 16)

Дар ҷои дигар мефармояд:

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا
ءَاخِرِينَ ﴿١١﴾ فَلَمَّا أَحْسَوْا بِأَسَآ إِذَا هُمْ مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾
لَا تَرْكُضُوا وَأَرْجِعُوا إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسْكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ
تُسْأَلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا يَنْوِيلُنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ
دَعْوَاهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَمَلِينَ ﴿١٥﴾

у диёреро нобуд кардем ва пас аз онҳо мардуми дигареро рӯи кор овардем. Онҳо вақте азоби Моро эҳсос карданд, ногаҳон рӯй ба гурез ниҳоданд. (Аммо ба унвони тамасхур ба онҳо гуфта шуд): Нагурезед! Ва ба сӯи зиндагонии пурнозу неъмате, ки дар он хушу сармастона ба сар мебурдед ва ба миёни қасрҳо ва иморатҳои пуршукӯҳи худ баргардед! Шояд дар он ҷо ба шумо ниёзе дошта бошанд. Мегӯянд: Вой бар мо! Мо, ба ростӣ, ситамгар будем ва пайваста ин фарёд вирди забонашон хоҳад буд. То он ки онҳоро ба монанди коҳи даравшуда хомӯш ва бечон сохтем». (Сураи Анбиё, 11-15).

Ислом ба истифодаи дурусти неъматҳои илоҳӣ ва касби нерӯи тавоноии ҷисмӣ барои таҳаққуқи комил, зебо ва бо оромиши ибодатҳо ва оромҳои олии инсонӣ ҳеҷ гоҳ муҳолифат намевазад. Зеро ақли солим дар ҷисми солим аст ва рӯҳи солим дар бадани солим парвариш меёбад. Ҳамчунин, ибодати дуруст бо ҷисми нерӯманд, рӯҳи солим ва ақли фаъол ҳосил мегардад.

Пас бояд ҷисми инсон бо неъматҳои илоҳӣ ба таври дуруст парвариш ёбад ва осори неъматҳои Худо дар он намудор бошад. Ин ҳолатро аз лаззатҷӯиҳои бебаркаш ва ишратрониҳои номашрӯъ бояд фарқ намоем.

3. Сарватмандӣ вақте мазҳари (таҷаллигоҳи) ризои Худо мегардад, ки ҳуқуқҳои молии Худованд ва масъулиятҳои молии шахси сарватманд нисбат ба қишрҳои ниёзманди ҷомеа ва таъмини манофеъи умумии кишвар дар он молу сарват риоя гарданд. Мол бояд василаи расидани соҳиби худ ба хайру некӣ ва абзори ба даст овардани ризои Худованд гардад. Дар ғайри ин сурат, мол - ҳамон неъматҳои Худованд, ки Ислом барои он дар ҳаёти иқтисодӣ ва иҷтимоии фард ва ҷомеа он қадар арзиши амалӣ ва ҷойгоҳи олий қоиладар буд, ба фитна ва азобе барои соҳиби худ табдил меёбад ва ҷанбаи манфӣ касб мекунад. Худованд мефармояд:

وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٦٦﴾
 قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
 النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرَّبُكُمْ
 عِنْدَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَن ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ هُم جَزَاءُ
 الضَّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ ءَامِنُونَ ﴿٦٨﴾

Мо молу фарзандони бештаре дорем ва ҳаргиз азобро нахоҳем чашид.

Бигӯ: Парвардигорам рӯзиву неъматро барои ҳар кас, ки худ бихоҳад, зиёду кам мегардонад, аммо бештари мардум (ҳикмати чунин чизро) намедонанд.

Молҳо ва фарзандони шумо чизҳое нестанд, ки шуморо ба мо наздик кунанд. Балки касоне, ки имон оварда, корҳои хубу шоиста анҷом медиҳанд, (муқаррабони даргоҳи Мо) онҳоянд ва дар баробари аъмоле, ки анҷом додаанд, подоши дучандон хоҳанд гирифт ва онҳо дар манзилатҳои болои бихишт дар оромиш хоҳанд буд». (Сураи Сабаъ, 35, 37).

4. Яке дигар аз фитнаҳои молу сарват ба вучуд омадани тугёни мол дар нафси баъзе сарватмандон мебошад. Молу мақом дар гирифтдор сохтани нафси инсон ба тугёну саркашӣ қудрати азими таъсиргузори доранд. Худованд мефармояд:

набояд чунин бошад! Инсон вақте худро бениёзу сарватманд мебинад, ҳатман, тугёну саркашӣ менамояд». (Сураи Алак, 6)

Худованд дар ҷои дигар низ ишора менамояд, ки фароҳии ризку рӯзи ва бисёрии молу сарват инсонро ба саркаштиву тугён мекашонад:

وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِن يُنَزِّلُ
 بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٦٩﴾

бандагонаш фароҳ гардонад, ҳатман, ба фасоду тачовуз дар рӯи замин даст мезананд. Ва локин ҳар чиро бихоҳад, онро ба андозаи (муайяне) фуру мефиристад. Ё ба ботини бандагонаш огоҳу биност». (Сураи Шӯро, 27)

Тамоми тоғиёну саркашон ва ҷиноятпешагони таърих пас аз касби молу қудрат ба фоҷеаҳои башарӣ даст задаанд. Таърихи ҷиноятҳои онҳо бехтарин шоҳид барои ин мавзӯ аст.

5. Фитнаи дигари мол сармастӣ ва дил хуш доштани шахси молдор ба молу сарват мебошад.

Худованд дар нақӯҳиши чунин афрод мефармояд:

إِنَّ قُرُونَ كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ مُّوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۗ وَءَاتَيْنَاهُ
 مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ
 لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾

, воқеан ҳам, аз қавми Мӯсо буд, вале ба онҳо зулму дастдарозӣ кард. Мо ба вай чандон сарвату ганҷ дода будем, ки калидҳои хазоини ӯ гурӯҳи нерӯмандеро хаста месохт. Вақте қавмаш ба ӯ гуфт: (Ба молу дороии худ) дилхуш набош. Зеро Худованд ҳеҷ гоҳ дилхушони (сармастро) дӯст намедорад». (Сураи Қасас, 76)

Қуръони карим Қорунро ба унвони намунае (самбуле) аз инсонии бахилу моландӯз ва мазҳаре аз падидаҳои манфӣ ва пастихои инсонӣ зикр менамояд. Ин бемориҳои нафсонӣ вайро на танҳо ба напардохтани ҳуқуқҳои молии Худованд ва зери по ниҳодани масъулиятҳои иҷтимоӣ ва ҳуқуқҳои кишри маҳруми ҷомеа водошт, балки ӯро ба инкори сарчашмаи он молу неъмат кашонд. Ҳамин буд, ки вай тамоми он неъмат ва сармояро аз кордонӣ ва иқтисодчигии худ медонист. **-ро бар (пои) илму (донише), ки дар наздам буд, дода шуда-ам».**²³

Пас Худованд вайро бо тамоми дороияш ба қарри замин фуру бурд ва ҷомеаро аз шарраш халос намуд. **ва ҳавлиаш (молу дороияш)-ро ба замин фуру бурдем. Он вақт ӯро (дигар) гурӯҳе набуд, ки дар баробари Худо ба кӯмаки вай бархезанд ва вай аз голибони (маъракаи мубориза) нагашт».**²⁴

Пас барои як шахсияти неки мусалмон намезебад, ки бо напардохтани ҳуқуқҳои молии Худо-

²³. Сураи Қасас, 78.

²⁴. Сураи Қасас, 81.

ванд ва бо надодани закот худро дар канори Қорун қарор диҳад ва дар бухлу моландӯзӣ ва сархушӣ бародари вай гардад.

Дил хуш доштан бо молу сарват ва сармастӣ аз сифатҳои манфии қорунӣ мебошанд, ки Худованд сарватмандони мусалмонро аз он манъ намуздаст. Балки бояд ба фазлу раҳмати Худованд, ки он неъматҳоро насибашон гардонидаст, хушдил бошанд ва он ҳамаро аз сарчашмаи неъмат, яъне Худованд бидонанд:

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ

مِمَّا تَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾

ас ба фазлу раҳмати Худованд хушдил ва фараҳманд бошанд, ки ин барояшон аз моли андӯхташон беҳтар аст». (Сураи Юнус, 58)

6. Мағрур шудан ба молу сарват ва ба доми дунё афтодани инсон низ паҳлуи дигаре аз ақлфиребӣ, дилрабӣ ва мафтунӣҳои сармоя мебошад. Ислому чунин дилбастагии мардум ба моли дунёро, ки боиси фаромӯшии охираш мегардад, мавриди нақӯҳиш ва мазаммат қарор додааст. Инсон аз назари Ислому муқаррамтар аз он аст, ки гирифтори тааллуқпазирӣ ва дилбастагӣ ба моли дунё шавад ва ба бандаи (ғуломи) чашму гӯшбастаи нафсу шахват ва матоӣи зудгузари дунё мубаддал гардад.

Бандаи мӯъмин бояд аз чунин тааллуқпазирӣ озод бошад ва рӯҳу андешаи ӯ дар манозили ҷаннат болафшонӣ намоянд.

*Туро зи кунгураи Арш мезананд сафир,
Надонамат, ки дар ин домғаҳ чӣ афтодаст?*

Ҳофиз

Худованд дунё ва тамоми дилбастагҳои онро чунин гузаро ва нопойдор тавсиф менамояд:

أَعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَهُوَ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ
بَيْنَكُمْ وَتَكَاتُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ
الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَمًا
وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا
الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾

у- заронӣ, зебоиву худситоӣ дар миёни худ ва зиёд- талабии молу фарзандон иборат аст. Ба монанди оби бороне, ки гиёҳи рӯида аз он кофиронро ба хайрат овард. Сипас он гиёҳ рӯй ба хушкӣ ниҳод, ки онро зард ва он гоҳ шикаста ва хурдшуда мекӯшад. Ва дар охираат бошад, ҳам азоби саҳт ва ҳам мағфирату хушнудии Ҳудованд вучуд дорад. Зиндагонии дунё танҳо матоъ ва моҷи (дил бастан) ва фиреб хӯрдан аст». (Сураи Ҳадид, 20)

Дар ҷои дигар мефармояд:

мардум! Ваъдаи Худо (дар омадани рӯзи қиёмат) бе тардид, ҳақ аст. Пас зиндагонии ин дунё ва шайтони ғарур (фиребгар) шуморо нафиребанд». (Сураи Фотир, 5)

Яъне шуморо аз омодагӣ барои охираат бо дил бастан ба мағфуниятҳои моддӣ нафиребанд.

Бинобар ин, таълимоти Ислому мардумро ба ниғаҳ доштани тавозуни амалӣ дар миёни талошҳои зиндагӣ дар ҷаҳони гузаро ва ҷидду ҷаҳд дар ба даст овардани неъматҳои ҷовидона дар ҳаёти пойдори он ҷаҳон фаро меҳонад. Ислому зиндагонии дунёро пойгоҳи қору талош ва фасли омодагии инсон барои ҳаёти пойдори охираат меҳонад. Қуръон ба фанонопазирии неъматҳои ҳаёти ухравӣ, пояндагии зиндагӣ дар он ва бартари низоми зиндагии ухравӣ дар баробари гузаро, нопойдор, кӯтоҳ ва фасли санҷишу имтиҳон будани зиндагонӣ дар ин ҷаҳон ишора менамояд. Аз ҷумла мефармояд:

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الْآدَارَ

الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾

о- зиест ва албатта, сарои охираат, дар воқеъ, зиндагонист, агар онро медонистанд». (Сураи Анкабут, 64)

بَلْ تُؤْتِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿٦٤﴾ وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى ﴿٦٥﴾

дунёро бармегузине, вале охират беҳтар ва пояндатар мебошад». (Сураи Аъло, 16-17)

7. Ислом ба воқеъиятҳои ҳаёти инсон ва аъмоли гуногуни вай дар маҷрои зиндагонии рӯзмаррааш баҳои воқеъӣ медиҳад ва арзиши амалии боварҳои эътиқодӣ ва зарфиятҳои имонии вайро бо ченаки аъмол ва айниятҳои зиндагии ӯ баркаш менамояд. Вучуд доштани боварҳои эътиқодӣ ва воқеъиятҳои имонӣ бо аъмоли банда ва айниятҳои зиндагии вай мушаххас мегарданд. Инсон меъёрҳои шахсият ва чорчӯбаи зиндагии худро аз назари Ислом ба тарзе мерезад, ки ғояҳои фикрӣ ва яқинҳои имонии ӯ ба вай илҳому ангега мебахшанд ва ғайр аз ин наметавонад бошад.

Бинобар ин, аз назари Ислом баровардани закоти мол ва адои дигар масъулиятҳои молӣ нисбат ба қишрҳои гуногуни ҷомеа, ба монанди кӯмаки падару модар, хешовандони дармонда, ятимон ва таъмини манофеъи умумии кишвар нишонаи имондорӣ банда мебошад. Баръакс, худдорӣ аз анҷоми воҷибот ва масъулиятҳои молӣ Худованд нишонаи дурӯғ шуморидани рӯзи қиёмат ва бовар надоштан ба рисолати Ислом мебошад. Худованд мефармояд:

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ ﴿٦١﴾ فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ

الْيَتِيمَ ﴿٦٢﴾ وَلَا تَحْضُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ ﴿٦٣﴾

ҷазои он рӯз имон надоранд (ва он ҳамаро дурӯғ мешуморанд), оё медонӣ чӣ гуна касоне ҳастанд? Касоне ҳастанд, ки бо хушунату дуруштӣ ятимро аз худ меронанд ва (дигаронро) ба хӯрок додани бечорагон ташвиқ наменамоянд». (Сураи Моъун, 1-3)

Қуръони карим эҳсонунекӣ дар роҳи Худо, дастгирии қишри ниёзманди ҷомеа ва адои ҳуқуқҳои молӣ Худовандро роҳи расидан ба саодату хушбахтӣ медонад, ки ҳар инсон бояд он роҳро тай намояд ва агар аз дасташ коре наояд, лоақал дигаронро ба он тарғиб ва роҳнамоӣ намояд.

Худованд аз забони дӯзахиён нақл менамояд, ки дар рӯзи қиёмат аз онҳо пурсида мешавад: Чӣ чизе шуморо ба ин ҷойгоҳи бади дӯзах – Сакар овард? Онҳо дар ҷавоб ҷаҳор корро ёдовар мешаванд, ки яке аз онҳо напардохтани ҳуқуқи илоҳии қишри ниёзманди ҷомеа ва бетаваҷҷӯҳӣ нисбат ба камбағалон мебошад.

مَا سَأَلَكُمْ فِي سَقَرٍ ﴿٤٦﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ

﴿٤٧﴾ وَلَمْ نَكُ نَطْعُمُ الْمَسْكِينِ ﴿٤٨﴾ وَكُنَّا نَحْوُضُ مَعَ

الْحَائِضِينَ ﴿٤٩﴾ وَكُنَّا نَكْذِبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٥٠﴾

Мо аз ҷумлаи намозгзорон набудем ва мискини бенаворо таъом намеоддем. Бо аҳли ботил дар (фиску) ботили онҳо

фурӯ мерафтем ва рӯзи қиёматро дурӯғ мепиндоштем».

(Сураи Муддассир, 42-46)

Қуръон дар оятҳои 261 ва 262-уми сураи Бақара барои инфоқи дар роҳи Худо, баровардани закоти мол ва адои дигар масъулиятҳои молии Худованд арзиш ва ҷойгоҳро дар пешгоҳи Парвардигор баён намуда ва подошҳои пуларзиш ва фаровонро барои закотдиҳандагон ва аҳли хайру эҳсон ваъда додааст, ки шояд барои ҳеч як аз аҳкоми дигари илоҳӣ чунин арзишу подошро нагуфта бошад.

аи касоне, ки молу дорони худро дар роҳи Худо сарф мекунад, ба монанди донаест, ки ҳафт хӯша бирӯёнад ва дар ҳар хӯшаи он сад дона бошад. Худованд барои ҳар кас, ки бихоҳад, онро чандин баробар афзоиш медиҳад ва (донишу неъмат) Худованд густурда ва (ӯ аз ҳама чиз) огоҳ аст. Касоне, ки молу сармояи худро дар роҳи Худо (ва мановеъи мардум) харҷ ва сармоягузорӣ менамоянд ва пас аз он бар касе миннат ва озоре намерасонанд, подоши онҳо дар назди Парвардигорашон аст! На тарсе бар онҳо бошад ва на андӯхгин мегарданд». (Сураи Бақара, 261, 262)

Намоз дар миёни рӯкнҳои Ислом ҷойгоҳи хосе дорад ва пас аз имон ва калимаи шаҳодат қарор мегирад. Аммо ҳамин намози банди, вақте шахси намозгӯ ба масъулиятҳои молии худ дар баробари ниёзмандони ҷомеа ва дигар ҳуқуқҳои Худованд дар молу сарваташ амал наамояд, ҷойгоҳи муносиби худро пайдо намекунад ва мавриди қабул қарор намегирад. Рӯзаву

ҳаҷ ва дигар аҳкоми Ислом низ ҳамин гуна мебошанд.

Он қадар тарғиб ва тавсияе, ки дар бораи инфоқ, додани закот ва баровардани ҳуқуқҳои молӣ дар Қуръони карим вучуд дорад, дар бораи ҳеч як аз масоили дигар ёфт намешавад.

Бар ҳамин асос, метавон гуфт, ки агар аҳкому аркон ва вочиботи динӣ меваи муҳаббату самимият, отифаи нек, эҳсоси масъулият, рӯҳияи инфоқу дастбахайрӣ ва ҷавонмардиро дар дили инсон ба бор наоваранд, онҳо дорои ҳеч арзиши амалие намебошанд.

ҶАЗОИ УХРАВӢ ВА ПОӢНИ КОРИ МОЛАНДӢЗОН ВА ШАХСОНЕ, КИ ЗАКОТИ МОЛИ ХУДРО НАМЕДИӢАНД

Шояд саҳттарин ва кӯбандатарин ояти Қуръон дар баёни сарнавишт ва азоби ухравии моландӯзон ва шахсоне, ки закоти молҳояшонро намерадозанд, оятҳои 34 ва 35-уми сураи Тавба бошанд. Худованд мефармояд:

وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ تُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ ۗ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٥﴾

е-
андӯзанд ва онро дар роҳи Худо харҷ ва сармоя-
гузорӣ наменамоянд, онҳоро ба азоби (саҳт ва)
дардноке мужда бидех! Рӯзе, ки он молҳои
(андӯхташон) дар оташи дӯзах гудохта меша-
ванд ва пешониву паҳлӯҳо ва пушташон ба он
доғ монда мешавад. Ва (ба сурати мазаммат) ба
онҳо гуфта мешавад: Ин ҳамон чизест, ки барои
худ меандӯхтед. Пас ҳоло маззаи он чиро, ки ба-
рои худ андӯхта будед, бичашед». (Сураи Тавба,
34, 35)

Шаҳси сарватманд, вақте закоти молҳои
андӯхтаи худро напардозад, рӯзи қиёмат молу
сарвати андӯхтааш дар оташи дӯзах тафсонда
мешавад ва бо ҳамон молу сармояаш мавриди
азоби Худо қарор мегирад. Фикр мекунам, барои
як мусалмони солимфикр ва некандеш ҳамин
қадар панду роҳнамоӣ кифоя бошад.

ЗАКОТ ДАР ЧӢ НАВЪ МОЛӢ ВА ДОРОИИ ИНСОН ВОҶИБ МЕШАВАД (АМВОЛИ ЗАКОТ)

Аз баёноти Қуръони карим бармеояд, ки молу
боигарӣ барои инсон аз тамоми тааллуқоти ду-
нявӣ азизтар ва ба қалбу ҷонаш наздиктар мебо-
шад. Худованд ҳатто дар ояте, ки молу дороиро
зебоии зиндагонии дунё таъбир намудааст, онро
пеш аз фарзандон зикр кардааст. Дар ҳар ҷо, ки
ба фитна ва қудрати таъсиргузории молу сарват
дар нафс ва рӯҳиёти инсон низ ишора намудааст,
онро пеш аз фарзандон зикр кардааст.

Ҳамчунин, дар ҳар ҷое, ки Қуръон инсонро ба
муборизаи роҳи адолат, фидокорӣ дар роҳи Худо
ва таъмини амнияти ҷомеа ва манофеъи умумии
миллат даъват намудааст, аввал ўро ба мубориза
бо молу дорой ва пас аз он ба мубориза бо ҷону
нафс фаро хондааст.

Дар ин ҷо равиши тарбияи такомулии ҷавҳари
шахсияти инсон дар назар гирифта шудааст. Зеро
ҷон ва нафси инсон барои ў аз молу сарват азиз-
тар ва ширинтар мебошанд. Инсон вақте ҳозир
ва омода набошад, ки қисмате аз молу сарваташ-

ро дар роҳи Худо ва барои таъмини амният ва оромиши чомаъа ва ҳамчунин, барои ҳимояи ма-нофеъи умумӣ сарф намояд, чӣ гуна метавонад чони худро дар роҳи Худо ва дар масири шуку-фоии миллаташ нисор намояд?

Пас тамоми навъҳои дорой, андӯхтаҳо ва мо-ликияти инсон метавонанд боиси мафтуният ва гирифториҳои вай гарданд. Ҳамчунин, Ислом аз ӯ хостааст аз тамоми онҳо дар роҳи Худо сарф намояд.

Дар ин ҷо таъбири қуръонӣ бисёр ҷолиб аст, ки дар ҳарду мавриди м-вол»-ро ба кор бурдааст. Калимаи амвол (ҷамъи мол) дар забони арабӣ васеътарин маъноро до-рад ва аз зери пӯшиши мафҳуми он ҳеч навъи мо-ликияти инсон хориҷ наместонад.

Ҷолибтар он аст, ки дар ояти закот низ кали-ба кор рафтааст.

.... خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا ...

Аз амволи онҳо садақа (закот)-е бигир, ки ба василаи он эшонро пок ва тазкия намой». (Сураи Тавба, 103)

Таносуби барномаҳои инсонсози Қуръон ва назми он бисёр дақиқ ва расо мебошад. Чи тавре тамоми молу доройи инсон метавонад боиси мафтуният ва гирифтории ӯ гардад, ҳамин тавр закот, ки ба хошири парвариш ва тазкияи ҷавҳари шахсияти инсон мебошад, ба тамоми навъҳои дорояш, вақте дорой шарити закот гашт, тааллуқ пайдо менамояд.

Пас аз тамоми навъҳои молу доройи инсон, ки дар зери пӯшиши калимаи меша-ванд ва тақрибан ҳеч чизе аз доираи он хориҷ наместонад, бо фароҳам гардидани шароити мах-сус бояд закот дода шавад.

Дар арсаи иҷрои амалии аҳкоми илоҳӣ ва дар масири анҷоми рисолат Расули Худо (с) навъҳои амволеро, ки закот дар онҳо воҷиб мегардад, ша-роити воҷиб гардидани закот ва миқдореро, ки бояд аз ҳар навъи мол закот дода шавад, баён намудааст. Навъҳои он амвол аз назари фақеҳон ва коршиносони соҳа ба панҷ қисмат тақсимбандӣ шудаанд:

1. Нақдинаҳои муомилоти тилло ва нуқра ва андӯхтаҳои онҳо, ба монанди зеваролот, васи-лаҳои ороишӣ ва ... Пулҳои роиҷи кишварҳо, бо-нкнотҳо, коғазҳои баҳодор, сиккаҳо (чекҳо)-и бонкӣ ва ... ба ҳукми нақдинаҳои муомилоти тилло ва нуқра ҳамроҳ ва муқоиса мешаванд.

2. Молҳои тиҷоратӣ. Он тамоми амволи манкул ва ғайри манкули инсонро, ки дар он қасди тиҷорат шавад, ба ғайри тилло ва нуқра, дар бар мегирад.

3. Сарвати ҳайвонии инсон, ба монанди уштур, гов ва гӯсфанд.

4. Маҳсулоти зироъатӣ, ба монанди гандуму ҷав, мевачот, ба монанди ангуру хурмо ва ҳосили асал.

5. Канданиҳои фоиданок, сарватҳои зеризами-нӣ ва рӯизаминии табиъат, бозёфтҳои ганҷӣ ва дигар ашёи нодир.

ОН ЧИ АЗ ИН ПАНЧ ҚИСМАТ БЕРУН МЕМОНАД ВА ДАР ОН ЗАКОТ ВОЧИБ НАМЕГАРДАД

1. Хонаи истиқоматии инсон, ки дар он зиндагӣ дорад ва ё онро ба ичора додааст;

2. Асбобу анҷоми рӯзгораш;

3. Либосҳои пӯшиданиаш;

4. Ҳайвонот ва мошинҳои шахсии саворӣ ва кориаш;

5. Аслиҳаи шахсиаш;

6. Китобҳои дарсӣ ва илмиаш;

7. Дастгоҳҳои компютерӣ ва мошинолотии саноъатии дигаре, ки мавриди истифодаи шахсиаш қарор мегиранд;

8. Дӯкону мағозаҳо ва корхонаҳое, ки онҳоро дар муомилот ва истехсолот мавриди истифода қарор медиҳад ва ё онҳоро ба ичора додааст.

Дар тамоми ин мавридҳо бар соҳиби амволи манкул ва ғайри манкули зикршуда закоте вочиб намебошад. Зеро тамоми онҳо барои баровардани эҳтиёҷот ва заруратҳои зиндагиаш ба кор мераванд ва аз зарурияти зиндагӣ ва кориаш зиёд намебошанд.

Вале агар амволи номбурдари дар тамоми мавридҳои боло бо мақсади тичорат ба даст оварад, дар ҳамаи онҳо закот вочиб мегардад ва шомили қисмати дуум, яъне молҳои тичоратӣ мегарданд.

Ҳамчунин, вақте хонаи истиқоматӣ, васоили нақлия, асбобҳои техникӣ ва корхонаву анборҳои худро ба ичора диҳад ва пули аз он ба дастовардаш аз заруратҳои яқсолаи зиндагиаш бештар

бошад, пас аз фароҳам гардидани шароити закот додани закоти он пул вочиб мебошад. Пуле, ки аз корхонаҳои истехсолӣ ба даст меояд, низ ҳамин ҳукмро дорад.

Аз назари донишмандон ва фақеҳони Ислом дар сангҳои қиматбаҳо, ба монанди алмосу ёқут ва зумурраду лаъл, яъне ғайр аз тиллову нуқра закот вочиб намебошад. Вале агар дар онҳо низ қасди тичорат намояд, дохили молҳои тичоратӣ гардида, бар шахси тоҷир закоти онҳо низ вочиб мегардад.

ШАРТҲОИ ФАРЗ ГАРДИДАНИ ЗАКОТ

Шартҳое, ки пас аз мавҷудият ва таҳаққуқи онҳо закот бар навъҳои молҳои номбурда фарз мегардад, панҷ чиз мебошанд:

1. Мол бояд дар моликияти пурраи (томми) закотдиҳанда қарор дошта бошад. Мақсуд аз моликияти пурра он аст, ки мол, воқеан, дар дасти соҳиби худ қарор дошта, дар он ба ихтиёри худаш озодона тасарруф намояд. Фоидаи он ба соҳибаш баргардад ва ҳаққи ҳеч касе дар он ҳамроҳ ва мутааллиқ нагашта бошад.

Бинобар ин шарт, дар моли вақфӣ, дар моли қарздодашудае, ки умеди бозпардохти он аз тарафи қарздор вучуд надошта бошад, дар моле, ки соҳибаш озодона ва ба ихтиёри худ дар он ҳаққи тасарруф надошта бошад, ба монанди моли ба гарав мондашуда ва моле, ки дар моликияти он ихтилоф бошад, закот фарз нест.

2. Моли закотдиханда ба нисоб расида бошад, яъне моле, ки аз он закот дода мешавад, бояд ба ҳадди нисобе, ки шарият барои ҳар навъи он муайян намудааст, расида бошад.

Бинобар ин шарт, моле, ки ҳанӯз ба ҳадди нисоби муқарраргардида аз ҷониби шаръ нарасида бошад, дар он закот фарз нест. Зеро закот дар моле вочиб мегардад, ки аз эҳтиёҷоти зарурии зиндагии соҳиби мол зиёд бошад ва он моли зоид аз ниёзҳояш ба ҳадди нисоб бирасад.

Нисобе, ки шарият дар навъҳои гуногуни мол муайян намудааст, ҳадди болои бартараф гардидани ниёзҳои зарурӣ ва аввалиндараҷаи зиндагонии як фард ва хонаводаро дар он дар назар гирифтааст. Пас аз расидани ҳаҷм ва ё қимати мол ба он нисоби муайян инсон ба аввалин марҳалаи сарватмандӣ мерасад ва аз доираи фақр берун мегардад. Акнун, дар ин марҳала навбати он аст, ки доманай хайру эҳсонӣ аз ҳавзаҳои шахси худ ва хонаводааш фаротар рафта, дигар афроди ниёзманди ҷомеа ро низ дар бар гирад.

3. Моле, ки аз он закот дода мешавад, бояд як соли қамарӣ (моҳтобӣ) бар соҳибнисоб гардидани соҳибаш гузашта бошад ва дар тайи ин муддат ва ё лоақал дар ду тарафи сол он мол дар ҳадди нисоб дар мулки пурраи соҳибаш боқӣ монда бошад.

Бинобар ин шарт, агар касе дар муддати камтар аз як соли соҳиби нисоби пурра бошад, вале пеш аз пур шудани сол моли худро аз даст бидиҳад ва ё молаш аз ҳадди нисоб камтар гардад, закот бар вай вочиб намебошад. Зеро гузаштани як соли

қомили моҳтобӣ бар молдорӣ ва соҳибнисобии инсон шартӣ асосии закот аст. Вале дар маҳсулоти зироати, мевачот, канданиҳои ғоиданок, сарватҳои зеризаминӣ ва рӯизаминии табиат ва бо-зёфтҳои ганҷӣ ҳадди нисоб ва гузаштани сол шарт нест. Ҳамин, ки ба даст омаданд, ҳар миқдоре, ки бошанд, закоти онҳо бароварда мешавад.

Ёдовар мешавем, ки закоти маҳсулоти зироати ва мевачотро шр» ва закоти дигар гуфта мешавад, ки дар бо-би худ ба тафсил баён мешаванд.

4. Моле, ки аз он закот дода мешавад, бояд аз заруратҳои аввалиндараҷаи зиндагӣ ва қарзи шахси молдор зиёд бошад.

Бинобар ин шарт, агар шахсе моле дошта бошад, ки танҳо барои нафақаи аҳли аёлаш қифоят намояд ва ё моле дошта бошад, ки танҳо барои пардохти қарзаш қифоят намояд ва чизе зоид аз ҳарду маврид боқӣ намонад ва ё боқӣ ҳам монад, ба ҳадди нисоб нарасад, дар он мол закот вочиб намегардад.

5. Моле, ки аз он закот дода мешавад, бояд нумӯкунанда бошад, яъне қобилияти афзоиш ва рушди иқтисодиро дошта бошад. Дар тамоми навъҳои панҷгонаи молҳо ин ҳолати афзоишён-ндагӣ дар назар гирифта шудааст.

Нақдинаҳои муомилотӣ, яъне тилло ва нуқра ва дигар мулҳақоти он хилқатан барои афзоиши молӣ ва гардиши чархҳои иқтисодӣ офарида шудаанд. Бинобар ин, агар он мол ба сурати пасандоз, берун кардани он аз гардиши иқтисодӣ ва ё истифода ва ниғаҳдошти нодурусти он ҳолати

таҷмид (бекор хобидан) ва истой (беафзоишӣ)-ро ба худ гирад ҳам, вақте шартҳои дигари фарзияти закот дар он таҳаққуқ ёфта бошанд, закоти он вочиб мебошад.

Молҳои тичоратӣ бо муомилаи бозаргоние, ки дар онҳо сурат мегирад, шароити рушди иқтисодӣ ва афзоиши молии шахси тоҷирро фароҳам меоваранд.

Сарватҳои ҳайвонӣ низ вақте барои наслгузорӣ ва фарбеҳӣ парвариш мешаванд, бо афзоиши саршумор ва фарбеҳӣ рушду нумӯ меёбанд.

Маҳсулоти зироатӣ ва меваҳо бошанд, шохраги истеҳсолоти заруратҳои аввалиндараҷаи зиндагӣ ва таъмини ниёзҳо ва мояҳтоҷи мардумро ташкил медиҳанд ва ҳамеша дар ҳоли афзудан ва нумӯ мебошанд.

Бо вучуди он дар се навъи аввали дороиҳои инсон муддати як сол дар назар гирифта шудааст, то дар ин муддат соҳиби мол фурсати кофӣ барои рушду нумӯи он дошта бошад.

ШАРТҲОИ ДУРУСТ ГАРДИДАНИ АДОИ ЗАКОТ

Ёдовар мешавем, ки фаризаи закот яке аз ибодатҳои илоҳӣ мебошад. Дар соқит шудани ин фариза ва дуруст гардидани адои он ду чиз: тамлик ва ният шарт мебошанд. Шахси закотдиҳанда бояд ҳангоми пардохтани закот ва ё дар вақти чудо намудани миқдори закот аз асли молаш нияти ба ҷой овардани закотро намояд. Агар ба касе миқдоре мол бидиҳад, вале дар он

нияти ба ҷой овардани фарзи Худоро нанамояд, фарзияти закот аз зиммааш соқит намегардад. Тамлик бошад, таслим намудани закоти мол ба мустаҳиққи воқеъӣ мебошад.

Бинобар ин, дар назди ҷумҳури уламои аҳли суннат ба ҷои ҳаққи закот аз қарзи худ гузаштан закот ба шумор намеояд. Зеро дар ин ҳолат на шартӣ тамлик ва на ният ба таври дуруст таҳаққуқ намеёбанд. Масалан, сарватманде дар гардани шахси фақире қарз дошта бошад ва ҳангоми баровардани закоти дигар молҳояш ҳамон қарзро ва ё миқдоре аз онро ба ҷои закоташ ба он фақир бибарзад, закоташ адо намеёбад. Барои он, ки вай бояд закоти моли дар дасташ бударо бо миқдори моли мушаххасе адо намояд, то ҳам шартӣ тамлик ва ҳам ният дар ҷои худ таҳаққуқ ёбанд. Аммо дар моле, ки қайҳо аз дасташ хорич гаштааст, ин шартҳо амалӣ намегарданд.

Вале агар ҳамон шахси сарватманд закоташро ба он қарздор бидиҳад, сипас аз вай талаб намояд, ки онро дар ивази қарзаш баргардонад, дуруст мешавад.

Ҳамчунин, агар қарзҳои фақиреро, ки аз дунё гузаштааст, аз ҳисоби моли закоташ пардохт намояд, фарзи закоташ дуруст намегардад. Зеро шартӣ тамлик дар он таҳаққуқ наёфтааст. Вале агар қарзҳои фақирӣ зиндаеро бо амри ӯ бипардозад, закоташ дуруст мегардад.

Ҳамчунин, агар хонаи худро ба шахси фақире ба иҷора дода бошад ва ба ҷои закоти молаш аз баҳри иҷорапулии якмоҳа ва ё чандмоҳаи он фақир бигузарад, закоташ адо намегардад. Зеро дар дуруст

гардидани закот тамлики айни шарт мебошад. Дар мавриди боло бошад, тамлик аслан сурат нагирифтааст.

ҲИМОЯИ СОҲИБКОРИИ ХУРДУ МИЁНА ВА НИМАБУЗУРГ ДАР НИЗОМИ ИҚТИСОДИИ ИСЛОМ

Бо мутолиъаи дақиқи низоми иқтисодии Ислом, ба хусус омӯзиши воқеъбинонаи тарҳи молии фаризаи закот ва шартҳои фарз гардидани пардохти он ба ин натиҷаи ҳатмӣ мерасем, ки Ислом на танҳо ба моликияти хусусӣ ва қору талоши афрод арҷ мениҳад, балки системаи соҳибкории хурду миёна ва нимабузургро ҳамаҷониба дастгирӣ ва ба сурати табиӣ рушд медиҳад.

Барои қувват гирифтани иқтисодиёти фардфарди ҷомеа ва дар ростии раванди соҳибкорӣ сармоя ва амволи мардумро то расидан ба ҳадди нисоб аз ҳар гуна молиёте муоф намудааст. Вақте дорой ва сармояи касе ба ҳадди нисоб бирасад ҳам, боз ӯро ба муддати як соли дигар фурсат медиҳад, то талошҳои молӣ ва барномаҳои иқтисодиааш дар он муддат қомати худро комилан рост намоянд. Дар ин муддати кофӣ, албатта, шахси босаришта метавонад омӯзишҳо ва таҷрибаҳои кории худро такмил дода, ба муваффақиятҳои нисбие ноил гардад.

ЗАКОТ БАР ЧӢ КАСОНЕ ФАРЗ МЕГАРДАД (Закотдиҳандагон)

Касе, ки Худованд ӯро бо яке аз навъҳои панҷгонаи мол ва ё бо чанд ваҷҳе аз онҳо соҳиби сармоя ва боигарӣ гардонад ва дар он панҷ шартҳои фарзияи закот таҳаққуқ пайдо намоянд, закот бар вай фарз мегардад. Вале илова бар он панҷ шарт, ки мавҷудияти онҳо барои фарз гардидани закот дар мол зарурат доштанд, бояд чанд шартҳои дигаре дар ҳуди шахси закотдиҳанда низ мавҷуд бошанд, то шароити пардохтани закот фароҳам гардад.

Шахси закотдиҳанда бояд:

1. Озод бошад;
2. Болиғ бошад;
3. Оқил бошад;

Дар бисёре аз матнҳои фикҳӣ ҳамаи шартҳои яқҷоя зикр гардидаанд ва ин чандон фарқе намекунад. Муҳим он аст, ки онҳоро дуруст дарк ва таҳхис намоем.

Пас бар асоси мазҳаби ҳанафӣ бо назардошти шартҳои боло дар моли мукотаб²⁵, кӯдак, девона ва ноқисулақл зақоте воҷиб намебошад.

²⁵. Мукотаб ғуломеро мегӯянд, ки барои озод шуданаш бо мавлои худ қарордоди молие бастааст. Вай ҳар миқдор моле ҳам дошта бошад, онро сарфи ба даст овардани озодии худ менамояд ва то он замон (озодиаш) зақоте бар молаш тааллуқ намегирад. Аммо ғуломи мутлақ дорои ҳеҷ гуна моликияти намебошад, то зақоте бар вай фарз гардад.

**ЗАКОТ БА ЧӢ КАСОНЕ ДОДА МЕШАВАД
(Закотгирандагон ва ё мустаҳиққони закот)**

Қуръон ба баёни навъҳои молҳое, ки дар онҳо закот вочиби мегардад, камтар пардохтааст. Танҳо як-ду мавриди онро ба таври умумӣ баён намудааст. Аз ҷумла дар ояти 141-уми сураи Анъом ба ҳаққи закоти маҳсулоти зироъати ва меваҷот ишора намудааст:

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُوشَاتٍ وَغَيْرِ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ
وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ
مُتَشَابِهٍ ۚ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَءَاتُوا حَقَّهُ يَوْمَ
حَصَادِهِ ۗ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾

, ки боғҳои бардошташуда бар пояҳо ва ғайри бардошташуда ва ҳамчунин, дарахтони хурмо ва киштзорҳое офаридааст, ки меваҳои гуногун доранд.

Ва низ дарахтони зайтуну анорро (дар баъзе сифатҳо) ба ҳам монанд (ва дар баъзе сифатҳо)

Закот ба моли кӯдак ва девона низ тааллуқ пайдо намекунад, зеро закот ибодат аст ва онҳо ҳанӯз аз доираи масъулиятҳои дини ва вазифаҳои шаръӣ берун мебошанд. Кӯдак ҳанӯз ба балоғат нарасидааст ва девона аз ақл беғона аст.

мутафовит офаридааст. Ҳангоме, ки онҳо бор оварданд, аз меваашон бихӯред ва рӯзи дарав ва чиданашон ҳаққи (закоти) онҳоро бидихед. (Ва дар хӯрдани онҳо) исроф накунад! Зеро Худованд исрофкоронро дӯст намедорад». (Сураи Анъом, 141)

Ҳамчунин, дар ояти 34-уми сураи Тавба яке аз навъҳои моли закот будани тилло ва нуқраро баён намудааст:

е-
андӯзанд ва аз онҳо дар роҳи Худо инфоқ наменамоянд, онҳоро ба азобе дарднок мужда бидех».

(Сураи Тавба, 34)

Дар ояти 267-уми сураи Бақара мефармояд:

поку (ҳалоли) молҳое, ки (аз роҳи касбу тиҷорат) ба даст овардаед ва аз он чи, ки аз замин барои шумо берун овардаем (аз қабилҳои маҳсулоти кишоварзӣ, канданиҳои ғоиданок ва...) инфоқ намоед». (Сураи Бақара, 267)

Вале дар мавриди навъҳои гуногуни молҳои -ро ба кор бурдааст, ки тамоми дороиҳои нақдӣ, сарватҳои ҳайвонӣ, маҳсулоти кишоварзӣ, молҳои тиҷоратӣ ва дигар моямлаки инсонро дар бар мегирад.

Аз миқдори нисоби навъҳои гуногуни мол, ҳаҷми пардохти закот ва шартҳои фарзияти он Қуръон чизе нагуфтааст. Тамоми ин мавзӯҳо дар суннати Расули Худо (с) баён гардидаанд ва фақеҳони қиром он ҳамаро ба сурати аҳкоми тафсилии закот тақсимбандӣ намудаанд.

Аммо масорифи закот, мустаҳаққони он ва мавридҳое, ки закот бояд дар он сарф шавад, ба таври мушаххас дар Қуръон баён гардидаанд. Худованд дар ояти 60-уми сураи Тавба мефармояд:

إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا
وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبِهِمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ
السَّبِيلِ ۗ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾

фақерон, мискинҳо, гирдоварандагони он, муаллафатулқулуб ва дар ҳаққи бардагон, қарздорон, дар роҳи Худо ва дар мусофири дармонда сарф шавад. Ин як фаризаи (муҳимми) илоҳист. Ва Худованд (нисбат ба маномеъи бандагонаш) огоҳ (ва дар гузоштани қонунҳои худ) ҳаким аст». (Сураи Тавба, 60)

Худованд дар ин оят ҳашт мавридро мушаххасан масрафи (сарфгоҳи) закот доништааст ва меҳвари доираи сарфи онро муайян намудааст. Аввалин қишреро, ки Худованд дар сархатти маҷмӯъаи мустаҳаққони закот ва маркази доираи масрафҳои он қарор додааст, фақирон ва мискинҳо мебошанд.

Ҷолиб он аст, ки Қуръон дар ҳар ҷое, ки мардумро ба хайру эҳсон, инфоқи дар роҳи Худо ва додани закот даъват намудааст, калимаҳои аз решаи «, ва ё айни калимаи -ро ба кор бурдааст, вале дар ду ояи сураи Тавба, ки яке дар бораи гирифтани

закоти амволи мардум сухан мегӯяд ва дигаре ба баёни масрафҳои закот бахшида шудааст, калимаи «адақот»-ро барои ифодаи маънои истилоҳии закот ба кор бурдааст.

Дар ин ҷо нуктаи муҳимме, ки аз корбурди калимаи садақа дар ду ояи номбурда ба чашм меҳӯрад, таносуби зебо ва робитаи латифе миёни маънои луғавӣ ва корбурди истилоҳии он ба маънои закот ва дигар садақоти инсон мебошад.

оқат»

гирифта шуда, ба маънои ростӣ, ростгӯӣ, салобату пойдорӣ, устувориву мустаҳкамӣ, фазилату шоистагӣ ва дӯстӣ омадааст. Сидқ ин иборат аст аз мутобиқати сухани инсон бо он чи дар ботини ӯст ва бо воқеъияте, ки аз он хабар додааст.

Пас амали инсон вақте садақа ба шумор меравад, ки маъноии луғавии онро бо зеботарин сурат таҳаққуқ бахшад. Яъне садақа ва дастбақории амалии инсон дар зиндагиаш метавонад тасдиқкунанда ва нишонаи вучуд ва воқеъиятҳои имонии ӯ бошанд. Ҷамчунин, пойдорӣ ва устувории ӯро дар роҳи таҳқиқи ҳадафҳо ва ормонҳои динии ӯ нишон медиҳанд. Закот ва садақаи инсон сатҳи шоистагии вайро барои ба даст овардани муҳаббат ва дӯстии Худованд баён менамояд.

Барои ҳамин Паёмбар (с) фармудааст: **Садақа бурҳон аст**. Яъне закот ва садақа далели тасдиқкунандаи воқеъияти имон ва нишонаи бандаи шоиста будани ӯ мебошад.

. Мискинҳо

Акнун ба мавзӯи масрафҳои закот бармегардем. Чи тавре гуфтем, Худованд табакаи фақир ва мискини ҷомеъаро дар сарҳатти маҷмӯаи мустаҳқиқони закот ва дар маркази доираи масрафҳои он қарор додааст, ки ин худ баёнгари аҳамияти Ислом дар ҳимояи ҳуқуқҳои иҷтимоии қишри ниёзманди мардум ва нишонаи муборизаи ҳамаҷонибаи ойини илоҳӣ барои маҳви падидаи фақру тангдастии умумӣ дар сатҳи қонунӣ мебошад.

Ростӣ, камтар шахсе пайдо мешавад, ки то андазае ба маънои фақиру мискин дар роҳи Худо» ошноӣ надошта бошад. Тамоми одамоне, ки барои таъмини заруратҳои аввалиндараҷаи зиндагонии худ мол ва манбаъи даромади кофӣ надошта бошанд ва ҳамчунин, қудрат ва имконияти қор ва ба даст овардани сармояи заруриро надошта бошанд, фақиру мискин ба шумор мераванд. Он ду сифати фақру масканат (тандастӣ) баёнгари ниёзмандии ҳақиқии онҳо дар робита бо заруратҳои зиндагӣ ва рафъи эҳтиёҷоти моддиашон мебошад. Ҳарчанд эҳтиёҷ ва ниёзмандии шахси мискин аз фақир бештар аст.

Табакаи фақир ва мискини ҷомеъа барои дарёфти закот, садақот ва ҳар гуна кӯмакҳои башардӯстонае, ки Ислом мардуми доро ва дастбахайро ба он даъват менамояд, аз истиҳқоқи бештаре бархӯрдоранд. Худованд онҳоро мустаҳқиқии дарёфти маводи хӯрока ва пӯшока, ки аз заруратҳои аввалиндараҷаи ҳаёти оддӣ ва обрӯмандонаи як инсон ба шумор меоянд, гардондааст.

Ислом ҳимоя ва дастгирии онҳоро ба дарёфти пардохтҳои закот маҳдуд нагардондааст, балки каффорати бисёре аз хатоҳо ва хилофкорҳои шахси мусалмонро дар мавридҳои гуногун дар ҷиҳати ба танзим даровардани зиндагонии онҳо ба роҳ мондааст. Ба монанди каффорати савганд, қатли ба хато, хӯрдани рӯзаи моҳи Рамазон, вайрон намудани муқаррароти эҳроми ҳаҷ, саҳме аз ғаниматҳои ҷангӣ ва.. , ки аксаран ба сурати маводи хӯрока ва пӯшока ба онҳо расонида мешаванд.

Дар тамоми ҷомеъаҳои башарӣ мардуми фақиру мискин вучуд доранд, вале камтар ҷомеъаеро метавон пайдо кард, ки ин қишри ниёзманди мардум ба андозаи ҷомеъаи исломӣ мавзӯ (объект)-и мавриди тавачҷӯҳи қонун қарор гирифта бошад.

Вақте онҳо то ин ҳад мавриди тавачҷӯҳи Худованд ва қонуни шаръ қарор гирифтаанд, аз назари Ислом ҳар гуна кӯмакҳои холиси иқтисодӣ ва ҳимояи ҳуқуқҳои иҷтимоии онҳо меёри шинохти шахсият ва салоҳи ботинии инсон доништа мешаванд.

Яке аз зебоиҳои Қуръон таносуби воқеиятҳои он бо воқеиятҳои зиндагӣ ва яке аз мӯъҷизоташ эъҷози баёни он мебошад. Қуръон мавзӯёти гуногунро бо шеваҳои хосе баён доштааст, ки дараҷаи аҳамияти ҳар мавзӯро дар ҳаёти фардӣ ва иҷтимоии инсон ва миқдори дахлдории онро ба растагорӣ ва саодати вай нишон медиҳанд. Баъзе мавзӯҳо дар Қуръон ба сурати ишораи гузарое ва қисмате дар зимни мафҳумҳои зимнии оятҳо ва поре ба таври муҷмал баён гардидаанд. Баъзе

масоилро бо каме тафсил ва баъзеи дигарро ба таври мушаххас ва бо тафсили бештар баён доштааст.

Худованд саодату хушбахтии инсонро худ беҳтар медонад ва дараҷаи аҳамият ва ё миқдори дахлдории масоили гуногунро дар сарнавишт ва ҳаёти фардӣ ва иҷтимоӣ вай низ беҳтар медонад. Бинобар ин, дараҷаи аҳамият ва миқдори дахлдории ҳар мавзӯёро дар маҷрои ҳидояти зиндагонии инсон мутаносибан бо шеваҳои хосе баён намудааст.

Ҳамин аҳамият ва тавачҷӯхе, ки нисбат ба маъсалаи фақру тангдастӣ дар ҷомеа ва қишри ниёзманди он иброз доштааст, баёнгари дидгоҳи воқеъбинона ва равшиносонаи фардӣ ва иҷтимоӣ Қуръон нисбат ба муҳимтарин нуқтаи заъфи фард ва ҷомеа ба шумор меравад. Аксари бӯхронҳо ва бадбахтиҳо, ки миллатҳои мусалмон ба он рӯ ба рӯ мебошанд, дар натиҷаи бетавачҷӯхӣ ва камаҳамиятӣ ба ин нуқтаи заъф ба вучуд омадаанд.

Навъҳои фақру тангдастӣ

Табақаи фақир ва мискини ҷомеа ба се гурӯҳ тақсим мешаванд, зеро сарчашма ва решаи фақру тангдастии онҳо яке аз се чиз мебошад:

1. Оқизу нотавон будани шахс аз қудрати касбу кор ва таъмини ниёзҳои зиндагонии худ. Ин ҳолат дар натиҷаи беморӣ, норасоӣ ва ноқисии узве аз аъзои бадан, деонагӣ ва ба вучуд меояд.

Вақте фақру тангдастӣ бо яке аз сабабҳои зикршуда домангири зиндагии касе гардида бошад, дар зимни ояти шарифа дохил мегардад ва яке аз нахустин мустаҳикқони закот ба шумор меояд. Шарифати Ислому барои чунин одамоне ҳиссае аз пардохтҳои закотро муайян намудааст, то ба василаи он обрӯ ва қаромати инсонӣ ва мавқеияти иҷтимоӣ худро ҳифз намоянд ва пеши дигарон дасти гадоӣ дароз накунад.

2. Машғул будани инсон ба талаби илм, фаъолиятҳои фарҳангӣ, таҳқиқотҳои илмӣ ва ҳадамоти иҷтимоӣ мардуми мусалмон, ба шарте дар зимни маъоширони будҷавии ҳукумат дохил набошад.

Ин гуна афрод, ҳарчанд қудрати касбу кор ва ба даст овардани сармоёи заруриро дошта бошанд ва дар саломатии ҷисмӣ ва ақлии худ ҳеҷ гуна беморӣ ва норасоӣ эҳсос наманоянд ҳам, вале ба сабаби машғулияти худ ба он корҳои муҳим фурсати таъмини заруратҳои зиндагонӣ ва хароҷоти солоне худро надоранд. Онҳо низ дар ҳукми фақиру мискин дохил гардида, хароҷоти зиндагиашон аз тариқи молиёти закот ба танзим дароварда мешавад.

Зеро манзур аз фақиру мискин дар ояти шарифа танҳо гурӯҳи аввал намебошанд, балки ҳар касе, ки аз таъмини заруратҳои солоне зиндагии худ очиз монад, фақири шарфӣ ба ҳисоб меояд.

Ин афрод низ барои ҳифзи зиндагонии обрӯмандона ва шаъни иҷтимоӣ худ мустаҳикқӣ закот ба шумор меоянд.

3. Танбалӣ ва беномусӣ.

Дар ҷомеа одамоне ҳам ёфт мешаванд, ки дорои ҷисми солим ва тану туши нерӯманд мебошанд, вале бекорӣ ва танбалиро пешаи худ қарор додаанд. Онҳо, чи тавре дар боло гуфта будем, бори зиёдати ва паразитҳои ҷомеа мебошанд. Ин даста аз мардум зиндагии беномусона ва хори дастнигариро аз ворид шудан дар арсаҳои қору талош ва зиндагонии шарофатмандона беҳтар медонанд ва ҳамеша ҷашми умед ба дасти дигарон медӯзанд. Қонуни Ислом ҳаргиз онҳоро мустаҳикқи закот намедонад, вале дигар кӯмакҳои иҷтимоӣ барои онҳо бо қароҳият ҷоиз мебошад. Ин назари Имом Шофиӣ ва Имом Аҳмад мебошад.

Дар ҳадисе, ки онро Абудовуд, Насоӣ ва Имом Аҳмад ривоят мекунанд, омадааст, ки Паёмбар (с) ба ду марде, ки аз ӯ дарёфти закотро пурсиданд ва онҳоро нерӯманду солим дид, гуфт: *Агар хоста бошед, шуморо аз он медихам, вале (бидонед, ки) барои шахси сарватманд ва нерӯманде, ки қудрати касбу қорро дошта бошад, насибе дар моли закот вучуд надорад*.

Аммо Имом Абуҳанифа ва Имом Молик онро ҷоиз медонанд. Яъне агар ба марди нерӯманд ва қодир ба касбу қор бе пурсиш ва суоли қаблии вай закоте дода шавад, ҷоиз мегардад, вале бо суол ҳаром мебошад. Ба ҳар ҳол дар сурати шинохта шудани онҳо надодани закот ба онҳо беҳтар аст.

Паёмбар (с) ҳамчунин мефармояд: *а-кот) барои шахси сарватманд ва нерӯманди солим улхилқат ҳалол намебошад*.²⁶

Доираи фақру нодороии инсон ду тарафи боло ва поёни худро дорад. Фақр вақте хоқақан ва заминкӯб шуд, одам дигар дар сарҳадди мискинӣ қарор мегирад. Вале гоҳо инсон метавонад бо таъмини нисбии ниёзҳои зиндагии худ доираи фақро дар ҳаёташ тангтар намояд. Дорои марқаби (мошини) саворӣ ва ё борӣ бошад, барои танзими қору бори хонааш пешхизмат кироя намояд ва ё хонаи иловагии худро барои таъмини хароҷоти рӯзмаррааш ба иҷора диҳад, вале то вақте даромадҳои молии ӯ аз заруратҳои зиндагиаш зиёд нагардад ва он моли зоид аз эҳтиётоташ ба ҳадди нисоб нарасад, ханӯз фақири шарӣ ба шумор меояд ва гирифтани закоти дигарон барояш ҷоиз мебошад.

Фақир мискин ду дастаи аввали маҷмӯаи мустаҳикқони ҳаштгонаи закотро ташкил медиҳанд.

3. Омилони бар закот (Қормандони масъули ҷамъоварии закот)

Дастаи сеюм дар зимни маҷмӯаи мустаҳикқони закот қормандон ва масъулони молие мебошанд, ки аз тарафи давлати исломӣ ба ҷамъоварӣ ва дарёфти закот ва ушру садақоти мардуми мусалмон машғул мебошанд. Онҳо дар истилоҳи қуръонӣ номида

²⁶. Абудовуд ва Тирмизӣ онро ривоят кардаанд.

мешаванд. Онҳо бар асоси масъулияти давлатии худ молиёти закот, ушр ва дигар садакоти вочибиро аз мардуми доро ва сарватманд дарёфт ва ҷамъоварӣ намуда, дар миёни дастаҳои мустаҳиққи закот тақсим менамоянд.

Дар сурате, ки дар миёни мардуми минтақа аз гурӯҳҳои мустаҳиққи закот касеро пайдо накарданд, ки амволи ҷамъоваришудаи закот, ушр ва дигар молиётро дар миёни онҳо тақсим намоянд, яъне мардум дигар аз гирифтани кӯмакҳои моли ва ушру закот бениёз гашта бошанд, онро ба ҳазонаи (байтулмоли) давлат ворид менамоянд, то бар асоси салоҳиди роҳбарияти давлати исломӣ дар манобеи умумӣ ва барномаҳои рафоҳи иҷтимоӣ ва умронии кишвар ба харҷ расад.

Ин кормандони ҷамъоварикунандаи молиёт барои гирифтани закоти ҷаҳорпоён дар лаби ҳавзҳо ва обхӯрҳо меистоданд ва ҳангоми бозгашти говону гӯсфандон ва дигар ҷаҳорпоён аз ҷаро ба лаби об саршумори онҳоро ба ҳисоб мегирифтанд. Паёмбар (с) онҳоро аз гирифтани кароими амвол (беҳтарин мол)-и мардум ба ҳисоби закот манъ намуда, ба гирифтани моли миёна дастур дода буд.

Барои гирифтани закоти молҳои тичоратӣ ва дигар муомилоти мардум дар сари роҳҳои қорвонгузар ва шоҳроҳҳои хурӯчу вурӯд ба ҳар минтақа меистоданд ва закоти онҳоро дар ҳамон нуқтаҳо ҷамъоварӣ менамуданд. Ин нуқтаҳо ба монанди нуқтаҳои гумрукии ин аср, ки дар гузаргоҳҳои сарҳадӣ ва дигар шоҳроҳҳои муҳимми минтақавӣ фаъолият доранд, баъзан ба нуқтаҳои

ушргирӣ ва ё ушргирон ва бочгирон машҳур буданд.

Агар тоҷире закоти ҳамонсолаи молашро ба кормандони ҷамъоварии закот дар дигар минтақа супорида ва ё ба камбағалони шаҳру ноҳияи худ қаблан дода бошад, ӯро пас аз таҳқиқу баррасӣ ва савганд додан тасдиқ мекарданд.

Ин низоми ҷамъоварии молиёти закот ва ушру садакот дар замони ҳаёти Расули Худо (с) ва аз ҷониби худи ӯ роҳандозӣ гардид. Он Ҳазрат (с) кормандон ва масъулони молии худро пас аз тавсияҳои зарурӣ ба тамоми атрофи нимҷазираи Арабистон равона месохт.

Аз ҷумла ба Муъоз ибни Ҷабал, ки ӯро ба сарзамини Яман фиристод, тавсия намуд:

мебошанд. Онҳоро (аввал) ба шаҳодат додан ба: Ло илоҳа иллаллоҳу Муҳаммадун расулуллоҳ даъват кун! Агар онҳо инро аз ту пазируфтанд, ба онҳо бигӯ, ки Худованд панҷ вақт намозро бар онҳо фарз гардонидаст. Агар инро низ аз ту пазируфтанд, ба онҳо бигӯ, ки Худованд зақотро бар сарватмандони онҳо фарз гардонидаст, ки аз онҳо гирифта ва ба ниёзмандони онҳо дода мешавад. Агар инро низ аз ту пазируфтанд, пас эҳтиёт кун, ки беҳтарин молҳояшонро ба унвони закот аз онҳо нагирӣ! Ва аз дуъои ситамдида парҳез кун! Зеро миёни Худованд ва дуъои ӯ ҳеч гуна парда ва ҳичобе вучуд надорад».

Ба ҳамин тартиб, Расули Худо (с) низоми молии одилона ва мутаодилеро поягузори намуд, ки барои тамоми кишроҳои ҷомеа ҳаёти

обрӯмандонаеро таъмин менамуд. Ҳам сарватмандони ҷомеъа дар партави арзишҳои исломӣ бо як оромиши имонӣ ба сар мебурданд ва ҳам эҳтиёҷоти зиндагонии қишрҳои ниёзманд ба сурати обрӯмандона ба танзим дароварда мешуд.

Ҷамъовариҳои молиёти закот ва ушру садақот яке аз масъулиятҳои динӣ ва ҳадамоти иҷтимоӣи кормандон ва масъулони молиҳои давлати исломӣ ба шумор мерафт. Онҳо дар ин ҷо бо унвони механизми ҷамъовариҳои амволи закот машғули фаъолият буданд, на ба унвони яке аз ҳашт дастаи мустаҳиққи закот онро барои худ дарёфт менамуданд. То ин ҷо ҳанӯз ҳамон раванди анҷоми масъулияти иҷтимоӣ ва вочибии диниашон баён гардид.

Пас ба кадом маъно онҳо дастаи сеюми мустаҳиққони закот ба шумор мераванд? Давлати исломӣ ба хоҳири банд будани онҳо ба ин хидмати иҷтимоӣ ва масъулияти динӣ аз моли ҷамъоваришудаи закот миқдори муайяне ба онҳо медиҳад. Онҳо ба ин маъно яке аз ҳашт дастаи мустаҳиққи закот мебошанд. Дар ин ҷо вазъии молиҳои онҳо аҳамияте надорад. Агар сарватманд ва соҳибнисоб ҳам бошанд, ба онҳо ба хоҳири машғулияти динӣ ва иҷтимоӣяшон миқдоре аз моли закот дода мешавад.

Ин низомии ҷамъовариҳои молиёти закоту ушр ва дигар садақоти вочибӣ то асрҳо идома дошт ва яке аз муҳимтарин роҳҳои таъминкунандаи иқтисодиёти ҷомеъаи исломӣ ба шумор мерафт. Ҳеч чизи дигаре ҷои онро ба он сурати худкор

(беранҷ) дар таъмини ниёзҳои иқтисодӣ ва молиҳои ҷомеъа иваз карда наметавонист.

Вале дар асрҳои охир, ба хусус дар асри бист, аҳволу авзоъи сиёсӣ ва иҷтимоӣи ҷаҳони Ислом ва миллатҳои мусалмон ба кулӣ тағйир ёфт. Онҳо пас аз касби истиқлолияти сиёсии худ пас аз ҷанги ҷаҳонии дуюм дигар аҳкоми илоҳӣ ва арзишҳои инсонии Исломро ҳаргиз дар ҳаёти иҷтимоӣи худ ба сурати комил натавонистанд татбиқ намоянд. Аз ҷумла яке аз зеботарин ва одилтарин низомии молиӣ ва зерсистемаи иқтисодӣ, яъне механизми ҷамъовариҳои закоту ушр аз байн рафт.

Имрӯзҳо дар кишварҳои исломӣ ба ҷои он низомии зебо молиётҳои гуногуни дигаре, ки аксаран нусхаи (копияи) бардошташуда аз системаи андозсупории кишварҳои ғарбӣ мебошад, ба роҳ монда шудаанд. Касе ба табақаҳои ниёзмандии ҷомеъа ва додан ва ё надодани закоти амволи мардум коре ҳам надорад. Анҷоми ин вазифаи имонӣ ба имони мардуми сарватманд ва мардуми ниёзманд ба ҳаводиси рӯзгор воғузур гардидаанд. Имрӯз дигар барои дастаи сеюми маҷмӯъаи мустаҳиққони закот вучуди хориҷие боқӣ намонда аст.

Агар имрӯз низ дар кишвари исломӣ аҳкоми Ислом комилан татбиқи амалии худро пайдо намоянд ва он низомии мутаодили молиӣ дубора ба мавриди иҷро гузошта шавад, метавонад дар сатҳи вазорат ва ё кумитаи амвол ба танзими молиёти закот, ушр ва садақоти вочибӣ пардозад.

Дар ин сурат кормандони он ба сатҳҳои гуногун чудо мешаванд, ба монанди масъулони дарёфт ва чамбоварии бевоситаи амвол, хисобдорон, анбордорон, бозрасон, кормандони баландпояи идорӣ ва ... Ҷамаи онҳо масрафи закот ба шумор рафта, ба андозаи заруратҳои зиндагониашон миқдоре аз моли закот ба онҳо тааллуқ мегардад. Ин миқдори моли закот ба шарте ба онҳо тааллуқ пайдо мекунад, ки онҳо дар баробари ин хидмати иҷтимоӣашон аз давлат музд ва моҳонае нагиранд ва он корро ба унвони масъулияти диниашон анҷом диҳанд.

4. Муаллафатулкулуб

Чаҳорумин даста аз маҷмӯъаи мустаҳикқон ва дарёфткунандагони ҳаштгонаи закот муаллафатулкулуб мебошанд. Онҳо аслан одамоне мебошанд, ки ба заъфи имон, бадъэтиқодӣ ва бадандешӣ нисбат ба Ислом ва мусалмонон шинохта шудаанд. Пас ба хоҳири ҷалби тавачҷӯҳ ва нармагардонидани дилҳояшон нисбат ба Ислом ва мусалмонон ва костан аз шарру бадиашон мавриди чунин муомилаи лутфомез қарор гирифтаанд ва яке аз мустаҳикқони закот доништа шудаанд.

Ин яке аз муомилоти дипломатӣ ва сиёсатҳои раваншиносона ва иҷтимоӣи Ислом нисбат ба бофтҳои гуногуни ҷомеъа ва шинохту муроъоти ҳолатҳои нафсияти гуногуни одамон аз ҷониби ойини илоҳӣ мебошад.

Ба масраф расонидани закот дар ин маврид ба хоҳири дифоъ аз ҳайсиат ва арзишҳои волои Ислом мебошад ва он яке аз роҳҳои даъват ба сӯи Ислом ба шумор меравад.

Дар мавриди додани закот ба ин даста аз мустаҳикқон вазъи молӣ ва иқтисодии онҳо ҳеҷ гуна аҳамияте надорад. Онҳо сарватманд ва соҳибнисоб ҳам бошанд, вақте вазъияти сиёсии ҷомеъаи исломӣ тақозо кард, ба онҳо ба унвони кӯмакҳои иқтисодӣ аз моли закот дода мешавад. Аммо бар асоси мазҳаби Ҷанафӣ онҳо низ вақте фақир бошанд, мустаҳикқии закот ба шумор меравад.

Ғоҳ бо қувват гирифтани Ислом ва ба даст овардани ҷойгоҳи муносибе дар ҷомеъаи ҷаҳонӣ дигар ҷое барои нигаронии мусалмонон аз тоифаҳои гуногуни ҷомеъа боқӣ наместонад. Дар он сурат мусалмонон метавонанд закоти амволи худро дар ин гурӯҳ сарф накарда, дар мавридҳои дигари масрафи закот, ки муҳимтар ба назар мерасанд, харҷ намоянд. Чи тавре дар замони хилофати ҳазрати Умар (р), Усмон (р) ва Алӣ (р) ниёзе ба додани закот ба ин даста намонда буд. Он пешвоёни Ислом бо иттифоқи тамоми саҳобагон сарфи закот дар ин масрафи онро манъ намуданд. Дар охириҳои даврони хилофати ҳазрати Абубакр (р) низ бо ташаббуси Умар (р) ҳамин ҳолат, яъне на додани закот ба дастаи муаллафатулкулуб мавриди амал қарор гирифта буд.

Муаллафатулкулуб ба ҷаҳор қисм тақсим мешаванд:

1. Касоне мебошанд, ки бо додани закот ба кӯмак ва дастгирии мусалмонон дилгарм мешаванд;

2. Касоне мебошанд, ки бо додани закот аз шаррашон мусалмонон эмин мегарданд;

3. Касоне мебошанд, ки барои даъват ва тамоюли онҳо ба сӯи Ислом миқдоре аз моли закот ба онҳо дода мешавад;

4. Касоне мебошанд, ки дар натиҷаи додани закот онҳо дилгарм шуда, қавму қабилаи худро ба Ислом ҷалб менамоянд.

То ин ҷо ҷаҳор мавриди аввали масрафҳои закотро баён намудем. Мо дар ояти масрафҳои закот ба яке дигар аз услубҳои дақиқи корбурди калимаҳо ва истифодаи зарифонаи истилоҳоти забонӣ дар Қуръон бармехӯрем. Дар ҷаҳор мавриди аввали масрафҳои закот Қуръони карим бар асоси дастури забони амлик»-ро ба кор бурда

ба касе ихтисос додан ва ба мулки пурраи вай даровардан» мебошад. Яъне закот то вақте ба яке аз ин ҷаҳор дастаи мустаҳиққон, ки шахсиятҳои воқеӣ мебошанд, ихтисос наёфта, ба моликияти пурраи онҳо дароварда нашавад, фарзияти он аз зиммаи шахси закотдиҳанда соқит намегардад. Бояд закотгиранда айни моли закотро аз дасти закотдиҳанда ва ё намояндаи ӯ қабз ва қабул намояд.

Вале дар ҷаҳор мавриди боқимондаи масрафҳои закот Қуръон ба ҷои ихтисос ва -и зарфият ва фарогирандагӣ»-ро ба кор бурдааст. Дар ин ҷо закот ба мазруфи он ба

таври фарогир ба масраф расонида мешавад. Ин ҷост, ки фақеҳони киром ва коршиносони соҳа масрафҳои закотро ба ду бахши алоҳида ҷудо намудаанд. Дар ҷаҳор мавриди аввал масрафҳои закот шахсиятҳои воқеӣ мебошанд, вале дар мавриди ҷаҳор масрафи ахир назарҳои гуногунеро иброз доштаанд. Ба ақидаи ҷумҳури донишмандони аҳли суннат ин ҷаҳор маврид низ бояд шахсияти воқеӣ дошта бошанд. Вақте шахсияти воқеӣ дошта бошанд, пас тамлик, яъне қабз гардидани моли закот аз ҷониби он шахсияти воқеӣ низ шартӣ адои закот мебошад.

5. Озодсозии бардагон

Мавриди панҷуми масрафҳои закот дар роҳи озод сохтани бардагон мебошад. Бар асоси мазҳаби Ҳанафӣ ва Шофиӣ танҳо ғуломони мукотаб шомили ин гурӯҳи мустаҳиққони закот мебошанд. Мукотаб дар системаи бардадории қадим ғуломе буд, ки бо мавлои худ қарордод ба ста, дар ивази моле озодии худро ба даст меовард.

Пас як гурӯҳи мустаҳиққони закот дар шарияти Ислом ҳамин ғуломони мукотаб мебошанд, то дар роҳи озодии ҳарчӣ бештари онҳо кӯмак шавад. Вале ғуломони рақиқ (асосӣ ва ғайри мукотаб), ки ханӯз ҳеҷ гуна омодагии равонӣ ва молие барои озодии худ пайдо накардаанд, мустаҳаққи закот дониста намешаванд.

Ислом пеш аз тамоми низомҳои ҷаҳонӣ поя ва асосҳои озодии ғуломон ва аз байн рафтани ни-

зоми ғуломдории байналмилалиро ба таври умумӣ гузоштааст.

Ғуломон дар низоми ғуломдории ҷаҳони куҳан дар натиҷаи истисмори тӯлонии инсон бар инсон ва ҳолати бардагии насл ба насли онҳо рӯҳияи озод зистан ва озод буданро аз даст меоданд. Мактаби Исломи пеш аз озодсозии якбораи онҳо марҳалаи тарбиявиеро барои эҳёи дубораи рӯҳи инсонӣ дар онҳо ва аз дохил омода намудани эшон барои озодӣ муайян намуда буд. Пас аз он вақте ғуломон аз назари равонӣ омодаи озод зистан ва ба дӯш гирифтани масъулиятҳои зиндагонии озодонаи худ мегаштанд, мавлоҳояшон ба озодсозӣ ва китобати онҳо амр мешуданд. Худованд мефармояд:

وَالَّذِينَ يَبْتِغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ
عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا^ط

Ғуломоне, ки хоҳони озодии худ мегарданд (ва аз шумо тақозои паймони китобат менамоянд), агар дар онҳо (дурнамои) хайреро донистед, пас онҳоро китобат намоед....». (Сураи Нур, 33)

Бар асоси ин ояти шарифа ғуломоне мукотиба ва дар ҷодаи озодӣ қарор мегирифтанд, ки пас аз гузаштани марҳалаи муайяне мавлоҳояшон дигаргунии равонӣ ва рафтори мусбатеро дар онҳо мушоҳида мекарданд. Пас бинобар ин, ғуломоне, ки ҳанӯз дар онҳо чунин ҳолате дида намешуд, агар харида ва озод карда шаванд, закот адо намеёбад. Зеро, аввалан, онҳо мустаҳиққи закот намебошанд ва сониян, асли тамлики мол, яъне

қабзи мустаҳиқ амалан дар он сурат нагирифтааст, балки муомилаи хариду фурӯш бо мавлои он анҷом ёфтааст.

Аммо дар мазҳаби Моликӣ ва Ҳанбалӣ ба ин сурат низ закот адо меёбад, зеро дар ҳар ҷое аз Қуръон, ки калимаи рақоба ва риқоб омада бошад, озодсозии онҳо ба ҳамин сурат дар назар дошта шудааст.

6. Қарздорон

Ояти карима дар маҷмӯъаи масрафҳои закот қарздоронро шашумин гурӯҳи мустаҳиққи закот донистааст. Ин даста касонеро шомил мебошад, ки дар роҳи ҳадамоти омулманфиъати иҷтимоӣ, тиҷорат, коргоҳу корхона ва ё дар натиҷаи ягон мушкилоти зиндагӣ варшикаста (банкрот) ва қарздор гаштаанд. Додани закот ба қарздорон, дар воқеъ, дунболаи талошҳои ба шардӯстонаи Исломи роҷеъ ба кӯмакҳои осебдидагонии иҷтимоӣ мусалмонон ба шумор меравад. Вале бояд донист, ки касоне, ки дар роҳи корҳои маъсият ва фасоди ахлоқӣ дучори варшикастагӣ ва қарздор гардидаанд, ҷузъи ин гурӯҳи мустаҳиққони закот ва кӯмакҳои иҷтимоӣ Иломи ба шумор намераванд.

7. Дар роҳи Худо

Дар ояти шарифа «...» мавриди ҳафтуми масрафҳои закотро ташкил медиҳад. Мурод аз роҳи Худо дар ин ҷо ҳамон муҷоҳидони

муборизи роҳи Худо мебошанд, ки аз девони молиёти артиш маъош ва кӯмаке нагиранд. Пас барои анҷом додани масъулияти ҳарбиашон ба онҳо аз моли закот дода мешавад. Зеро онҳо хидмати умуми миллатро анҷом дода, манофеъи стратегии кишварро ҳимоя менамоянд. Дар назди ҷумҳури уламои аҳли суннат ин даста аз масрафҳои закот сарватманд ҳам, ки бошанд, мустаҳиққи закот ба шумор мераванд. Аммо дар назди Имом Абуҳанифа (р) онҳо вақте фақир бошанд, мустаҳиққи закот доништа мешаванд.

Албатта, муҷоҳидоне, ки аз девони молии лашкар моҳона ва ё кӯмаки молие дарёфт менамоянд, дар зимни гурӯҳи ҳафтуми мустаҳиққони закот дохил намешаванд.

Ҳаҷ низ дар назди ҳанбалиҳо ва баъзе донишмандони ҳанафӣ аз ҷумлаи роҳи Худо ба шумор меравад. Зеро Паёмбар (с) ҳаҷро низ дар ҳадисе аз ҷумлаи роҳи Худо доништааст. Пас бар ҳамин асос, шахси закотдиҳанда метавонад закоти молашро ба касе диҳад, ки иродаи ҳаҷро дорад.

8. Мусофири дар роҳмонда

Дастаи ҳаштум дар маҷмӯъаи мустаҳиққони закот, ҳамон тавре, ки дар оят омадааст, **сабил**», яъне мусофире мебошад, ки аз ватан, ҷои сукунат ва дороии хеш дур афтада, барои ба поён расонидани сафари худ сармоёе ба ҳамроҳ надорад. Ба шарте сафари маъсият ва барои кори гуноҳе набошад. Пас ба чунин мусофире аз моли закот дода мешавад, то ба ҷои худ бирасад,

ҳарчанд дар ватан ва ҷои зисти худ сарватманд ва соҳибнисоб ҳам бошад.

Шахсиятҳои муҳаққиқ ва омӯзишгарони илмие, ки барои ошноӣ ба фарҳангу тамаддун ва аҳволу авзоъи зиндагонии мусалмонон зимни барномаҳои шахсӣ ба кишварҳои исломӣ сафар менамоянд ва дар ҳолати ногувори молӣ қарор мегиранд, шомили ин гурӯҳи мустаҳиққони закот мегарданд. Аммо мусофироне, ки бо мақсади тафриҳ (саёҳат), варзиш ва дигар корҳои лаҳву беҳудагӣ ба кишварҳои исломӣ меоянд ва ин мусофирати онҳо танҳо барои касби шӯҳрат ва хушгузаронӣ анҷом мегирад, ҳеҷ гоҳ дар зимни гурӯҳи ҳаштум мустаҳиққи закот доништа намешаванд.

Ба ин тартиб, тамоми ҳашт гурӯҳи маҷмӯъаи мустаҳиққони закот бояд шахсияти воқеъӣ дошта бошанд ва тамлик шартӣ адои закот ба шумор меравад.

Вале аз ҷониби баъзе донишмандон ва соҳибназарони масоили фикҳӣ бахши дуюми масрафҳои закот, ки дар ояти қарима бо калимаи ду мавриди

ир

у-

до»

-ро ба ша-

хсиятҳои воқеъӣ маҳдуд надонистаанд. Балки ис- дар роҳи Худо» бояд тамоми манофеъи миллии кишвар, барномаҳои дарозмуддати стратегӣ ва пешбурди тарҳҳои иҷтимоӣ дар бар гирад. Мавриди дуюм низ бояд тамоми роҳҳои озодсозӣ ва маҳви системаи ғуломдориро ҳатто дар шакли навинаш шомил гардад.

ндони ҳанафӣ, роҳи Худоро шомили тамоми манофеъи умумӣ ва барномаҳои иҷтимоӣ ва умронии кишвар доништааст. Бар асоси назари фикҳии ӯ сарф намудани моли закот дар бинои масҷидҳо, сохтани пулҳо, бемористонҳо, ятимхонаҳо, корҳои фарҳангӣ ва ... дуруст мебошад. Яъне масрафи ҳафтуми закот метавонад шахсияти воқеӣ набошад.

Назари Сайид Рашид Ризо ва Устод Шайх Маҳмуд Шалтут дар мавриди озодсозии ғуломон низ ҳамин мебошад.

Бар асоси назари ҷумҳури уламои аҳли суннат ҳашт масрафи закот бояд ҳама шахсияти воқеӣ дошта, тамлик дар адои фаризаи закот шарт зарурӣ доништа шудааст. Агар шахсе ҳудаш закоти молашро ба яке аз масрафҳои номбурда бипардозад, бояд ба шахси воқеӣ, ки закотгиранда аст, онро таслим намояд ва қабз аз ҷониби ӯ сурат бигирад.

Шахси закотдиҳанда дар сурате, ки ҳудаш ва ё намояндааш закоти молашро пардохт менамояд, наметавонад онро дар манофеъи умумии ҷомеа ва барномаҳои иҷтимоӣ кишвар, ба монанди сохтани масҷидҳо, бемористонҳо, пулҳо, раҳҳо, ятимхонаҳо, корҳои фарҳангӣ ва сарф намояд. Зеро дар ин мавридҳо шахсияти воқеӣ вучуд надорад ва шарт тамлик таҳаққуқ намеёбад.

Вале вақте кормандони масъули ҷамъоварии закот амволи закоти мардумро ба хазинаи давлат ворид намуданд, давлат ва роҳбарияти он метавонанд молҳои ҷамъоваришудаи закотро дар ма-

вридҳои номбурда бинобар салоҳиди худ сарф намоянд. Зеро молҳои ҷамъоваришудаи закот пас аз пайдо нашудани масрафҳои ҳаштгонае, ки дар ояи муайян гардидаанд, ба хазонаи давлат ворид мешаванд.

Бинобар назари муҳаққиқон ва соҳибназароне, ки шахсияти воқеӣ доштани лоақал ду мавриди масрафҳои бахши дуюми закотро шарт ва зарурӣ надоништаанд, пас ҳамон мавридҳои номбурда дар зимни ошанд. Соҳиби » доираи масрафи -ро низ аз он ҷӣ зикр наму-

даем, васеътар доништааст.

Ба ақидаи ин донишманди бузург ин саҳми закот бояд дар мавриди гароиш додани дилҳо ва ҷалби назари мардум ва ҷомеаҳои гуногун дар ҳолатҳои фақру дармондагӣ ва ба вуқӯъ пайвастани ҳодисаҳои нохуши табиӣ ва инсонӣ ба сӯи арзишҳои волои Исломи ба масраф расад. Давлат ва роҳбарияти он тамоми ин ҳолатҳоро ба эътибор гирифта, дар роҳи пойдеории арзишҳои Исломи аз ин василаи бурро ба маврид истифода намояд. Ҳар ҳолате, ки сарфи моли закот дар он бар асоси саҳми муаллафатулкулуб дуруст нагардад, онро метавонад бар асоси масрафи **роҳи Худо»** харч намояд.

Имрӯз, ки дигар фаризаи закот ва аҳкоми дигари илоҳӣ дар ҷомеаҳои исломӣ аз сӯи давлатҳо ба сурати дурусташ татбиқ намешаванд ва бисёре аз онҳо моҳияти динӣ, иҷтимоӣ ва даъавии худро аз даст додаанд, ҷамъиятҳо ва муассисаҳои исломие, ки аз сӯи шахсиятҳои муътамад,

соҳибадолат ва амин таъсис ёфтаанд, метавонанд масъулияти илоҳии чамъоварӣ ва тавзеъи дурусти молиёти закотро бар ўҳда гиранд.

Баёни баъзе масоили мустаҳикқони закот

1. Шахсе, ки дорои яксаду чихил мисқол нуқра ё бист мисқол тилло ва ё ба андозаи қимати онҳо соҳиби моли тичорат аст ва ин дороияш изофа бар эҳтиёҷоти зиндагӣ ва заруриёти рӯзгораш мебошад, дар истилоҳи шаръ ба он шахс сарватманд гуфта мешавад. Закоти молро ба чунин шахсе додан ҷоиз нест, балки ў худ бояд аз молу дороияш закот бароварад.

2. Дар ин ҷо хуб аст бо баёне равшан созем, ки эҳтиёҷоти зиндагӣ ва заруриёти рӯзгор шомили чи чизҳое мешаванд ва кадом бахшҳое аз дороии инсон ҷузъи он ба шумор намеояд: Фаршу зарфҳое, ки гоҳо мавриди истифодаи худаш қарор мегиранд, бахше аз заруриёти зиндагӣ ба шумор мераванд. Агар худаш онҳоро мавриди истифода қарор намедихад, вале барои истифода ба ҳамсоғгон ва хешовандонаш дода мешаванд, аз ҷумлаи заруриёти рӯзгор ба ҳисоб намеоянд.

3. Хонаи шахсӣ, либос, васоиле, ки ба онҳо эҳтиёҷ меафтад, ҳамчунин хидматгор ва василаи

саворӣ ҷузъи заруриёти зиндагӣ мебошанд. Бо доштани он чизҳо, харчанд арзиши болое дошта бошанд, шахс молдор доништа намешавад. Китобҳои динӣ низ аз ҳамин доира берун нестанд.

4. Шахсе дорои чанд манзил (хона) ё чанд порча замин бошад, дар сурате, ки онҳоро ба ичора дода, аз пули иҷораи онҳо махориҷи (хароҷот) зиндагии худро таъмин ва бароварда месозад, илова бар он дигар моле, ки бар он закот воҷиб шавад, надорад, ин шахс молдор ба шумор намеояд.

5. Шахсе дорои панҷ ҳазор ё аз он бештар маблағ аст ва ҳамчунин, ба ҳамин андоза аз дигарон қарздор аст, гирифтани закот барояш ҷоиз аст.

Аз он ҷӣ дар боло гузашт, маълум мешавад, ки сарват ва боигарӣ ду навъ аст:

а) Яке он сарватест, ки ба нисоб расида ва бо фароҳам гардидани шароити махсус пардохти закотро бар соҳибаш воҷиб ва гирифтани закотро аз дигарон бар вай ҳаром мегардонад. Ин молест, ки ё аз рӯи хилқат дар нумӯ ва афзоиш мебошад ва асоси тамоми муомилотро ташкил медиҳад, ба монанди тилло ва нуқра, ё аз роҳи парваришу наслгирӣ дар нумӯ ва афзоиш мебошад ва афзоиши он афзоиши дар шумора аст, ба монанди ҷаҳорпоён ва ё аз роҳи тичорат ва доду ситад дар афзоиш мебошад, ба монанди амволи тичоратӣ. Ин навъ мол ва сарват тамоми воҷиботи молиро бар соҳибаш воҷиб мегардонад.

6) Мол ва сарватест, ки соҳиби худро дар мақоме аз рафоҳият қарор медиҳад, ки на пардохти закот ҳанӯз бар вай воҷиб гардидааст ва на гирифтани закот барояш ҷоиз мебошад. Ин мол ва боигариест, ки агар қиматгузори шавад, ба нисоб мерасад ва ё бештар аз он мебошад, вале дар ҳолати таҷмид ва беҳаракати қарор дорад, яъне аз нумӯ ва афзоиш ҳам тақдиран ва ҳам амалан боз мондааст. Ин мол бо аз даст додани шартӣ нумӯкунандагӣ ва қобилияти тавлиду афзоиш закот аз вай соқит гардидааст. Ин навъи боигарӣ танҳо воҷиботи сегонаи молиро: садакаи фитр, қурбонӣ ва нафакаи хешовандонро бар соҳибаш воҷиб мегардонад.

6. Додани закот, садакаи фитр, назрҳо ва кәффоратҳо ба кофир ва зиммӣ, яъне шахсоне, ки аз миллати Ислом хориҷ мебошанд, ҷоиз нест. Аммо бақияи хайрҳо ҷоиз аст.

7. Пули закот то ба шахси мустаҳикқаш таслим нагардад, сарфи он дар дигар қорҳои хайрия ва масолеҳи иҷтимоӣ, ба монанди сохтани масҷид, кафан қардани даргузашта, пардохтани қарзи даргузашта, бино қардани ҳаммом ва ғайра ҷоиз нест.

8. Вақте пули закот ба мустаҳикқаш таслим шавад, он гоҳ вай бо майли худ метавонад онро дар қорҳои хайрия ба масраф бирасонад.

9. Додани закот ба хешовандони соҳибқаробати номбурда ҷоиз нест, вале ба хешовандони дигаре аз қабилӣ хоҳар, бародар, амак, тағо ва ғайра на танҳо ҷоиз, балки савоби зиёд ҳам дорад.

10. Ҳамон гуна, ки баён гардид, ба фарзандони шахси сарватманд, яъне фарзандони хурдсолар додани закот ҷоиз нест, зеро нафакаи онҳо ҳанӯз дар зиммаи падарашон (шахси сарватманд) мебошад, вале ба фарзандони бузургар, ки дар зиндагӣ мустақил гардидаанд, ба шарте, ки фақир бошанд, ҷоиз аст.

11. Ба шахси муздур (қирояқор) ва хидматқори ҳона, ба шарте аз ҳуқуқи онҳо қоста нашавад, додани закот ҷоиз аст.

12. Додани закот ба фарзандони разоӣ, ки аз қиҳати ширқорагӣ барояш фарзанд ба шумор мераванд, ҷоиз аст.

13. Шахсоро мустаҳикқӣ дарёфти закот гӯмон қарда, закоташро ба вай дод, пас аз қанде маълум шуд, ки мустаҳикқ набудааст ё дар тоқиқи шаб закоташро ба шахсе таслим қард ва рӯзона маълум шуд, ки он шахс падар ё модар ё фарзанд ва ё нақари дигаре аз ғайри мустаҳикқони закот будааст, закоташ адо меёбад ва аз сар додани закот зарурат надорад.

14. Дар додани закот ва хайру садақот хешону бастагон аз ҳама муқаддамқаранд.

Тарқ қардани шаҳру деҳи худ ва додани закот дар шаҳру рустои дигар мақруҳ аст. Аммо дар сурате, ки дар он шаҳру рустои дигар хешовандони фақирӯ муҳтоқтаре дошта бошад ё дар он қо донишмандону донишқӯени улуми динӣ бештар ва муҳтоқтар бошанд, дар тамоми ин суратҳо бурдани закот ба қои дигар қароҳияте надорад.

ШАРТҲОИ

ИСТЕҲҚОҚИ ЗАКОТ

Дар ин чо шартхоеро зикр менамоем, ки вучуди онҳо дар мустаҳиққони закот барои ҳақбар шуданашон аз моли закот зарурат дорад. Дар зимни он ба баъзе тафовутҳои фикҳие, ки дар миёни коршиносони фикҳи исломӣ вучуд доранд, ишора менамоем. Фақеҳони кириб вучуди панҷ шартро дар мустаҳиққи закот зарурӣ донистанд:

1. Бояд фақир ва тангдаст бошад.

Вале корманди масъули ҷамъоварии закот ва мусофири дар роҳмонда аз ин шарт истисно мебошанд. Онҳо дар ҷои зисти худ сарватманд ҳам бошанд, додани закот ба онҳо ҷоиз аст. Бар асоси мазҳаби Шофиъӣ ва Ҳанбалӣ ду дастаи дигар - муаллафатулкулуб ва ғозиёни дар роҳи Худо - низ аз шартҳои боло истисно мебошанд. Онҳо ҳарчанд сарватманд ҳам бошанд, додани закот ба онҳо ҷоиз аст.

Фақру нодорӣ шартҳои умумӣ барои тамоми навъҳои садақоти фарзӣ ва вочибӣ, ба монанди закату ушр, каффоратҳо, назрҳо ва садақаи фитр мебошад. Агар ин садақоти фарзӣ ва вочибӣ ба сарватмандон ва бойҳо дода шаванд, аз зиммаи соҳибаш соқит намегарданд. Инҳо бояд барои рафъи эҳтиёҷоти табақаҳои фақиру камбағали ҷомеа сарф шаванд.

Дар назди ҷумҳури донишмандони аҳли суннат танҳо ду гурӯҳи сарватмандон: кормандони ҷамъоварии закот ва мусофирони дар роҳмонда ва дар назди мазҳаби Шофиъӣ ва Ҳанбалӣ се

гурӯҳи дигар: муаллафатулкулуб, ғозиёни роҳи Худо ва қарздоре, ки барои ислоҳи байни ҷомеа қарздор гашта бошад, ҳаққи дарёфти амволи зақотро доранд.

Бойӣ ва сарватмандӣ аз дидгоҳи мазҳаби Ҳанафӣ иборат аст аз доштани миқдори моли ба нисобрасидае, ки аз ҳоҷатҳои зарурӣ ва асосии зиндагӣ зоид бошад. Ҳар касе аз миқдори нисоби закот камтар мол дошта бошад, фақири шаръӣ ба шумор рафта, аз ҷумлаи мустаҳиққони закот доништа мешавад.

2. Бояд мусалмон бошад.

Аз назари ҷумҳури уламои аҳли суннат додани садақоти фарзӣ ва вочибӣ ба ҳеч навъ кофире ҷоиз намебошад. Зеро адои ин садақот ибодат мебошад ва сарфи ҳеч бахше аз ибодат ба кофир дуруст нест. Мустаҳиққи закот ва садақоти вочибӣ ҳатман бояд мусалмон бошад. Дар тавсияи Паёмбар (с) ба Муъоз низ омадааст, ки:

аз сарватмандони мусалмон бигир ва ба ҳоҷатмандонашон баргардон». Пас сарфи он дар ғайри мусалмонони ҳоҷатманд ҷоиз намебошад.

Назари Имом Абуҳанифа (р) ва Имом Муҳаммад (р) он аст, ки сарфи танҳо закот ба ғайри мусалмонон ҷоиз намебошад, зеро ҳадиси Паёмбар (с) хос зақотро ном бурдааст. Вале сарфи дигар садақоти вочибӣ ба кофирони ниёзманди ғайри ҳарбӣ низ ҷоиз мебошад. Зеро дар ҳеч мавриди дигар садақоти вочибӣ чунин тахсис дода нашудаанд ва Худованд мефармояд:

لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ تُخْرِجُوهُمْ

مِن دِيَارِكُمْ أَنْ تَبْرُوهُمْ وَتُقَسِّطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ حُبُّ الْمُقْسِطِينَ

Худованд шуморо аз некӣ кардан ва адл намудан ба кофироне, ки дар бораи дин ба шумо наҷангидаанд ва шуморо аз диёратон хорич насохтаанд, боз намедорад, ...». (Сураи Мумтаҳана, 8)

Аммо сарфи он дар ҳаққи мусалмонони ниёзманд беҳтар мебошад.

Назари Имом Абуясуф ва Имом Зуфар ҳамон мавқеи ҷумҳури уламо мебошад ва фатво ба қавли онҳост.

Назари молиқиҳо ва ҳанбалиҳо дар мавриди мавқеи ҷумҳури уламо фарқ мекунад. Ба андешаи онҳо бахше аз мустаҳикқони муаллафатул қулуб метавонанд кофирон низ бошанд. Кофироне, ки дар таълифи дилҳои онҳо умеди хайре барои мусалмонон ва ё дафъи шарре аз сари онҳо вучуд дошта бошад.

3. Аз фарзандони Ҳошим, яъне ҳошимӣ набошад.

Зеро закот барои хонадони Паёмбар (с) ҳалол намебошад. Он Ҳазрат (с) фармудааст: *«Н садақот чиркҳои моли мардум мебошанд ва онҳо ҳаргиз барои Муҳаммад ва хонадони Муҳаммад ҳалол намебошанд»*.²⁷

²⁷. Муслим онро бо ин лафз ба таври марфуъ ривоят кардааст. Аҳмад ва асҳоби Сунан онро бо лафзи дигар ва аз тариқи дигар ривоят намудаанд.

Дар назди Имом Кархӣ - фаръе аз ҳанафиҳо ва дар назди ҳанбалиҳо фарзандони Ҳошим иборатанд аз:

- а) хонадони Аббос;
- б) хонадони Алӣ;
- в) хонадони Ҷаъфар;
- г) хонадони Ақил;
- д) хонадони Ҳорис.

Аммо дар назди худи Имом Абуҳанифа (р) ва молиқиҳо танҳо фарзандони Ҳошим чунин ҳукме доранд ва фарзандони Мутталиб шомили он намегарданд.

4. Мустаҳикқии закот аз ҷумлаи ҳешовандоне, ки нафақаашон бар гардани закотдиҳанда вочиб аст, набошад.

Ба монанди падару модар ва бобиву бибӣ, фарзандон ва наберагон ва ҳамсар ва ё дигар ҳешовандоне, ки нафақаи онҳо бар закотдиҳанда вочиб мебошад.

Назари Имом Абуҳанифа (р) ва ҳанбалиҳо он аст, ки закот додани зан ба шавҳараш ҷоиз нест. Вале имомайн, шофиъиҳо ва молиқиҳо бар ин назаранд, ки закоти зан ба шавҳар ва фарзандонаш ҷоиз мебошад, зеро нафақаи онҳо бар зиммаи зан намебошад ва дар ҳадисе, ки онро Бухорӣ ва Муслим ривоят кардаанд, низ ин амр ҷоиз дониста шудааст.

Аммо ба бақияи ҳешовандон додани закот ҷоиз, балки беҳтар мебошад. Сарфи садақоти нафлӣ бошад, ба тамоми ҳешовандон ҷоиз мебошад.

5. Болиғ, оқил ва озод бошад.

Додани закот ба ғулом ба иттифоқи тамоми аҳли суннат ҷоиз намебошад. Зеро ғулом дар низоми ғуломдорӣ ҳаққи қабз ва моликиятро надорад ва ҳар чизе, ки ба даст меоварад, моли сайидаш ба шумор меравад. Ғулом вақте мукотаб гардад, аз ҷумлаи масрафҳои закот ба шумор меравад.

Дар мазҳаби Ҳанафӣ додани закот ба кӯдаки ноболиғ ва девона низ ҷоиз нест, вале агар аз ҷониби онҳо падар, сарпараст ва ғайри онҳо моли закотро қабз намояд, дуруст аст. Додани закот ба фарзандони хурдсоли шахси сарватманд ҷоиз намебошад, зеро онҳо ҳанӯз дар кафолати падарашон мебошанд ва бо моли ӯ сарватманд ба шумор меоянд. Аммо фарзандони калони шахси сарватманд, вақте фақир бошанд, мустаҳикқи закот ба шумор мераванд, зеро онҳо аз назари иқтисодӣ аз падарашон ҷудо ва мустақил мебошанд.

Шофиъӣҳо рашид ва пухта будани закотгирандаро низ шарт донистаанд, яъне ба иловаи оқил ва болиғ буданаш боз дар мол ба дурустӣ тасарруф карда тавонад. Зеро Худованд мефармояд:

وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَمًا ...

он молҳоятон, ки Худованд ҳаққи сарпарастӣ ва назорати онро ба шумо вогузоштааст, сафҳон (ва нопухтагон)-ро надихед...». (Сураи Нисо, 5)

Ҳанбалиҳо бошанд, додани закотро барои хурду бузург ва кӯдаку калонсол ҷоиз донистаанд. Локин сарпараст ва валии онҳо бояд моли кӯдак ва девонаро қабз намояд.

Бинобар шартҳои мазкур додани закот ба панҷ гурӯҳи одамон ҷоиз намебошад:

1. Шахси сарватманд;
2. Ғулом;
3. Фарзандони Ҳошим ва Мутталиб;
4. Кофир;

5. Хешовандоне, ки нафақаи онҳо бар закотдиҳанда вочиб мебошад. Яъне миёни онҳо ва шахси закотдиҳанда қаробати насаб ва ё қаробати зановашарӣ вучуд дошта бошад.

ОДОБ ВА МАМНҶҶОТИ ЗАКОТ

Дар анҷоми ин фаризаи илоҳӣ шахси закотдиҳанда бояд одоб ва ҳолатҳое роиё намояд, то ин ибодати молии ӯ мақбули даргоҳи Ҳақ гардад:

1. Бо дили шод ва ризоияти хотир онро пардохт намояд.

2. Аз беҳтарин, поктарин ва гуворотарин молаш онро бипардозад.

3. Дар мазҳаби Ҳанафӣ гоҳе пинҳон ва гоҳе ошкор додани закот хуб аст. Дар ҷое, ки дурӣ аз хатари риё ва худнамоӣ манзури шахси закотдиҳанда бошад, ба сурати пинҳонӣ баровардани моли закот беҳтар аст, вале дар ҷое, ки чунин ҳавфе вучуд надошта бошад, барои намунаи амалии дигарон гардидан ва сарватмандони дастбахайро ба ин кори муҳим ҳавасманд намудан, беҳтар аст онро ба таври ошкор пардохт намояд.

4. Барои сарфи закоти худ шахсоне неку солаҳ ва аҳли илму фазилат ва таквора, ки фақру фоқаи худро аз чашми дигарон ниҳон медоранд, ихтиёр намояд.

5. Ҳамин, ки навъе аз молаш ба ҳадди нисоб расид ва шартҳои фарзияти закот дар он фароҳам гардид, фавран ба пардохти закоти молаш мубодират варзад.

6. Ҳеч зарурате надорад, ки шахси мустаҳқиқро ба закот будани он мол огоҳ намояд.

7. Ҳангоми пардохти закоташ дуъо намояд: **Аллоҳуммаҷъалъҳо мағнаман ва ло таҷъалъҳо мағраман».** (*Худовандо, онро бароям фоида ва ганимат бигардон, на зиёну хасорат*).

Шахси закотгиранда барояш дуъо намояд, ки: **Очаракаллоҳу фимо аътайта, ва борака лака фимо абқайта ва чаъалаҳу лака тахуро».** (*Худованд туро дар ин додаат аҷр диҳад ва дар мондаат бароят баракат ниҳад ва онро бароят поксозанда гардонад*).

8. Закот ва ибодати худро бо миннату озори (забонӣ ва амали)-и закотгирандагон ботил ва бесамар нагардонад. Миннату озор ҳар гуна садақаву ибодат ва савоби онро ботил ва беасар мегардонад. Худованд мефармояд:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا تُبْطِلُوْا صَدَقٰتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى ...

бо миннату озор (и дигарон) ботил насозед...». (Сураи Бақара, 264)

Ҳамчунин, хайру закоти худро ҳаргиз бисёр нашуморад, зеро ин ҳолат аъмоли инсонро беҳосил ва ботил мегардонад.

Барои дастрасии комил ва истифодаи бештари хонандагон идомаи мавзӯро аз **исломӣ»** пешкаши онҳо менамоем. Микдори нисоби навъҳои гуногуни молҳо, ҳачми ҳиссаи за-

кот аз онҳо, тариқаи пардохти он ва ... ба таври фарогир дар он баён гардидаанд.

НАВЪҲОИ АМВОЛЕ, КИ ЗАКОТ ДАР ОНҲО ВОҶИБ МЕБОШАД, НИСОБИ МУАЙЯНИ ҲАР НАВЪИ МОЛ ВА МИҚДОРИ ҲАҚҚИ ЗАКОТИ ОН

Чи тавре гуфта шуд, молҳои, ки дар онҳо закот воҷиб мегардад, панҷ навъ мебошанд:

1. Нақдинаҳои муомилоти тилло ва нуқра ва андӯхтаҳои онҳо, ба монанди зеваролот, василаҳои ороишӣ ва ... Пулҳои роиҷи кишварҳо, бонкнотҳо, қоғазҳои баҳодор, сиккаҳо (чекҳо)-и бонкӣ ва..., дар ҳукми нақдинаҳои муомилоти тилло ва нуқра буда, бо онҳо муқоиса мешаванд.

2. Молҳои тиҷоратӣ. Он тамоми амволи манқул ва ғайри манқули инсонро, ки дар он қасди тиҷорат ва хариду фурӯш шавад, дар бар мегирад.

3. Сарвати ҳайвонии инсон, ба монанди шутур, гов ва гӯсфанд.

4. Маҳсулоти зироатӣ, ба монанди гандум, ҷав ва ..., мевачот, ба монанди ангур, хурмо ва ... ва ҳосили асал.

5. Канданиҳои фойданок, сарватҳои зеризаминӣ ва рӯизаминии табиғат, бозёфтҳои ганҷӣ ва дигар ашёи нодир, ки дар фикҳ дар зери унвони маъодин баён мешаванд.

ЗАКОТИ ТИЛЛО ВА НУҚРА

Нисоби тилло бист мисқол (воҳиди вазн) ва нисоби нуқра дусад дирҳам аст, ки бо яксаду чил мисқол баробар аст ва закоти ҳар ду рубъи (чоряки) ушри онҳо, яъне аз чил як ҳиссаи он (1/ 40) мебошад.²⁸

²⁸. Мисқол воҳиди вазн аст. Дирҳам ҳам воҳиди вазн аст ва ҳам воҳиди пули нуқра. Воҳиди пули тилло бошад, динор аст. Закот ба асли тилло ва нуқра тааллуқ мегирад, на ба қимати онҳо. Яъне, вақте вазни онҳо ба нисоби муайян расид, ки дар тилло бист мисқол ва дар нуқра дусад дирҳам мебошад, закот дар онҳо воҷиб мегардад. Аммо қимати онҳо дар ҳар замон ва бо ҳар шароите тағйир меёбад ва закот ба қимати онҳо вобастагӣ надорад. Тилло ва нуқра дар закот асл қарор мегиранд ва пулҳои роиҷи ҳар замоне, банкнотҳо, авроқи (қоғазҳои) баҳодор ва..., дар муайян намудани миқдори закоти онҳо, ба қимати ҳамонрузаи тилло ва ё нуқра муқоиса ва баровард мегарданд.

Дар муайян намудан ва баргардони миқдори воҳидҳои вазни тилло ва нуқра, яъне мисқол ва дирҳам, ба воҳидҳои вазни роиҷи имрӯза: грамм ва миллиграмм дар миёни коршиносони соҳа тавофуқи назаре вучуд надорад. Дар гузашта онҳоро бо ченакҳои оддӣ ва муқаррарие, ки барои ҳама равшан ва осон буд, вазн ва муайян намудаанд. Ба ин шакл, ки як мисқол ба бист (20) қирот ва ҳар қироте ба панҷ (5) донаи ҷав баробар аст. Яъне як мисқол ба вазни сад донаи ҷав баробар мебошад ва бист мисқол вазни ду ҳазор (2000) донаи ҷавро дорад.

Як дирҳам бошад, ба чордах (14) қирот ва ҳар қирот ба панҷ (5) донаи ҷав баробар мебошад; Яъне вазни як дирҳам баробари ҳафтод донаи ҷав аст. Пас дусад дирҳам, ки нисоби закоти нуқра мебошад, баробари вазни чордах ҳазор (14000) донаи ҷав аст.

Дар ҳар замоне, ки сиккаҳои (тангаҳои) тилло ва нуқра ба муомила гузошта шаванд, ҳамон гуна, ки дар гузашта маъмул буд, бар асоси меъёрҳо ва стандартҳои ҳар киш-

варе метавонад дар вазни онҳо камӣ ва зиёдие ба ҳисоби миллиграмм ба вучуд ояд. Вале закот ба асли ин ду элементи қимат тааллуқ гирифтааст ва вазни онҳо муайян гардидааст.

Бо вучуди ҳамаи ихтилофи назарҳое, ки дар муайян намудани миқдори мисқол бар асоси воҳидҳои вазни роиҷи имрӯза – грамм – дар миёни коршиносони соҳа ҷой дорад, бист (20) мисқол аз ҳаштоду як грамму се саду шаст (81,360) мг. то навад (90) гр. баровард шудааст. Яъне ҳар мисқол ба чор грамму шасту ҳашт (4,68) мг, чор грамму се саду шасту ҳашт миллиграмм (4 гр. 368 мг.) ва ё каме бештар аз он ва ё ба чоруним (4,5) гр. баробар доништа шудааст. Ин нисоби тилло аст.

Нуқра бошад, ҳар даҳ дирҳами он бояд ба ҳафт мисқол баробар бошад. Ҳафт мисқол бинобар вазни миёнаи қабулгардида дар назди коршиносони соҳа 29,876 гр. мебошад. Бар ҳамин асос, дусад дирҳам (200) бояд яксаду чил мисқол (140) вазн дошта бошад, ки бинобар тафовути назари фақеҳон аз панҷсаду наваду панҷ (595) грамм то шашсаду дувоздах (612) граммро ташкил медиҳад.

Дар баъзе луғатномаҳо вазни як мисқолро ба чор грамму шасту ҳашт миллиграмм (4,68 гр.) баробар доништаанд, ки дар миллиграмми он норасоие ба чашм меҳӯрад. Зеро дар он сурат бист мисқол ба ҳаштоду як грамму се саду шаст миллиграмм (81,360 гр.) баробар мешавад ва он аз поёнтарин бароварди фақеҳон, ки ҳаштоду панҷ грамм (85гр) аст, хеле кам мебошад.

Пас ҳар касе, ки ба вазни бист мисқол (20) тиллои соф ва ё ба вазни дусад (200) дирҳам нуқраи соф ва ё асбобу анҷом, зарфҳо ва зеваролоти аз онҳо сохташуда дошта бошад ва як соли моҳтобӣ бар моликияти вай бигузарад, закот бар вай воҷиб мегардад. Истеъмом шуда бошанд, ё не, аҳамияте надорад.

Ин дар нисоби закот буд, ки ба вазни тилло ва нуқра тааллуқ мегирифт.

Аммо миқдори пардохти закоти онҳо бошад, аз бист (20) мисқол тилло ним мисқол ва аз дусад (200) дирҳам панҷ

(5) дирҳами он ҳаққи пардохти закот аст. Ним мисқол тақрибан ба ду грамму яксаду ҳаштоду чор миллиграмм (2,184 гр.) ва ё ба ду грамму дусаду панҷоҳ (2,250) мг ва панҷ (5) дирҳам тақрибан ба понздаҳ (15) грамм баробар мебошад. Шахси соҳибнисоб метавонад ҳамон ним мисқол тилло ва ё панҷ дирҳам нуқра ба унвони ҳаққи закот пардохт намояд ва ё қимати онҳоро бо нархи фуруши ҳамонрӯзаи ҳар грами тилло ва нуқра бипардозад.

Бояд донист, ки ҳамон гуна, ки арзиши тиллову нуқра дар ҳар замоне ва дар ҳар шароите фарқ мекунад ва поёну боло меравад, дар муқоисаи миёни онҳо бо якдигар низ чунин нопойдорӣ ва тағйирёбиҳои давраи ба вучуд меояд. Яъне набояд чунин тасаввур кунем, ки арзиши дусад (200) дирҳам ва ё ҳудуди шашсад (600) грамм нуқра ҳамеша ба бист (20) мисқол ва ё ҳаштоду панҷ (85) грамм тилло баробар аст. Балки, гоҳо мешавад, ки нархи шашсад (600) гр нуқра ба арзиши понздаҳ ва ё шонздаҳ (15-16) мисқол тилло баробар бошад. Пас дар сурате, ки ҳар грамм тилло бар асоси нархҳои ҳамонрӯза, баробари даҳ ё дувоздаҳ ва ё чордаҳ доллари (амрикоӣ) арзиш дошта бошад, ҳаштоду панҷ (85) грами он, ки нисоби тилло аст, ба ҳаштсаду панҷоҳ (850) то ҳудуди ҳазору дусад (1200) доллари (амрикоӣ) баробар мебошад.

Нархи шашсад (600) грамм нуқра, агар масалан: ба арзиши чордаҳ (14) мисқол тилло баробар бошад, дар он сурат ба шашсад (600) доллар (то ҳаштсаду чил доллар) баробар мебошад. Дар ин ҳолат бинобар назари фақеҳони динӣ ва коршиносони соҳаи фикҳ, бояд дид, ки арзиши кадом яке аз ин ду меъёри шаръӣ, ки дар баровард ва муайян намудани миқдори закоти чизҳои дигар асл қарор гирифтаанд, барои табақои камбизоат ва камбағалони ҷомеа нафъовартар аст.

Сарватмандон ва соҳибони сармоя вақте аз пули миллии кишвар, банкнотҳо, қоғазҳои баҳодор, евро, доллар ва ..., меҳоҳанд закот бидиҳанд, нисоби онро бо муқоиса ба арзиши бист (20) мисқол тилло муайян месозанд ва ё ба арзиши дусад (200) дирҳам? Агар бо нархи тилло баро-

Рубъи (чоряки) ушри бист мисқол тилло ним мисқол ва рубъи ушри дусад дирҳам панҷ дирҳам аст. Бинобар ин, ҳар кӣ дорои бист мисқол тилло буда, як сол аз он бигзарад, ним мисқоли онро барои закот мепардозад ва ҳамчунин, ҳар касе дорои дусад дирҳам (нуқра) бошад ва бар дороии вай як сол бигзарад, панҷ дирҳами онро мепардозад.

Аз назари вазнҳои имрӯза (воҳиди вазнҳои ин аср) бист мисқол тилло тақрибан баробари ҳаштоду панҷ грамм ва рубъи ушри он 2,184 ё 2,5 грамм мебошад.

Дусад дирҳам нуқра тақрибан ба панҷсаду наваду панҷ грамм баробар аст ва рубъи ушри он тақрибан 14/ 8 грамм мебошад.²⁹

вард шавад, дар сурати даҳ доллар будани ҳар грами он, нисоби закот аз миқдори ҳаштсаду панҷоҳ (850) доллар шурӯъ мешавад. Аммо бо муқоиса ба нархи нуқра аз миқдори шашсад (600) доллар закот мепардозад. Дар сурати паст будани нисоби закот шумораи закотдиҳандагон ва соҳибнисобон бештар мегардад ва барои оммаи мардум манфиати зиёдтаре ҳосил мешавад. Ин барои равшан намудани мавзӯ буд, вагарна на доллар ва на пули дигаре дар муайян сохтани нисоби закот асл шуморида намешавад.

Агар аз зеваролот ва дигар васоили ороиши тиллогӣ ва нуқрагӣ хонумҳои хона барои зебой ва ороиши худ истифода баранд ва ё барои боигарӣ, тиҷорат ва ё ягон рӯзи мабодо (лозимӣ) харида шуда бошанд ва хонумҳо гоҳ – гоҳе барои зебоии худ онҳоро истифода намоянд, дар ҳар ду ҳолат закоти онҳо вочиб мебошад.

²⁹ Бар асоси воҳидҳои вазни имрӯза дар баргардон намудани мисқол, динор ва дирҳам ба грамм ва миллиграмм соҳибназарон ва коршиносони соҳа ихтилофи назар до-

1. Ҳар кӣ баробари қимати бист мисқол тилло ва ё дусад дирҳам (нукра)-ро (аз пули дар гардишбуда, яъне пули роичи кишвар) доро бошад, бар ӯ низ закот фарз мебошад ва бояд онро бипардозад.

2. Дар мавриди тилло, дар бештар аз 20 мисқол дар ҳар 4 мисқол ду қирот, (ки тақрибан бо ним грамм баробар аст) закот аст ва дар мавриди нукра дар бештар аз дусад дирҳам, дар ҳар чил дирҳам як дирҳам закот вучуд дорад.

3. Зеваролот ва зарфҳое, ки аз тилло ва ё нукра сохта шудаанд, дар сурате, ки дар онҳо мақсади тиҷорат дар назар дошта шуда бошад ҳам, закот доранд.

4. Агар дар тилло ва ё нукра тақаллуб ва омехтагӣ ҷой дошта, онҳо холис (асл) набошанд, нигоҳ мекунем, масалан, агар дар тиллои омехта (нохолис) миқдори бештари онро тилло ташкил диҳад, дар ҳукми тилло хоҳад буд, вале агар миқдори бештараш чизи дигаре бошад, дар ҳукми коло мебошад. Ҳукми нукраи омехта низ ҳамин тавр аст.

ранд. Баъзеҳо бист (20) мисқолро ба ҳаштоду панҷ (85) грамм баробар донистаанд. Баъзе дигар бист (20) мисқолро ба ҳаштоду ҳафт (87) грамм ва соҳиби Маҳмудулфатово ба ҳаштоду ҳафт грамму чорсаду ҳафтоду нӯҳ миллиграмм баробар донистаанд. Қисми дигар онро ба навад грамм баробар медонанд.

Дар мавриди бароварди дусад (200) дирҳам низ назарҳои гуногун доранд. 1) 200 д.= 595 гр; 2) 200 д.= 598 гр; 3) 200 д.= 609 гр; 4). 200 д.=612 гр ва 612,35 гр. Вале дар ҳарду маврид аз рӯи эҳтиёт хуб аст ба камтарин андозаи нисоби онҳо амал карда шавад.

5. Закот дар тамоми амвол ва колоҳои тиҷоратӣ дар сурате, ки қимати онҳо ба нисоби тилло ва ё нукра бирасад, фарз аст ва нисобаш тавре ба тилло ва ё нукра қиматгузорӣ мегардад, ки бештар барои фақирҳо ва мискинҳо ғоида дошта бошад.

6. Агар касе дорои понздаҳ мисқол тилло ва чанд мисқол нукра бошад, ки қимати нукраҳо ба қимати панҷ мисқол тилло расад, ҳар ду бо ҳам ҷамъ мешаванд ва он шахс дорандаи бист мисқол тилло ба шумор меравад. Дар натиҷа закоти бист мисқолро мепардозад.

7. Дусад дирҳам нукра ба яксаду чихил мисқол баробар аст. Агар шахсе яксаду бист мисқол нукра ва панҷ мисқол тилло дошта бошад, ки қимати он ба бист мисқол нукра баробар бошад, закот аз яксаду чихил мисқол нукра вочиб мешавад.

8. Шахсе дорои бист мисқол тилло бошад ва дар охири сол ҷаҳор мисқоли дигар афзоиш ёбат, хоҳ он ҷаҳор мисқолро ба ирс бурд ё касе барояш бахшид, ҳисоби ин ҷаҳор мисқол аз ҳисоби асл ҷудо нест, балки ҳар гоҳ як сол бар он бист мисқол тамом шуд, аз бистуҷаҳор мисқол закот бароварда мешавад.

9. Ғайр аз тиллову нукра дигар чизҳо ба монанди оҳан, биринҷ, мис, алюмин ва ... ва асбоболоте, ки аз онҳо сохта шуда ва низ либос, фарш ва ... агар дар онҳо мақсади тиҷорат бошад ва қимати онҳо баробари қимати бист мисқол тилло ё саду чихил мисқол нукра бошад, баъд аз гузаштани сол баровардани закот аз онҳо вочиб аст ва

хукми молуттичоратро доранд. Агар барои тичорат набошанд, хукми асбобу анчоми хонаро доранд ва закоте бар онҳо нест.

10. Шахсе дорои чанд манзил (хона) бошад, ки онҳоро ба кироя медихад, ҳарчанд қимати онҳо бисёр ҳам бошад, дар онҳо закоте вочиб нест. Аммо даромад ва пули кирояи онҳо дар охири сол, агар пули дигаре низ дошта бошад, якҷо дар нисоби закот ҳисоб мешаванд. Ҳукми зарфҳо ва дигар чизҳои ба кироя додашуда низ ҳамин аст.

11. Дар либоси пӯшиданӣ, ҳарчанд гарон ҳам бошад, закот нест. Аммо, агар бо тиллову нуқра муассаъ ва ораста бошад, ки ба миқдори нисоб бирасад, дар он вақт закоти онҳо вочиб аст.

12. Шахсе дорои чанд мисқол тилло, чанд мисқоли дигар нуқра ва миқдоре моли тичорат бошад, ки баъд аз қиматгузорӣ арзиши ҳамаи онҳо ба нисоби закот бирасад, бояд аз онҳо закот бароварда шавад.

13. Васоили савдогарӣ ва моли тичорат ба он асбоб ва дороие гуфта мешавад, ки ба нияти тичорат ва муомала харидорӣ мешаванд. Агар барои манзили (хона) худ хорубор (озуқаворӣ), мисли қанд, биринҷ, чой ва ... харид, вале баъдтар зарурате пеш омад ва онҳоро ба фурӯш гузошт, дар қимати онҳо закот вочиб намешавад.

14. Соҳиби нисоби закот, агар пеш аз тамоми (пурра) шудани сол закоташро бидихад, ҷоиз аст. Ҳамчунин, агар закоти чанд соли ояндаро пеш баровард намояд, ҷоиз мебошад.

15. Шахсе ҳанӯз соҳиби нисоб нагашта, вале эҳтимоли ба даст омадани даромаде ба миқдори

нисоб вучуд дорад, агар пеш аз ба даст омадани маблағ закот бидихад, ҳанӯз на закоте бар зиммааш буда ва на закоте аз зиммааш соқит мегардад, балки бояд пас аз ба даст омадани маблағ ва гузаштани сол закоташро бипардозад.

16. Дар сурате, ки закот барои чанд соли ояндаро пардохта бошад, он гоҳ дар молаш афзоише пеш ояд ва дороияш зиёд шавад, ба андозаи афзоиш изофаи закотро бипардозад.

17. Шахсе масалан, дорои даҳ ҳазор маблағ бошад ва эҳтимоли расидани даҳ ҳазори дигар низ ҳаст, агар закот барои бист ҳазор пулро пеш аз расидани нисфи эҳтимолии он бипардозад, ҷоиз аст.

18. Агар шахсе пас аз тамоми шудани сол закоташро надод ва ҳамаи молаш талаф ёфт, закот аз вай соқит мегардад.

19. Аммо, агар худӣ шахс бо иродаву ихтиёри худаш сарваташро аз байн бибарад, закот аз вай соқит намегардад.

20. Пас аз тамоми шудани сол агар нисфи молаш талаф ёфт, ба миқдори талафгашта соқит ва аз боқимондаи мол закот вочиб аст. Ин се масъала дар сурате мебошанд, ки аз рӯзи ба нисоб расидани молаш як соли пурра гузашта бошад. Шахсе, ки молу пулаш ба нисоб расида бошад, шарт нест, ки дар тӯли сол ҳамон миқдори нисобро ҳифз намуда бошад, балки муҳим он аст, ки лоақал дар ду тарафи сол молики нисоби пурра бошад.

Пас, агар пеш аз тамоми шудани як соли пурра молаш талаф ёбад ва ё аз нисоб кам гардад, закот

аз вай соқит мегардад. Вале агар молаш афзоиш ёбад, пас дар ҳар зинае аз афзоишаш, ки дар бахшҳои гуногуни закот муайян гардидаанд, ба миқдори муайянгардида барои ҳар зина закот медиҳад. Ин ба иловаи он миқдорест, ки аз нисоби аслии мол бароварда мешавад. Пас аз нисоб он афзоише, ки дар миёни ҳар зина, яъне аз ҳар зина то зинаи дигар ба вучуд меояд, муоф мебошад. Ҳамон гуна, ки нисоби том барои пардохти закот шарт аст, пурра гардидани нисоби ҳар зина барои пардохти иловагӣ низ шарт мебошад.

21. Агар моли ҳалолу ҳаромро якҷоя чамъ намуд ва ба ҳам омехт, закоти онро бояд бидиҳад, яъне ҳаром будани миқдоре аз мол монети закот намегардад.

22. Агар шахсе пас аз воҷиб шудани закот аз дунё гузашт, аз моли вай закот бароварда намешавад. Агар ба додани закот васият намояд, аз ҷаҳор як ҳисса закот дода мешавад, агарчи кифоят накунад. Аммо, агар ворисон ба майли худ бештар аз ҷаҳор як ҳисса барои закот доданд, ҷоиз аст.

23. Баъд аз гузаштани сол агар қарздеҳ қарзи худро ба қарздор бахшид, закоти он сол аз қарздеҳ соқит мегардад. Агар қарздор сарватманд бошад, ин бахшиш дар ҳукми истифода мебошад ва қарздеҳ закоти он солро бояд барорад.

24. Ғайр аз садақоти (пардохтҳо) фарзӣ ва воҷибӣ садақоти нафлӣ вақте ҷоиз мегарданд, ки бештар аз ҳадди зарурат ва эҳтиёҷоти худ ва аҳли аёлаш мол дошта бошад. Дар ғайри ин сурат макрӯҳ аст.

ЗАКОТИ МОЛҲОИ ТИҶОРАТӢ

Ҳар чизеро, ки инсон барои тиҷорат ва хариду фурӯш ба даст оварад, ба он моли тиҷорат гуфта мешавад ва бо фароҳам гардидани шароити махсус дар он закот воҷиб мегардад. Шартҳои закот дар моли тиҷорат:

1. Нияти тиҷорат доштани соҳиби он.

2. Ба ҳадди як нисоб; аз тилло ва ё нуқра расидани қимати он.

3. Гузаштани як соли тиҷоратӣ.

Ҳангоми қиматгузории молҳои тиҷоратӣ асбобу анҷом, васоили зарурӣ барои пешбурди тиҷорат ва дастгоҳҳои мавҷуда дар дӯкони тиҷоратӣ ба онҳо ҳамроҳ карда намешаванд. Агар арзиши молҳои тиҷоратиаш ба як нисоб нарасад, аз онҳо закот намедиҳад.

Вақте шахси тоҷир чинсҳои (ассортимент) гуногуни тиҷорӣ, аз қабилӣ хӯроқа, пӯшоқа, асбобу анҷом, мошин ва..., дошта бошад, тамоми онҳоро якҷоя қиматгузорӣ мекунад ва аз пули ҳамаи онҳо, агар миқдори нисоб ва бештар аз онро ташкил диҳанд, закот медиҳад.

Шарт нест, ки дар вақти баровардани закот тамоми моли тиҷораташ фурӯхта шуда ва ба пул табдил ёфта бошад, балки гардиши ҷарҳи тиҷорат аст. Гоҳе мол фурӯхта ва ба пул иваз мешавад ва замоне бо он пул ба ҷояш моли дигаре харида мешавад. Ба ҳамон вазъе, ки ҳаст, нархи молу ашёи тиҷориаш муайян сохта мешаванд

ва аз қимати маҷмӯи онҳо закот бароварда мешавад.

Агар мусалмони сарватманде сахмияҳои (аксияҳои) корхона, завод ва ё биноҳои тиҷоратию саноъатиеро харидорӣ намояд ва дар онҳо мақсади тиҷорат дошта бошад, яъне дар назар дошта бошад, ки онро пас аз муддате боз ба фурӯш мегузорад, дар ин сурат бо фароҳам гардидани шароити хосси закот, аз қимати умумии он закот медиҳад.

Вале, агар дар назар дошта бошад, ки онро дар корҳои саноъатӣ, тиҷоратӣ, истеҳсолот ва..., мавриди истифода қарор медиҳад ва ё қисмате аз онро ба иҷора медиҳад, дар ин ҳолат аз даромади он закот медиҳад. Он ҳам вақте ба нисоб бирасад ва агар ба нисоб нарасад, бо дигар дороиҳояш, ки дар онҳо шароити закот таҳаққуқ ёфта буд, ҷамъ намуда, аз ҳамааш закот медиҳад.

Автопаркҳои хусусӣ ва марказҳои, ки васоили нақли ва дигар васоили техникий худро ба иҷора медиҳанд, ҳукми корхонаҳо ва биноҳои тиҷоратиро доранд.

Шахсе барои эҳтиёт ё барои кори муҳимме дар оянда як миқдор пули худро аз муомила берун сохта, онро пас аз баровардани закоташ ба бонке амонат гузорад ва ё дар хонааш нигоҳ дорад, ҳарчанд он пулро аз зоиш ва афзоиш берун намуда, дар ҷое онро беҳаракат нигоҳ медорад, вале пас аз гузашти соле закоти онро бояд бипардозад. Зеро, аз нумӯ бозмондани он дар натиҷаи таҷмид ва аз гардиш боздоштани он ба вучуд омадааст.

ЗАКОТИ ҚАРЗҲО

Шахсе як миқдор пулу мол дорад ва дар айни ҳол қарздор ҳам ҳаст, агар қарзе, ки бар гардани ӯст, тамоми пулу моли дар даст доштаашро фаро гирад, дар ин сурат закоте бар вай воҷиб нест. Вале, агар қарз қисмате аз молашро фаро гирад ва қисмате аз он ҳамчунон боқӣ монад, пас дар қисмати боқимондаи он, агар ба ҳадди нисоб бирасад ва соле ҳам аз рӯзи молик гардидани он гузашта бошад, закот бар вай воҷиб мегардад. Аммо, агар қисмати боқимондаи молаш ба ҳадди нисоб нарасад, закот бар вай воҷиб намегардад.

Агар он шахс пеш аз қарздор гаштанаш соҳиби нисоб буда ва соле ҳам бар вай гузашта бошад, вале пеш аз пардохти закот қарздор гардида бошад, дар ин сурат закот бо ҳеҷ вачҳ аз вай соқит намегардад. Хоҳ қарзаш тамоми молашро фаро гирад, хоҳ нима аз молашро, зеро закот пеш аз қарздор гаштанаш бар вай воҷиб гардидааст.

Аммо шахси қарздиханда нисбат ба пардохти закоти пулҳои қарздодааш яке аз се ҳолатро дорад:

1. Қарзи пуркуват: Он ҳамон қарзест, ки қарздиханда пули соф ва ё моли тиҷоратӣ бо арзиши муайяне ба касе қарз додааст ва қарздор ҳам ба он эътироф дорад, ҳарчанд муфлис ҳам бошад. Ё қарздор мункир гардидааст, вале қарздиханда гувоҳу ҳуҷҷат барои исботи он дорад.

Қарз дар ин сурат, пурқувват буда, закоти он бар қарздиханда вочиб аст. Ҳар боре, ки чил дирҳам аз қарздор дарёфт намуд, як дирҳами онро ба унвони закот мепардозад. Агар камтар аз чил дирҳам дарёфт кард, аз он чизе намепардозад. Дар сурате, ки ҳамаи онро якбора дарёфт намуд, закоти ҳамаашро медиҳад.

Гардиши сол дар мавриди ин қарз аз замоне, ки қарздиханда молики нисоб гардида буд, эътибор дорад, на аз вақти дарёфти пули қарз. Пас закоти солҳои гузашта низ бар вай вочиб мебошад, вале пардохти он пас аз дарёфт ва қабзи тамоми қарз лозим мегардад.

2. Қарзи миёна: Он пули чизест, ки аз ниёзмандихои аслии зиндагиаш, ба монанди хона, либоса, хӯрока, гандум ва..., фурухтааст ва пули он дар гардани харидор боқӣ мондааст.

Закот дар қарзи миёна то вақте, ки қарздиханда ба миқдори як нисоби комилро дарёфт нанамояд, вочиб намебошад.

Масалан, агар бар гардани қарздор ба арзиши ҳазор дирҳам пул аст, вақте қарздиханда ба арзиши дусад дирҳами онро қабз намуд, ба миқдори панҷ дирҳами онро ба унвони закот бипардозад. Агар камтар аз миқдори як нисоби комилро дарёфт намуд, закот бар вай вочиб намешавад.

Гардиши сол дар қарзи миёна низ аз рӯзе, ки қарздиханда молики нисоб гардидааст, яъне рӯзе, ки он чизҳоро ба фуруш баровардааст, эътибор мешавад, на аз вақти қабз. Пас закоти солҳои гу-

зашта бар вай вочиб мебошад, вале пас аз қабзи тамоми мол пардохта мешавад.

3. Қарзи заъиф: Он қарзест, ки дар ивази чизи дигаре ғайри молу пул қарор дошта бошад, ба монанди маҳри зан, қарзи васият, қарзи сулҳ дар қатли амдӣ ва дият. Дар тамоми ин суратҳо шахси қарздор аз касе чизе нагирифтааст, то онро баргардонад. Дар ҳар сурат, закот бар соҳибони ҳақ дар ин навъи қарзҳо то замоне, ки миқдори нисоби комилро дарёфт нанамояд ва соле аз рӯзи қабзи пул бар онҳо нагузарад, вочиб намегардад. Закоти солҳои гузашта низ бар онҳо вочиб нест.

ЗАКОТИ ЧАҲОРПОЁН

Барои вочиб шудани закот дар чаҳорпоён соима (дар пушта чароқунанда) будани онҳо шарт аст. Соима ба ҳайвоне гуфта мешавад, ки ду ҳолат (шароит) дар он ёфт шавад.

Аввал: аксари солро дар биёбон ва пуштаҳо чаро кунад. Агар нисфи сол ё бештар аз он охурбанд бошад, ба он соима гуфта намешавад.³⁰

Дуюм: мақсад аз нигоҳдории он ширу насл ва фарбеҳӣ бошад. Агар барои гӯшт ё саворӣ нигоҳдорӣ шавад, соима гуфта намешаванд ва закот дар он вочиб намегардад, гарчи бештари сол бо даҳони худ чаро кунад.

Агар ҳайвон соима бошад (яъне бештари солро дар пушта чаро кунад) ва дар нисфи сол

³⁰. Соима – ба даҳони худ чароқунанда.

сохибаш онро ба нияти тиҷорат бифурӯшад, закоти он сол вочи́б намешавад, балки аз хангоми байъ (фурӯш) вақте соле бар он тамом шавад, аз қимати он закот дода мешавад.

Дар барраҳо, бузғолаҳо ва гӯсолаҳо вақте танҳо бошанд (чудо аз модаронашон), закот вочи́б намешавад. Аммо, агар ҳамроҳ бо модаронашон бошанд, аз ҳамааш закот дода мешавад. Агар ханӯз соле тамом нагашта, ҳайвонҳои калон бимиранд, закот аз бачаҳои онҳо боз соқит мешавад.

Аспҳо вақте нару мода бо ҳам якҷоя бошанд (яъне ба сурати галла бошанд), закот дар онҳо вочи́б мешавад. Бояд қиматгузори́ шаванд ва аз ҳар чихил дирҳам як дирҳам закот бароварда шавад.

Дар хару хачир, агар барои тиҷорат набошанд, закот вочи́б намешавад. Аммо, агар барои тиҷорат бошанд, аз қимати онҳо мисли асп закот дода мешавад.

1. Шутур

Нисоби томми шутур аз панҷ сар шурӯъ мешавад.

Бинобар ин, ҳар кӣ дорои панҷ сар шутур ва ё бештар аз он буда ва як сол бар онҳо бигзарад, закот бар ӯ фарз мегардад, ки тартибаш ин аст:

1. Закоти панҷ сар шутур то нӯҳ шутур як гӯсфанд аст.

2. Закоти даҳ сар шутур то чордаҳ шутур ду гӯсфанд аст.

3. Закоти понздаҳ сар шутур то нуздаҳ шутур се гӯсфанд аст.

4. Закоти бист сар шутур то бисту чаҳор шутур чаҳор гӯсфанд аст.

5. Закоти бисту панҷ сар шутур то сию панҷ шутур як шутури модаи яксола аст.

6. Закоти сию шаш сар шутур то чилу панҷ шутур як шутури модаи дусола аст.

7. Закоти чилу шаш сар шутур то шаст шутур як шутури сесола аст.

8. Закоти шасту як сар шутур то ҳафтоду панҷ шутур як шутури чаҳорсола аст.

9. Закоти ҳафтоду шаш сар шутур то навад шутур ду шутури дусола аст.

10. Закоти наваду як сар шутур то яксаду бист шутур ду шутури сесола аст.

Сипас, аз яксаду бист боло то замоне, ки саршумори шутурҳо ба яксаду чилу нӯҳ адад бирасад, мувофиқи ҳисоботи боло ҳисоб мекунем, ба ин тарик, ки:

11. Закоти яксаду бисту панҷ сар шутур то яксаду бисту нӯҳ шутур ду шутури сесола ва як гӯсфанд аст.

12. Закоти яксаду сӣ сар шутур то яксаду сию чаҳор шутур ду шутури сесола ва ду гӯсфанд аст.

13. Закоти яксаду сию панҷ сар шутур то яксаду сию нуҳ шутур ду шутури сесола ва се гӯсфанд аст.

14. Закоти яксаду чил сар шутур то яксаду чилу чаҳор шутур ду шутури сесола ва чор гӯсфанд аст.

15. Закоти яксаду чилу панҷ сар шутур то яксаду чилу нӯҳ шутур ду шутури сесола ва як шутури яксола аст.

16. Закоти яксаду панҷоҳ сар шутур се шутури сесола аст.

Сипас аз яксаду панҷоҳ ба боло то замоне, ки шумораи шутурҳо ба яксаду наваду шаш то дусад шутур нарасад, тибқи ҳисоботи боло ҳисоб хоҳем кард ва дар яксаду наваду шаш сар шутур то дусад шутур чор шутури сесола закот вучуд дорад ва пас аз он боз ҳисобро аз сар мегирем ва то охир.

Барои закот шутури мода бидиҳад. Агар шутури нар бошад, нигоҳ кунад, вақте қиматаш бо қимати шутури мода баробар бошад, ҷоиз аст.

2. Гов

Нисоби пурраи (том) гов аз сӣ сар шурӯъ мешавад.

1. Закоти сӣ сар гов як гӯсолаи яксола аст.

2. Закоти чил сар гов як гӯсолаи дусола аст ва то панҷоҳу нӯҳ сар гов ба ҳамин андоза ҳисоб мешавад.

3. Закоти шаст сар гов ду гӯсолаи яксола аст.

4. Закоти ҳафтод сар гов як гӯсолаи дусола ва як гӯсолаи яксола аст.

5. Закоти сад сар гов ду гӯсолаи яксола ва як гӯсолаи дусола аст. Аз ин ба боло ба ҳамин гуна дар ҳар даҳ сар гов фарзияти закот аз гӯсолаи яксола ба дусола тағйир меёбад.

3. Гӯсфанд

Нисоби пурраи гӯсфанд аз чил сар шурӯъ мешавад.

1. Закоти чил сар гӯсфанд то яксаду бист гӯсфанд як гӯсфанд аст.

2. Закоти яксаду бистуяк сар гӯсфанд то дусад гӯсфанд ду гӯсфанд аст.

3. Закоти дусаду як сар гӯсфанд то сесаду наваду нӯҳ гӯсфанд се гӯсфанд аст.

4. Закоти чорсад сар гӯсфанд чор сар гӯсфанд аст. Аз ин ба боло дар ҳар сад сар гӯсфанд як гӯсфанд закот вучуд дорад.

Ҳукми гӯсфанд ва буз дар закот як хел аст.

4. Асп

Назди имом Абуҳанифа (р) дар асп низ закот вучуд дорад. Соҳиби нисоби асп метавонад барои ҳар асп як динор закот бипардозад ва ё аспро нарх карда ва аз ҳар дусад дирҳам панҷ дирҳам бипардозад.

Вале дар назди Имом Абуюсуф (р) ва Имом Муҳаммад (р) дар асп закот вучуд надорад.

Дар ҳар ва ҳачир закот вучуд надорад, яъне фарз нест, магар ин ки онҳоро ба мақсади тиҷорат гирифта бошад.

Ҳамон тавре мебинем, тамоми чаҳорпоёне, ки аз нисоб ва саршумори муайяни онҳо закот бароварда мешавад, вақте рӯ ба афзоиш ва наслдиҳӣ мегузоранд, барои афзоиши рӯ ба болои онҳо зинаҳои муайяне муқаррар гардидааст. Вақте шу-

мораи онҳо ба зинае расид ва саршумори муайяни онро комил намуд, пардохти наведе, ки илова бар пардохти нисоби аслист, бар соҳибашон вочиби мегардад. Ҳар миқдор афзоише, ки аз як зина то зинаи дигар (боло) ба вучуд меояд, то замоне, ки нисоби он зинаро пурра (комил) насохта бошад, муоф аст. Баъзе фақеҳон ҳар зинаеро, ки пас аз нисоби аслист, нисоби дуюм, нисоби сеюм ва..., мегӯянд.

Бояд донист, ки чаҳорпоёни мазкур вақте нисоби онҳо ададӣ ва бо саршумор аст, ки барои наслгирӣ, фарбеҳӣ ва пашму шир ниғаҳдорӣ ва парвариш шаванд. Вале, агар бо мақсади тиҷорат ва хариду фурӯш парвариш шаванд, дигар закоти онҳо аз рӯи нисоби ададӣ ва саршумор вочиби на мегардад. Балки, ҳамчун моли тиҷорат қиматгузорӣ мешаванд ва аз пули онҳо, агар ба нисоби закот бирасад, закот бароварда мешавад. Дар сурати нарасидани миқдори онҳо ба нисоб бо пули дигар чинсҳои тиҷоратӣ ва ё тиллову нуқра чамъ карда мешаванд ва аз ҳамаашон, вақте ба нисоб расиданд, закот бароварда мешавад.

Вақте чаҳорпоёни мазкур барои тиҷорат бошанд, дигар соима будани онҳо шарт нест. Яъне дигар зарурат надорад, ки тамоми сол ва ё бештар аз ними онро бо даҳони худ дар пушта чаро намоянд. Чӣ дар сахро бичаранд, чӣ дар хона нигоҳубин шаванд, дар ҳар сурат аз қимати онҳо закот бароварда мешавад.

АҲҚОМИ ГУНОГУН

Закоти чаҳорпоён дар сурате фарз мешавад, ки:

1. Як соли қамарӣ бар онҳо гузашта бошад. Бинобар ин, масалан, сад сар говро харидорӣ кунад ва пас аз нӯҳ моҳ онҳоро бифурӯшад, закоти онҳо бар он шахс фарз нест.

2. Чаҳорпо дар тамоми сол бекор бошад. Бинобар ин, гов, асп ва ё шутуре, ки дар кори зироъат ё боркашӣ аз онҳо истифода мекунанд, закот надоранд.

3. Чаҳорпо дар тамоми сол ва ё бештари он аз алафи биёбон (пушта) бичарад. Пас агар дар тамоми сол ва ё миқдоре аз он аз алафи чида (даравида) шуда ё кошташуда бихӯрад, закот надорад.

Чаҳорпоёни хурд (бачагиҳо) закот надоранд, магар он ки чаҳорпоёни калон бо онҳо якҷоя бошанд.

ЗАКОТИ ЗИРОЪАТ ВА МЕВАҶОТ

Зироъат, мевачот ва ба таври умумӣ он чӣ аз замин мерӯяд, ба истиснои чӯб, алаф ва ҳезум, закот доранд ва дар ҷойҳои мо закоти ин ашёро маъмулан меноманд. Нисоби мушаххасе ҳам надоранд ва дар каму зиёди онҳо бояд закот пардохт.

Чи тавре мушоҳида мекунем, ушр ва ё закоти маҳсулоти зироъатӣ, мевачот ва асал аз закоти дигар чизҳо дар чанд маврид фарқ мекунад:

а) Барои вочиб гардидани ушр нисобе вучуд надорад.

б) Гузашти сол шарт нест.

в) Қарздор будан монеъи вучуби ушр намегардад.

Меҳвари вочиб гардидани ушр ва ё нисфи ушр ба каму зиёд будани харочоти обёрии зироъат вобастагӣ дорад. Дар чое, ки машаққат ва корҳои обёрӣ камтар бошанд, ушр ва дар чое, ки зиёд бошанд, нисфи ушр вочиб мегардад.

Миқдори закоти зироъат ва мевачот гуногун аст ва бастагӣ ба чигунагии обёрии онҳо дорад.

1. Миқдори закоти маҳсуле, ки бо оби чорӣ ва ё оби борон обёрӣ мешавад, ушри $1/10$ (яъне аз даҳ як) он аст.

2. Миқдори закоти маҳсуле, ки бо далв (сатил) ё матор (движок) ва ё ба воситаи гов ва ё шутур обёрӣ мешавад ва эҳтиёҷ ба порузани ва меҳнату заҳмат дорад, нисфи ушр, яъне аз бист як ($1/20$) аст.

Дар асал ҳам, чӣ кам бошад ва чӣ зиёд, агар аз кӯҳу ҷангал ва ё аз чое ба даст ояд, ки закоти он замин ушр аст, бояд ушр пардохт. Албатта, агар аз замини хирочӣ ба даст ояд, дар он чизе вочиб намегардад.

Музди деҳқонон ва махориҷи (масориф) масоили зироъатӣ баъд аз он ки закоти умумии маҳсулотро мепардозанд, бардошта мешавад, яъне закот ба тамоми маҳсули ба даст омада дахл дорад.

Хариду фурӯши коҳу пхол (коҳи дурушти ноқӯфта) чоиз аст. Дар гузашта се чиз: обу алафу оташ (ҷангалҳо) мулки муштарақ ва умуми мардум ба шумор мерафтанд ва ҳамаи афроди миллат дар истифодаи онҳо баробар буданд. Мулки хосси касе ба шумор намефтанд. Бинобар ин, дар ҷӯбу алаф ва меваҳои пуштагӣ, ки аз кӯҳу ҷангал мечиданд, ушре вочиб намегардид. Хариду фурӯш ва ба ичора додани чарогоҳҳо низ нодуруст (ботил) буд. Ҳоло бошад, вазъ тағйир хӯрдааст. Ҳамон ҷӯбу алаф ва чарогоҳҳо ба сурати моликияти хусусӣ ва ё нимахусусӣ даромадаанд.

Коҳ аз ду роҳ ба даст оварда мешавад:

Ё аз ҳамон пушта ва чарогоҳҳо, ки зикрашон гузашт ва ё аз заминҳои қорам. Яъне ба монанди дигар зироъатҳои кишоварзӣ навъҳои гуногуни алаф низ кишт ва барои хӯрокаи чорво парвариш мешаванд. Пас коҳу пхале, ки аз ин роҳ (кишту парвариш) ба даст меоянд, агар танҳо аз оби борон баҳра гиранд ва ё бо оби чорӣ обёрӣ шаванд, дар онҳо ушр аст. Аммо агар аз оби чоҳ ва ё аз тариқи дигар василаҳои зикршуда обёрӣ шаванд, пас дар онҳо нисфи ушр аст.

Ушр дар сурати қарздор будани шахси кишоварз ҳам бар вай вочиб мегардад. Ҳатто агар қарз қимати тамоми маҳсулоти ба даст овардашро фаро гирад.

Ушр ба гузашти сол вобастагӣ надорад. Агар аз заминҳои кишоварзӣ ду ва ё се бор ҳосил гиранд,

чи тавре дар баъзе минтақаҳои гарм имкон дорад, аз ҳар ҳосили он ушри алоҳида дода мешавад.

Имрӯзо пас аз таҳаввулоти азими саноъатӣ ва иқтисодӣ дар ҷаҳони муосир ва ба вучуд омадани шаклҳои калони сармоядорӣ, тарзҳои истифодабарии нави замин низ ба миён омадааст. Ширкатҳои хусусӣ ва сармоядорони калон дахҳо ва садҳо ҳазор гектар заминро ба сурати киштзорҳои (плантатсияҳои) бузурге дар ихтиёр доранд. Онҳо маҳсулотҳои аз қабилҳои чой, пахта, гандум ва дигар маводи аввалиндараҷаи мардуми ҷаҳонро истеҳсол менамоянд. Дар ин ҷо истифодаи заминҳои қорам ҳаҷман васеъ гардидааст.

Боз навъи дигари истифодаи замин ба вучуд омадааст. Ширкатҳои бузурги хусусӣ ва сармоядорони калон дар шаҳрҳои бузург, марказҳои иқтисодӣ, гирду атрофи шаҳрҳо ва ҳар ҷои дигаре заминҳо ва микрорайонҳоро харида, дар он манзилҳои маскунӣ, маҳаллаҳо, шаҳракҳо ва ... бино менамоянд. Сипас он хонаҳо ва марказҳои бино намудаашонро ё ба мардум мефурӯшанд ва ё ба иҷора медиҳанд. Замин дар ин ҳолат на ҳамчун киштзор, балки ба сурати дигар мавриди истифода қарор гирифтааст.

Агар он биноҳо ва марказҳои маскунӣ ба фурӯш гузошта шаванд, ҳукми моли тижоратро мегиранд. Дар сурати ба иҷора додани онҳо низ назари ҷумҳури аҳли суннат он аст, ки пас аз баровардани ниёзҳои яқсолаи шахси сармоягузор ва гузашти як соли тижорӣ закоти пули ба даст омада бароварда мешавад.

Вале ба ақидаи баъзе муҳаққиқони муосир, ба монанди Муҳаммад Абузӯҳра, онҳо ҳукми маҳсулоти зироатиро мегиранд. Зеро ба ҳар шакле, ки бошад, истифода ва ҳосили замин ба шумор мераванд. Пас бояд дар ҳар ҷамъовариҳои пули иҷораи онҳо, хоҳ ба сурати моҳона бошад ва ё ба сурати фаслона, ушри он бароварда шавад.

НАВЪИ ЗАМИНҲО

Замин ду қисм аст: ушрӣ ва хирочӣ. Замини ушрӣ ба он замин гуфта мешавад, ки мусалмонон онро бо қудрату ғалаба аз дасти қофирон фатҳ карда, дар миёни мардуми мусалмон тақсим намудаанд ва ё аҳли он сарзамин бо майлу рағбати худ ислом овардаанд. Хирочӣ иборат аз замин аст, ки мусалмонон пас аз пирӯзӣ ва фатҳи он кишвар онро ба сокинони худӣ ҳамон ҷо вогузошта, ба гирифтани ҷизя иқтифо намудаанд.

Ушр ба маънои аз даҳ як ҳисса буда ва хироч ба маънои он чи аз маҳсулоти замин хориҷ мешавад, мебошад. Шарияти муқаддаси Ислам барои баъзе аз заминҳо ушр таъйин намудааст, ки аз даҳ як ҳиссаи маҳсули замин бояд ба фақирону бечорагон дода шавад ва барои баъзе хироч, ки давлат барои ҳар қитъае аз он маблағе таъйин менамояд ва солна ба байтулмол (ҳазинаи давлат) сарозер мешавад.

Дар китоби Фатҳулқадир, ҷилди дуюм, сафҳаи 359 марҳалаҳои фатҳ гардидани бахшҳои

аз сарзамини Ирон ва Осиёи Миёна ба дасти сарбозони мусалмони садри Ислоом ба тафсил зикр гардидааст, ки аз он ҷо ба ушрӣ будани заминҳои ин паҳнои ҷуғрофӣ метавонем пай бибарем.

Умар (р) тавассути сарлашкарон Абумӯсо (р), Усмон ибни Абульос ва Утба ибни Ғазвон (р) бо пирӯзии лашкари Ислоом фатҳ гардиданд, ки фатҳи Исфаҳон ба Абумӯсо тааллуқ дорад. Аммо Хуросону Марв дар замони хилофати Усмон (р) тавассути Абдуллоҳ ибни Омир бо мусолиҳа фатҳ шуданд. Он сӯи Хуросону Марв бошад, пас аз замони Усмон (р) ба дасти Саъид ибни Аффон дар замони Амир Муъовия ба таври сулҳомез фатҳ гардиданд. Самарқанду Кеш ва Бухоро бошанд, пас аз он тавассути Муҳаллаб ибни Абу-суғра ва Қутайба ибни Муслим дар даврони Амир Муъовия фатҳ шуданд».

Барои вочиб гардидани ушр ҳеҷ кадом аз моликият, миқдори нисоб, гардиши сол, ақлу ба-лоғат шарт нест. Бинобар ин, ҳар гоҳ аз замини ушрӣ маҳсуле ба даст ояд, дар сурате, ки камтарин миқдори он як соъ (се килову шашсад грамм)-ро ташкил диҳад, ушр дар он вочиб мегардад.

Дар хироч муъайян намудани ҳаҷми маблағ аз ҷумлаи салоҳиятҳои давлат аст. Аммо он чи аз муқаррароти хулафои рошидин дар бораи хироч ривоят шудааст, ин аст, ки ҳазрати Умар (р) бар аҳли савод (бахше аз сарзамини Ироқ) дар ҳар

ҷариб замини обгир (обӣ) як соъ аз маҳсули ба даст омада ва як дирҳам ва дар ҳар як ҷариб замини кишти хиёр (бодиринг), бодимҷон, харбуза ва монанди инҳо панҷ дирҳам ва дар ҳар ҷариб боғи ангур ва хурмо (нахлистон) даҳ дирҳам хироч таъйин намудааст.

Ҷариб бинобар таҳқиқоти заминшиносӣ, шаст зироъ дар шаст зироъ мебошад, ки ҳар зироъи он тақрибан шаст сантиметр аст.

Агар зироъатҳои замини хирочиро об ё борон аз байн бибарад, ё обу борон аз он хушк гардад ва ё офати дигаре бирасад, ки ҳеҷ маҳсуле нарӯяд, хироч аз он замин соқит мегардад. Вале, агар соҳибаш онро бекор гузошт, хирочашро бояд бипардозад.

Хироч барои ҳар соле таъйин мегардад, агарчи заминро соҳибонаш соле ду бор ва ё бештар кишт намоянд.

Дар сурати номаълум будани ҳолати аввалаи минтақа, агар замин ба мерос аз мусалмоне ба мусалмони дигар интиқол ёбад, ушрӣ мебошад. Агар дар дасти куффор бошад, ё аз кофире харидорӣ шавад, хирочӣ мебошад.

Агар шахсе дар ҳавлии пеши хонаи худ дарахт ва ё сабзичоти дигар кишт намояд, дар он ушр вочиб намешавад, чи микдоре, ки бошад.

Агар кофире замини ушрро аз мусалмоне харад, ушрияти он бартараф мешавад ва агар баъдҳо боз ба дасти мусалмонон баргардад, дигар ушрӣ нахоҳад гашт, балки ҳамон тавр хирочӣ боқӣ мемонад.

Агар замини ушрї аз тарафи деҳқон (касе, ки бо соҳиби замин музораъа намудааст) кошта шавад, ушр ба деҳқону соҳиби замин бар ҳарду вочиб мешавад ва агар замин ба дасти ичорақор дода шавад, ушр танҳо бар ичорагиранда вочиб аст, на бар ичорадиҳанда.

МАЪОДИН (маъданҳо)

Ҳар кї аз мусалмонон ва ё аҳли зимма (аҳли китоб: яҳуд ва насоро, ки тахти ҳимояи ҳукумати исломї қарор дошта ва қизя мепардозанд) маъдани тилло ё нуқра ё оҳан ё мис ва ё монанди онҳоро дар замин, ки ушр ва ё хироч дошта ва мулки касе ҳам набошад, ёфтанд, бояд панҷяки (1/5) онро бипардозанд ва бақияш барои ҳуди онҳост ва агар он замин мулки касе бошад, дар он сурат ба соҳибаш дахл дорад.

Ҳар гоҳ афроди мазкур маъданро дар манзил ва ё замини худашон ёфтанд, чизе бар онҳо вочиб намешавад. Он мулки хосси худашон мегардад.

Агар маъдан тавассути аҳли ҳарб (кофире, ки бо мусалмонон дар ҳоли ҷанг аст) дар замин, ки ба мусалмонон тааллуқ дорад, ёфта шавад, ҳамааш ба унвони ғанимат дар ихтиёри ҳокими исломї қарор мегирад.

Ҳар кї ганҷе биёбад ва дар он аломат ва нишоне аз мусалмонон вучуд дошта бошад, он ганҷ мисли луқата (моле, ки афтада бошад ва соҳиби

он маълум набошад, моли гумшуда) хоҳад буд, вале агар аломат ва нишонае аз мушрикони дошта бошад, монанди ғанимат аст, ки бояд панҷяки (1/5) онро бипардозад ва бақияш барои ёбанда аст.

Қавохирот, ба монанди лўълў, анбар ва фирўза панҷяк (1/5) надоранд.

САДАҚАИ ФИТР

Пас аз поён ёфтани моҳи мубораки Рамазон, яъне дар рўзи иди Фитр, шахси мусалмон бояд миқдоре аз моли худро ба унвони ба фақир ё мискине бидиҳад.

Садақаи фитр сабаби погизагии нафси инсон аз баъзе плефтагиҳое мебошад, ки имкон дорад гоҳо рўзадорон дар моҳи Рамазон ба он олула шуда бошанд. Ҳамчунин, камбағалон ва қишри ниёзманди ҷомеа лоақал дар рўзҳои ид аз хўрок ва эҳтиётоти муносибе баҳраманд мегарданд. Ибни Аббос (р) ривоят мекунад, ки: *у-до (с) закоти фитрро барои пок гардидани рўзадор аз беҳудагї ва бадсуханї ва ҳамчунин, барои фароҳам гардидани ғизои (хўроки) муносибе барои ниёзмандон вочиб гардонидаст»*.³¹

Чї касе садақаи фитрро мепардозад?

³¹. Ба ривояти Абдуовуд ва Ибни Моҷа.

Пардохти садакаи фитр бар ҳар касе, ки дорои шароити зерин бошад, фарз аст:

1. Мусалмон бошад.

2. Озод бошад.

3. Соҳиби нисоб бошад (ба ғайр аз махориҷи мавриди ниёз). Яъне шахсе ба он андоза молу сарват дошта бошад, ки баровардани закот бар вай вочиб гашта ё агар чунин набуда, илова бар эҳтиёҷот ва заруриёти зиндагӣ ва рӯзмарраи худ, чандон васоил дар ихтиёр ва мулки хеш дошта бошад, ки арзиши онҳо баробари саду чихил мисқол нуқра бошад. Бар чунин шахсе садакаи фитр вочиб мебошад, хоҳ он моли тичорат бошад ё не, сол бар вай гузашта бошад ё не.

Шахсе дорои хона ё васоиле аст, ки агар фурӯхта ва ё қиматгузорӣ шаванд, арзиши онҳо зиёд аст, вале худаш ба онҳо ниёз дорад, то аз иҷораи онҳо зиндагияшро таъмин намояд ва васоил низ мавриди эҳтиёҷи худаш ҳаст, бар чунин шахсе садакаи фитр лозим намешавад. Аммо, агар ду манзил дошта, якеро ба иҷора дода бошад, дар сурате, ки заруриёти зиндагии худро аз даромади иҷораи он бароварда месозад, садакаи фитр бар вай вочиб мешавад, зеро хонаи дуҷум изофа бар заруриёти зиндагияш ба шумор меояд.

- Шахсе дорои васоил ва хонаи изофа бар зарурияти рӯзмаррааш аст ва дар айни ҳол қарздор ҳам мебошад, дар ин сурат баъд аз қанор гузоштани ҳиссаи қарз, агар ба андозаи закот боқӣ бимонад, садакаи фитр бар вай вочиб мешавад.

- Садакаи фитр баъд аз дамидани субҳи рӯзи ид вочиб мешавад. Бинобарин, агар шахсе пеш аз

дамидани субҳ даргузашт ё баъд аз дамидани субҳ ба дунё омад, садакаи фитр бар он ду вочиб намешавад. Тифле пеш аз дамидани субҳ ба дунё омад, дар сурате, ки падараш дорои шароити закот бошад, бар вай лозим аст, ки аз тарафи тифлаш низ садакаи фитр бидиҳад.

- Садакаи фитрро аз тарафи худаш, фарзандони хурдсолар ва хидматгоронаш, ҳарчанд кофир ҳам бошанд, мепардозад. Зан бояд худаш садакаи фитрашро бидиҳад, вале агар шавҳараш аз ҷониби вай онро пардохт, ҷоиз аст. Фарзандони хурд низ агар дорои молу сарват бошанд, садакаи фитр аз моли худашон дода мешавад.

Миқдори садакаи фитр

Миқдори садакаи фитр барои ҳар нафар аз ҳисоби гандум ва орди гандум ним соъ ва аз ҳисоби ҷав, хурмо ва монанди онҳо як соъ аст.

Агар пули (арзиши) яке аз чинсҳои мазкурро барои садакаи фитр бипардозад ҳам, кофӣ аст.

Як соъ тақрибан ба се килограмму шашсад грамм баробар аст.

Вақти пардохти садакаи фитр

Садакаи фитр бо баромадани ҷаҷри (бомдо-ди) рӯзи иди фитр вочиб мегардад ва мустахаб аст, ки пеш аз рафтани ба намозгоҳ онро бипардозад.

Агар кабл аз рӯзи иди Фитр ё баъд аз ид онро пардохт, ҷоиз аст.

Садакаи фитр бар ҳама, хоҳ рӯза гирифта бошад ё нагирифта бошад, вочиб аст. Мустаҳикқони садакаи фитр ҳамон шахсони мустаҳикқи закот ҳастанд. Яъне ба ҳар касе закот дода мешуд, садакаи фитр низ ба ҳамонҳо дода мешавад.

ФЕҲРАСТ

Оғози суҳан.....	3
Закот руки сеюми бинои Ислом аст.....	6
Закот роҳи такомули шахсияти инсон аст.....	9
Аз инфоқҳои ҷавонмардона то закоти фарзӣ.....	15
Закот муҳимтарин омили тазкияи рӯҳ аст.....	20
Мафҳуми закот.....	24
Закот дармони уқдаҳои рӯҳӣ ва бемориҳои.....	26
Закот василаи ҳифзи муҳити солими ҷомеа.....	32
Закот нишонаи маҳбубият ва мақбулияти.....	36
Ҷойгоҳи парҳезкорон дар охи- рат.....	42
Нақши закот дар ҳифзи обрӯ ва каромати ин- сон.....	43
Закот ибодати молиқ.....	51
Закот омили ваҳдат ва мояи қуввати.....	53
Закот дар низоми илоҳӣ ивазнопазир аст.....	56

Закот бахши муҳиме аз низоми иқтисодии

.....56

Моландӯзӣ ва оқибатҳои

*он.....*67

Оқибатҳои нафсонӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодии

.....71

Ҷазои уҳравӣ ва поёни кори моландӯзон.....

88

Закот дар ҷӣ навъ молҳо ва дороии инсон вочиб

.....90

Ончи аз ин панҷ қисмат берун мемонад ва

.....92

*Шартҳои фарз гардидани закот.....*94

*Шартҳои дуруст гардидани адои закот.....*97

Ҳимояи соҳибкории хурду миёна ва нимабузург

.....99

Закот бар ҷӣ касоне фарз мегардад

.....99

Закот ба ҷӣ касоне дода меша-

*вад.....*101

*. Мискинҳо.....*104

*Навъҳои фақру тангдастӣ.....*107

3. Омилони бар за-

*кот.....*110

*4. Муаллафатул қулуб.....*115

5. Озодсозии барда-

*гон.....*118

6.

*Қарздорон.....*120

7. Дар роҳи Ху-

*до.....*120

8. Мусофири дар	
роҳмонда.....	121
Баёни баъзе масоили мустаҳиқони закот.....	125
Шартҳои истиҳқоқи закот	128
Одоб ва мамнуоти закот.....	134
Навъҳои амволе, ки закот дар онҳо вочиб мебошад....	135
Закоти тилло ва нуқра.....	136
Закоти молҳои тиҷоратӣ.....	145
Закоти қарзҳо.....	147
Закоти ҷаҳорпоён.....	150
1. Шутур.....	151
2. Гов.....	153
3. Гусфанд.....	153
4.	
Асп.....	154
Аҳкоми гуно-	
гун.....	155
Закоти зироат ва меваҷот.....	156
Навъи	
заминҳо.....	160
Маъо-	
дин.....	163
Садакаи фитр.....	164
Чӣ касе садакаи фитрро мепардо-	
зад?.....	164
Миқдори садакаи	
фитр.....	166
Вақти пардохти садакаи фитр.....	166

Барои қайдҳо:

عبد الشریف باقی زاده

الزكاة ومكانتها
فی نظام الاسلام

دوشنبه

АБДУШАРИФИ
БОҚИЗОДА

ЗАКОТ
ВА ҚОЙГОҲИ ОН
ДАР НИЗОМИ
ИСЛОМ

Душанбе-2006

Барномаи худопарастӣ ва низоми ибодатҳо чавҳари ойини Исломо ба вучуд овардаанд ва ин фазои рӯҳӣ бар фарози арзишҳои илоҳии он соя афкандааст. Закот, ки низоми пардохтҳои молӣ ва ҳуқуқҳои Худовандро дар молу дороии шахси мусалмон ба танзим дармеоварад, дар он рӯҳи ибодат дамида шудааст. Шахси мусалмон бо пардохти закоти молаш Худоро ба беҳтарин ва комилтарин сурат ибодат менамояд.

Закот дуввумин қисмати такмилдиҳандаи имони банда ва пас аз намоз муҳимтарин рукни бинои Илом мебошад. Қуръон он арзиш ва ҷойгоҳро, ки барои закот ва инфоқи дар роҳи Худо қоиладардидааст ва он подошҳои фаровон ва пуларзишро, ки барои аҳли хайр ваъда намудааст, барои ҳеч ҳукме аз аҳкоми илоҳӣ нагуфтааст. Ҳатто намоз, ки ҷойгоҳи хосро дар дин дорад ва пас аз имон ва калимаи шаҳодат қарор мегирад, агар шахси намозгузор ба масъулиятҳои молии худ дар пешгоҳи Худованд амал нанамояд, ҷойгоҳи муносиби худро пайдо намекунад ва мавриди қабул қарор намегирад.

Он миқдор тарғибу тавсияе, ки дар бораи закот ва инфоқи дар роҳи Худо дар Қуръон вучуд дорад, дар бораи ҳеч масъалаи дигаре вучуд надорад.

Қуръони карим закотро роҳи покзагии нафс, тақомули шахсияти инсон ва омили ваҳдату ҳамбастагии динии мусалмонон донистааст.

Бар ҳамин асос, метавон гуфт, ки агар аҳкому аркони ваҷиботи динӣ меваи муҳаббат, отифаи нек,

рӯҳияи инфоқи эҳсон ва эҳсоси ҷавонмардиҳо дар дили инсон ба бор наоваранд, онҳо дорои ҳеч арзиши амалие намебошанд.